

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL'DA HAZIRLANAN KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN
PLANLAMA SİSTEMATİĞİNDEKİ YERİNİN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKA
GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aycan Nur SAYRAM

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

TEMMUZ 2020

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL'DA HAZIRLANAN KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN
PLANLAMA SİSTEMATİĞİNDEKİ YERİNİN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKA
GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Aycan Nur SAYRAM
(519171003)**

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Engin Eyüp Eyuboğlu

TEMMUZ 2020

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519171003 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Aycan Nur Sayram, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “İSTANBUL’DA HAZIRLANAN KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN PLANLAMA SİSTEMATİĞİNDEKİ YERİNİN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Engin Eyüp Eyuboğlu**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Özhan Ertekin**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Dilcu Gönül Özotraç
Dumlupınar Üniversitesi

Teslim Tarihi : **11 Haziran 2020**
Savunma Tarihi : **09 Temmuz 2020**

Aileme,

ÖNSÖZ

Hayatımın her anında desteklerini maddi ve manevi esirgemeyen, yeni başlangıçlarım için varlıklarını her zaman hissettiğim başta annem Aysel SAYRAM, babam Halil SAYRAM ve bitanecik kardeşim Yağmur Naz SAYRAM'a,

Lisans ve yüksek lisans eğitimi süresince akademik yaşamımda benden hiçbir desteğini esirgemeyen, yüksek lisans tezi sürecimde de yaptığı değerli katkılar ve yönlendirmeler için hocam Doç. Dr. E. Engin EYUBOĞLU'na,

Süreci tamamlamak için gerekli motivasyonu sağlayan tüm dostlarıma, eğitimim boyunca öğrenme sürecime katkı sağlamış ve emeği geçmiş herkese içtenlikle teşekkür ediyorum.

Haziran 2020

Aycan Nur Sayram
(Şehir Plancısı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xv
ÖZET	xvii
SUMMARY	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Literatür Araştırması	1
1.3 Kapsam	2
1.4 Hipotez	3
1.5 Yöntem	4
2. ŞEHİR PLANLAMA SİSTEMATİĞİ VE MEVZUATTA KENTSEL TASARIMIN YERİ	7
2.1 Plan Bazlı ve Gelişim Bazlı Sistem Yaklaşımı	7
2.2 Türkiye’de Kent Planlama Tarihinin Yasal Çerçeve Değerlendirilmesi	11
2.2.1 Cumhuriyet öncesi planlama yaklaşımı	11
2.2.2 Cumhuriyet ve planlama (1923-1957)	11
2.2.3 Cumhuriyet ve planlama (1957-1985)	12
2.2.4 Cumhuriyet ve planlama (1985-2011)	13
2.3 Türkiye’de Şehir Planlama ve Kentsel Tasarımla İlgili Mevzuat	15
2.3.1 Kentsel tasarımı yönlendiren temel yönetmelik ve kanunlar	15
2.3.2 Kentsel mekanın değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek ilave yönetmelikler	20
2.3.3 Kentsel tasarıma katkıda bulunan bina ölçeğindeki yönetmelikler	27
2.4 Türkiye’de Günümüz Şehir Planlama Sistematiği Ve Kentsel Tasarım	29
3. AVRUPA HUKUK AİLESİNİN PLANLAMA SİSTEMATİĞİNDE KENTSEL TASARIMIN YERİ	31
3.1 İngiltere	34
3.1.1 İngiltere’de planlama hiyerarşisi ve kent planlama	35
3.1.2 İngiltere’de kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler	41
3.1.3 İngiltere’de kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi	43
3.1.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol	44
3.2 Almanya	48
3.2.1 Almanya’da planlama hiyerarşisi ve kent planlama	50
3.2.2 Almanya’da kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler	56
3.2.3 Almanya’da kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi	59
3.2.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol	59
3.3 Hollanda	62

3.3.1 Hollanda’da planlama hiyerarşisi ve kent planlama	63
3.3.2 Hollanda’da kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler	69
3.3.3 Hollanda’da kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi	71
3.3.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol	72
3.4 İsveç.....	73
3.4.1 İsveç’te planlama hiyerarşisi ve kent planlama.....	74
3.4.2 İsveç’te kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler.....	78
3.4.3 İsveç’te kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi	80
3.4.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol.....	81
3.5 Değerlendirme	81
4. İSTANBUL’DAKİ KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN ELDE EDİLME YÖNTEMLERİ.....	83
4.1 İstanbul Kentsel Tasarım Projeleri	83
4.1.1 6306 sayılı kanun ile elde edilen kentsel tasarım projeleri.....	88
4.1.2 “ÖPA” tanımlı alanda yapılan kentsel tasarım projeleri.....	93
4.1.3 5366 sayılı kanun ile yapılan kentsel tasarım projeleri	98
4.1.4 Belediye kanunu ile yapılan kentsel tasarım projeleri.....	104
4.1.5 Mimarlık, peyzaj mimarlığı, mühendislik, kentsel tasarım projeleri, şehir ve bölge planlama ve güzel sanat eserleri yarışmaları yönetmeliği ile elde edilen kentsel tasarım projeleri	109
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	115
KAYNAKÇA	119
ÖZGEÇMİŞ.....	125

KISALTMALAR

ÇŞB	: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
KUDEB	: Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
LEG	: Devlet Kalkınma Şirketleri
NPPF	: Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (National Planning Policy Framework)
NPPG	: Ulusal Planlama Uygulama Rehberi
NDP	: Mahalle Gelişim Planı (Neighbourhood Development Plan)
OECD	: Ekonomik Birlik ve Gelişim Organizasyonu (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ÖPA	: Özel Proje Alanı
PPS	: Planlama Politikası Belgeleri (Planning Policy Statements)
REK	: Bölgesel Kalkınma Konsepti
RSS	: Bölge Mekansal Stratejisi (Regional Spatial Strategy)
SPA	: Mekansal Planlama Yasası (Spatial Planning Act)
SPvE	: Özelleşmiş Kentsel Planlar (Specification of Urban Plans)
VROM	: Konut, Mekansal Planlama ve Çevre Bakanlığı (Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment)

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1 : Tez çalışması içeriği.	3
Çizelge 1.2 : Değerlendirme parametreleri tablosu.	5
Çizelge 2.1 : Türkiye'deki yasal mevzuatın gelişimi.	14
Çizelge 3.1 : Avrupa yasal aileleri.....	32
Çizelge 3.2 : Avrupa yönetsel aileleri.....	32
Çizelge 3.3 : İngiltere plan türleri ve plan hiyerarşisi.	41
Çizelge 3.4 : İngiltere'de örgütsel yapı ve ilişkiler.	42
Çizelge 3.5 : İngiltere planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.	44
Çizelge 3.6 : Almanya' da örgütsel yapı.	49
Çizelge 3.7 : Almanya planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.	59
Çizelge 3.8 : Hollanda planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.	71
Çizelge 3.9 : İsveç'te plan hiyerarşisi.....	78
Çizelge 3.10 : İsveç'te örgütsel yapı.....	79
Çizelge 3.11 : İsveç planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.	80
Çizelge 4.1 : İstanbul belediyelerinin kentsel tasarıma ilişkin birimleri ve hukuki altyapısı.	84
Çizelge 4.1 (devam) : İstanbul belediyelerinin kentsel tasarıma ilişkin birimleri ve hukuki altyapısı.	86
Çizelge 4.2 : 6306 Sayılı kanun ile hazırlanan kentsel tasarım projelerinin değerlendirme parametresi tablosu.	91
Çizelge 4.3 : "ÖPA" ilan edilen alanda hazırlanan kentsel tasarım projeleri.....	96
Çizelge 4.4 : 5366 Sayılı kanun ile hazırlanan kentsel tasarım projeleri değerlendirme parametreleri tablosu.....	102
Çizelge 4.5 : 5216 belediye kanunu ile hazırlanan kentsel tasarım projeleri değerlendirme parametreleri tablosu.	107
Çizelge 4.6 : Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği ile hazırlanan projeler.....	113

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Çalışma alanları özet bilgi altlığı.	4
Şekil 2.1 : Plan bazlı ve gelişim bazlı planlama sistemleri.....	8
Şekil 2.2 : Avrupa ülkelerinde imar planı yapım süreci.	9
Şekil 3.1 : Proje Bazlı B planı (Teilplan A).....	56
Şekil 3.2 : Proje Bazlı B planı (Teilplan B).....	56
Şekil 3.3 : Mimari kalite planı.	69
Şekil 3.3 (devam) : Mimari kalite planı.	68
Şekil 3.4 : Stockholm 1/50 000 ölçekli översiktsplan (Stockholms Stad, 2009).....	76
Şekil 3.5 : Detaylı gelişim planı örneği (The detailed development plan)	77
Şekil 4.1 : Gaziosmanpaşa kentsel dönüşüm projesi.	89
Şekil 4.2 : Beyoğlu kentsel dönüşüm projesi.	90
Şekil 4.3 : Temapark İstanbul 1. Etap kentsel tasarım projesi.....	94
Şekil 4.4 : Arnavutköy Boğazköy kültür ve spor tesisi projesi.	95
Şekil 4.5 : Tarlabası 1. etap kentsel yenileme projesi.....	100
Şekil 4.6 : Ayvansaray kentsel yenileme projesi.	101
Şekil 4.7 : Karaköy meydanı ve çevresi kentsel tasarım projesi.	105
Şekil 4.8 : Sultanbeyli meydanı kentsel tasarım projesi.	106
Şekil 4.9 : Beylikdüzü Belediyesi yaşam vadisi uluslararası fikir yarışması.	111
Şekil 4.10 : Beylikdüzü Yaşam Vadisi, köprü ve bağlantıları yarışması.	112

İSTANBUL'DA HAZIRLANAN KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN PLANLAMA SİSTEMATİĞİNDEKİ YERİNİN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Planlamanın sırasıyla ülke, bölge ve kent ölçeğinden uygulamaya yönelik olan kentsel tasarım projeleri ile entegrasyonu; kentsel tasarım projelerinin fiziki mekânın üçüncü boyutta ve detaylarıyla birlikte alınması, kentsel planlama ve mimarlık ölçeği arasında arakesit sunması ve planlama yaklaşımının bütünlüyci bir parçası olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Ancak, Türkiye’de mevcut planlama sistematüğinde kentsel tasarım projesinin yapılması için bir araç olan kentsel tasarım çerçeveleri, gelişme özetleri, kentsel tasarım rehberlerinin kentsel tasarım projesinin elde edilme yöntemleri içerisinde bulunduğu hukuki ve uygulamaya yönelik konum tanımlanmamış olup, plandan bağımsız olarak üretilen kentsel tasarım projeleri uygulama aşamasına yönelik süreci organize etmemektedir.

Çalışmanın ilk literatür kısmı olan 2. bölümünde öncelikle dünyada planlama sistemlerinin plan bazlı ve proje bazlı sistem yaklaşımının tanımı yapılmıştır. Sonrasında Türkiye kent planlama tarihi yasal çerçevede değerlendirilmiş ve bu kapsam içerisinde cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası dönemin (1923-1957 dönemi, 1957-1985 dönemi, 1985 ve sonrası dönem) kent ölçeğinde ve mimari ölçekte yaklaşımı üzerinde durulmuştur. Türkiye’de şuan kentsel tasarımı yönlendiren temel yönetmelik ve kanunlar; kentsel tasarımı yönlendiren temel mevzuat, kentsel tasarımın yönlendirilmesine katkı sağlayabilecek ilave mevzuat ve kentsel tasarımı bina ölçeğinde yönlendiren mevzuat olarak 3 başlıkta ele alınmıştır. Türkiye’de kentsel tasarım projelerini yönlendiren güncel 5 temel kanun ve yönetmelik bulunmaktadır. Bunlar: ‘‘3194 Sayılı İmar Kanunu’’, ‘‘6306 Sayılı Kanun’’, ‘‘Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğı’’, ‘‘Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğı’’ ve ‘‘Otopark Yönetmeliğıdir’’. İçerisinde kentsel tasarımı ilişkisi tanımlanmamış fakat kentsel mekânın değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek ilave yönetmelikler bulunmaktadır. Bunlar; Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliğı, Atık Yönetimi Yönetmeliğı, Erişebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliğı, Genel Aydınlatma Yönetmeliğı, Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğı, Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik, Sürdürülebilir Yeşil Binalar ile Sürdürülebilir Yerleşmelerin Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik, Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin yönetmeliktir. Ayrıca, İçerisinde kentsel tasarımı ilişkisi tanımlanmamış fakat kentsel mekânın değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek bina ölçeğinde ilave yönetmelikler bulunmaktadır. Bunlar; Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliğı, Yapı Malzemeleri Yönetmeliğı, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar

Hakkında Yönetmelik, Sığınak Yönetmeliği, Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmeliktir.

Türkiye’de kaliteli mekân oluşturulmasına yönelik en temel kanun anayasadır ve 56. Maddesinde “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” ifadesi ile fiziki çevreler için genel bir yaklaşım sağlamaktadır. Planlamanın kentsel tasarım ile ilişkisi (Çevre ve Şehircilik bakanlığının hazırlamış olduğu yönetmelik ve yönerge dışında) belediye uygulamalarında belediyelerin tercihlerine göre yönlendirilmektedir. Belediye tercihlerine yönelik olarak yapılan bazı uygulamalarda plan notlarına eklenen kentsel tasarım notları ve tasarım projelerinin plan eki olarak tanımlanması yapılmaktadır. Türkiye’de ayrıca kentsel tasarım projesi kavramına yönelik ilgili yapılmış projeleri gruplandıran ve tek çatı altında toplayan bir yaklaşım bulunmamakla birlikte tasarım projesi olarak değerlendirilebilecek “Yerleşme Tasarım Projesi”, “Sokak Sağıklaştırma Projesi”, “Çevre Düzenleme Projesi”, “Master Plan” ve “Vaziyet Planı” gibi plan ve projeler mevcuttur. Bu farklılık projelerin isimlerine yönelik oluşturduğu farklılıkların yanında gösterim tekniği, planla olan ilişkisi, projenin onay, yapım süreci ve hukuki olarak değerlendirilmesine yönelik karmaşayı da ön plana çıkarmaktadır. Belediyelerin ise kentsel tasarımla ilgili birimlerin çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi kendi inisiyatiflerine bırakılmış olup “5393 sayılı Belediye Kanunu” ve “Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik” dayanağı ile kentsel tasarım birimi oluşturulmakta ve sorumluluk alanları tanımlanmaktadır.

Avrupa’da, yerel yönetimlerin ortak değerleri, tüm ülkeler tarafından kabul edilmesine rağmen kurum içi birimler ve çevre arasındaki uyum eğilimleri, sorumlulukların dağılımı, yerel demokrasinin biçimleri, yerel finans ve yerel kentsel gelişim konusunda ortak bir standart bulunmamaktadır. Bu yüzden literatürde avrupa 4 hukuk ve yönetsel aileden oluşmaktadır. Bunlar İngiliz (British), İskandinav (Scandinavian), Napolyon (Napoleonic) ve Germanik (Germanic) hukuk aileleridir. Çalışma kapsamında 4 hukuk ailesinden İngiltere, Almanya, Hollanda ve İsveç ele alınmıştır. Bu kapsamda kentsel tasarım yaklaşımının planlama sistematğinde , örgütsel yapıda (merkezi yönetim, bölge yönetimi ve yerel yönetim), hukuki çerçevede (ülkedeki mekansal planlamayı yönlendiren temel mevzuat ve kentsel tasarımı yönlendiren mevzuat), yerel plan uygulaması ve kontrolünün sağlanması açısından bulunduğu konum incelenmiştir. Tezin karşılaştırmalı şehir planlama hukukunu ve kentsel tasarım yaklaşımını içeren bu bölümü yöntemin ilk aşamasını oluşturup, Türkiye’de kentsel tasarımın planlama yaklaşımında ve hukuki çerçevede eksik olduğu noktaları tanımlamak ve değerlendirme parametrelerinin oluşturulması açısından kritiktir.

Türkiye’de kentsel tasarım projeleri; “6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun”, onaylı uygulama imar planında “Özel Proje Alanı” ilan edilmiş alanlarda, “5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”, “5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu” ile meydan, cadde, bulvar ve sokak için yapılan kentsel tasarım projeleri, “Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliğine” bağlı olarak yapılan kentsel tasarım projeleri ile elde edilmektedir.

Örnek alan olarak Türkiye’de en fazla kentsel tasarım projesi hazırlanan il olan İstanbul çalışma alanı seçilmiştir ve öncelikle İstanbuldaki Büyükşehir Belediyesi ve diğer belediyelerin kentsel tasarım projesi hazırlanmasına yönelik hukuki altyapısı ve ilgili birimleri incelenmiştir. Sonrasında çalışma kapsamında İstanbul’da kentsel

tasarım projesi elde etmenin beş hukuki aracı için 2 örnek ele alınıp kentsel tasarım projesi üretilirken; sorumlu olan birim (Kentsel Tasarım Müdürlüğü, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Kentsel Estetik Müdürlüğü, Altyapı Projeler Müdürlüğü, Üstayapı Projeler Müdürlüğü, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü, Ulaşım Planlama Müdürlüğü, Plan ve Proje Müdürlüğü, KUDEB) ve hukuki altyapısı, projeye yönelik uygulama, program ve bütçe planı mevcudiyeti, proje üretim aşamasında değerlendirilen hususlar (ulaşım, otopark, yapı fonksiyonları, yapı yoğunlukları, doğal çevre, spor alanı, peyzaj düzenlemesi, kent mobilyaları, altyapı, malzeme ve estetik gibi), projenin hazırlama, uygulama ve onay biçimi, kentsel tasarım projesi teslim formatı (ilişkili plan, ölçek, kesit, proje 3d modeli ulaşım, yapı yoğunluk, yapı fonksiyon, doğal yapı ve peyzaj şeması ve altyapı şeması) ve detay şemaların (Cephe tipolojisi, kent mobilyası) mevcudiyeti ve kentsel tasarım projelerinin hazırlanmasına ve değerlendirilmesine yönelik hukuki altyapı varlığı ve projeyi hukuki olarak değerlendirme kriterleri(Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge, 3194 sayılı Kanun, 6306 sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği, Onaylı İmar Planı ve plan notları) ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Tasarım, Karşılaştırmalı Hukuk, Planlama Sistematiği, İmar Hukuku.

EVALUATION OF URBAN DESIGN PROJECTS PREPARED IN ISTANBUL BY COMPARATIVE LAW

SUMMARY

Integration of planning with urban design projects aimed at implementation from country, region and city scale, respectively; Taking urban design projects in the third dimension and details of the physical space is important because it offers an intersection between the urban planning and architectural scale and is an integral part of the planning approach.

However, urban design framework is a tool for the construction of urban design projects in the existing system planning in Turkey, developments summaries, which in the method of obtaining urban design, urban design guidelines and legal is undefined position to implement urban design projects produced independently of the plan implementation It does not organize the process for its phase.

In the second part of the study, which is the first literature part, firstly, the planning-based and project-based system approach of planning systems is defined in the world. After assessed Turkey's history of urban planning in the legal framework in this context and within the republic before and after the republic period (1923-1957 period, the 1957-1985 period, and the period after 1985) was focused on approach to urban scale and architectural scale. Basic regulations and laws that govern this urban design in Turkey; Basic legislation directing urban design, additional legislation that may contribute to the orientation of urban design and legislation directing urban design at the building scale are discussed under 3 headings. Turkey has 5 main current laws and regulations in directing urban design projects. These are: "3194 Sayılı İmar Kanunu", "6306 Sayılı Kanun", "Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği", "Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği" and "Otopark Yönetmeliği". There are additional regulations that are not defined in relation to urban design but may contribute to the evaluation of urban space. These; "Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği", "Atık Yönetimi Yönetmeliği", "Erişebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği", "Genel Aydınlatma Yönetmeliği", "Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği", "Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik", "Sürdürülebilir Yeşil Binalar ile Sürdürülebilir Yerleşmelerin Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik", "Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik", "Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin yönetmelik". In addition, there are additional regulations on the building scale that are not defined in relation to urban design but can contribute to the assessment of urban space. These are "Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği", "Yapı Malzemeleri Yönetmeliği", "Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik", "Sığınak Yönetmeliği", "Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği", "Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik". Turkey is the most basic laws for the establishment of quality space, and Article 56 of the constitution "

Everyone has the right to a healthy and balanced environment 'statement provides a general approach to the physical environments. The relationship between planning and urban design (apart from the regulations and directives prepared by the Ministry of Environment and Urbanization) is directed according to the preferences of the municipalities in municipal practices. In some applications made for municipal preferences, urban design notes and design projects added to the plan notes are defined as plan attachments. Turkey is also the group made related projects on the concept of urban design and can be considered as a design project Although there is an approach that gathers under one roof "Yerleşme Tasarım Projesi", "Sokak Sağıklaştırma Projesi", "Çevre Düzenleme Projesi", "Master Plan" and "Vaziyet Planı". In addition to the differences it creates for the names of the projects, this difference also highlights the complexity of the display technique, its relation to the plan, the approval, construction process and legal evaluation of the project. On the other hand, the determination of the working procedures and principles of the urban design units is left to their own initiatives and the urban design unit is established with the basis of "5393 sayılı Belediye Kanunu" ve "Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik" responsibilities are defined.

In Europe, although there are common values of local governments, accepted by all countries, there is no common standard for adaptation trends between internal units and the environment, distribution of responsibilities, forms of local democracy, local finance and local urban development. Therefore, in the literature, Europe consists of 4 law and administrative families. These are British (British), Scandinavian (Napoleonic) and Germanic (Germanic) legal families. Within the scope of the study, 4 law families, England, Germany, Netherlands and Sweden were discussed. In this context, the location of the urban design approach in the planning systematics, organizational structure (central management, regional management and local administration), legal framework (the basic legislation directing the spatial planning in the country and the legislation directing urban design) were examined. create the first phase of this part of the method comprising the comparative urban planning law thesis and urban design approach in the planning approach to urban design in Turkey and to identify the point where it is lacking in the legal framework and is critical to the creation of evaluation parameters.

Urban design projects in Turkey is prepared with "6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun", "5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun", "Özel Proje Alanı" in the approved implementation zoning plan, urban design projects for the square, street, boulevard and street with the "5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu", are carried out in accordance with the "Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği".

Areas with the greatest provincial urban design project workspace Istanbul in Turkey were selected and prepared primarily legal infrastructure and related units for the preparation of urban design projects in Istanbul Metropolitan Municipality and other municipalities were investigated. Then, within the scope of the study, 2 examples were taken for five legal tools of obtaining an urban design project in Istanbul and an urban design project was produced; the responsible unit (Urban Design Directorate, Parks and Gardens Directorate, Urban Aesthetics Directorate, Infrastructure Projects Directorate, Master Structure Projects Directorate, Urban Transformation Directorate,

Transportation Planning Directorate, Plan and Project Directorate and KUDEB) and its legal infrastructure, application for the project, program and the availability of a budget plan, the issues evaluated during the project production phase (transportation, parking lot, building functions, building densities, natural environment, sports area, landscape arrangement, urban furniture, infrastructure, materials and aesthetics), the preparation, implementation and approval form of the project, urban design project delivery format (associated plan, scale, cross-section, project 3d model transportation, building density, structure function, natural structure and landscape scheme and infrastructure scheme) and detail schemes (Facade typology, urban furniture) and for the preparation and evaluation of urban design projects the existence of legal infrastructure and the criteria for legal evaluation of the project (Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge, 3194 sayılı Kanun, 6306 sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği, Onaylı İmar Planı and plan notları) were discussed.

Keywords: Urban Design, Comparative Law, Planning Systematics, Zoning Law.

1. GİRİŞ

1.1 Tezin Amacı

Son yıllarda Türkiye’de planlama sisteminin bulunduğu düzen içerisinde, fiziki çevreye imar planının üretimiyle yeterli düzeyde kaliteli mekân vermemesi üzerine tartışmalar meydana gelmiştir. Özellikle aldığı göç, kozmopolit yapısı ve farklı sektörel ilişkilerin kurgulandığı metropolitan alanda 3. boyut gözetilerek oluşturulması gereken kentsel mekânlarda planların yeterli kaliteyi sağlayıp sağlayamadığı tartışma konusudur.

Bu tezin amacı, Türkiye’deki planlama hiyerarşisinde kentsel tasarım araçlarının ve proje kavramının Avrupa hukuk ailelerinde planlama hiyerarşisi içerisindeki kentsel tasarım yaklaşımı dikkate alınarak araştırılmasıdır. Bu nedenle İstanbul’da kentsel gelişmenin aracı olan plan yapımı, uygulama ve projelendirme süreçlerinde hukuki çerçevenin, uygulama araçlarının ve kurumsal yapının rolünün değerlendirilmesi yapıp eksiklikleri tanımlanarak öneride bulunulacaktır.

1.2 Literatür Araştırması

Tez çalışmasının amacına odaklanan temel literatür bilgilerine yer verilen 2. bölümünde özellikle kent planlama sistematığı ve mevzuatta kentsel tasarımın bulunduğu konuma yönelik altyapının oluşumu sağlanmıştır. Bu bölümde planlama sistemleriyle ilgili temel bilgilerin tanımlanırken ön plana çıkarılan nokta plan bazlı ve gelişim bazlı sistemlerin incelenmesi olup Vincent Nadin ve Dominic Stead tarafından yazılmış olan European Spatial Planning Systems, Social Models and Learning adlı makale, Tuna Taşan-Kok ve Demetrio Muñoz Gielen tarafından 2010 yılında yazılmış olan Flexibility in Planning and the ‘‘Consequences for Public-value Capturing in UK, Spain and the Netherlands’’ isimli yayından faydalanılmıştır. Dünyadaki planlama sistemleri ile ilgili genel bir yaklaşım vermek için 2009 yılında National Housing Planning Advice Unit (NHPAU) tarafından hazırlanan ‘‘Review of

Urban Planning Systems'' dokümanından ve Tasan-Kok ve Gielen tarafından 2010 yılında yazılan kaynaktan faydalanılmıştır.

Türkiye kent planlama tarihçesi oluşturulurken; Melih Ersoy'un ''Yerelden Ulusala Merkezileşerek Aynılaşan Planlama Anlayışı'', Feridun Duyguluer tarafından 1989'da yazılmış olan ''İmar ve Şehir Planlama Mevzuatının Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığına ve Şehir Planlamasına Etkilerinden'' yararlanılmıştır.

Tez çalışmasının 4. Bölümüne girdi sağlayan 3. Bölümünde Avrupa planlama sistematğinde ele alınan 4 ülkenin (İngiltere, Almanya, Hollanda, İsveç) planlama hiyerarşisi içerisinde, kurumsal yapısında ve hukuki altyapısında kentsel tasarımı ele alış biçimi değerlendirilmiştir. Bu bölümde ana kaynak olarak OECD tarafından yayımlanan ''Land-use Planning Systems in the OECD'' kullanılarak ülkelerin yayınladığı dökümanlar ile içerik desteklenmiştir.

1.3 Kapsam

Çalışma 5 temel bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın 1. Bölümünde çalışmanın amaç, kapsam ve hipotezi belirtilmiştir. İkinci bölümde, plan bazlı ve gelişim bazlı planlama sistematği yapılarak sonrasında ülkelerin değerlendirilmesine yönelik temel altlık oluşturulmuştur. Daha sonra Türkiye'deki kent planlama tarihi, kentsel tasarım ve hukuki boyutu ile ilişkilendirilerek cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası planlama yaklaşımı olarak ele alınmıştır. Sonrasında Türkiye'de şehir planlama ve kentsel tasarıma ilişkin mevzuat kentsel tasarımı yönlendiren temel kanun ve yönetmelikler, kentsel tasarıma katkıda bulunan yönetmelikler ve bina ölçeğindeki yönetmelikler olarak 3 kategoride ele alınmıştır. En son kısmında ise Türkiye'de günümüz şehir planlama sistematği ve kentsel tasarım ilişkisi açıklanmıştır. Süreç çizelge 1.1'de tanımlanmıştır.

Üçüncü bölümde, Avrupa hukuk ailesinin planlama sistematğinde kentsel tasarımın yerinin ifade edilmesi için farklı hukuk ailelerine ait olan İngiltere, Almanya, Hollanda ve İsveç değerlendirmeye alınıp planlama hiyerarşisi ve kent planlama yaklaşımı, kurumsal yapı ve ilişkiler, (merkezden yerele) kent planlama ve kentsel tasarım ilişkisi incelenmiştir.

Dördüncü bölümde İstanbul'daki kentsel tasarım projelerinin elde edilme yöntemi tanımlanıp, 6306 sayılı kanun, ''ÖPA'' tanımlı alanda yapılan, 5366 sayılı kanun ile

yapılan, belediye kanunu ile yapılan ve yarışmalar ile elde edilen kentsel tasarım projelerinden örnekler seçilerek projelerin imar planı olan ilişkisi, uygulama süreci, projeye ilişkin kurumsal mekanizmalar tanımlanmıştır.

Beşinci bölümde ise, çalışmanın genel değerlendirilmesi yapılarak kentsel tasarım projesinin plan sistematığındeki yeri tartışılmış, dünya ve Türkiye literatüründen elde edilen sonuçlar sunularak kentsel tasarım projesinin araçlarına, hiyerarşisine, ilişkili kurumsal altyapısına yönelik çözüm önerileri getirilmiştir.

Çizelge 1.1 : Tez çalışması içeriği.

Tez Konusu: Planlama Sistematığı İçerisinde Kentsel Tasarım – İstanbul’da Yapılan Kentsel Tasarım Projeleri		
1.	Aşama	Tezin amacı, literatür araştırması, kapsamı ve hipotezini içerir.
2.	Aşama	Planlama sistemi sınıfları, Türkiye’de kentsel tasarıma ilişkin hukuki altyapının gelişim süreci, kentsel tasarıma ilişkin mevzuat, mevcuttaki planlama ve kentsel tasarım ilişkisini içeren literatür kısmıdır.
3.	Aşama	Avrupa hukuk ailelerinden alınan 4 örneğin (İngiltere, Almanya, Hollanda, İsveç) değerlendirilip sonraki aşamaya yönelik parametre girdisi oluşturulan ana literatür kısmıdır.
4.	Aşama	İstanbuldaki kentsel tasarım projesi elde etmenin 5 hukuki aracından 2 örnek ele alınarak değerlendirme parametrelerine göre incelenmiştir.
5.	Aşama	Son olarak projeler değerlendirilip çözüm önerisinde bulunulmuştur.

1.4 Hipotez

Tez çalışmasını yönlendiren ve sonuçlara yönelik girdi sağlayan hipotezler şu şekildedir:

Ana hipotez; Türkiye’ de kentsel tasarım projeleri planlama sistematığının kısmen bir parçası gibi görünmesine rağmen yasal mevzuatta yeterli altyapısı bulunmamaktadır.

Alt Hipotez 1: Kentsel tasarım projesi kavramı diğer proje ve plan kavramlarıyla (Avan proje, sokak sağlıklaştırma projesi, vaziyet planı vb.) yasal mevzuatta ilişkilendirilmediğinden dolayı projelerin hazırlanması, uygulama yapısı, ilişkili birimler ve onay sürecini organize etmede yetersiz kalmaktadır.

Alt Hipotez 2: Çevre ve şehircilik bakanlığı tarafından kentsel tasarım projeleri için oluşturulan yönerge usulü dışında, belediyelerce yapılacak olan kentsel tasarım projeleri için teslim formatı ve kentsel tasarım usul ve esaslarına ilişkin doküman olmaması uygulamaya yönelik karmaşaya sebebiyet vermektedir.

1.5 Yöntem

Tezin metodolojisi 2 aşamalı olarak ilerleme gösterip, avrupa hukuk ailelerinden edinilmiş veriler bir sonraki bölüm için değerlendirme parametresi olarak ele alınmıştır. İlk olarak, tarih boyunca yönetsel yapıları ve hukuki yapının oluşumuyla meydana gelmiş olan Avrupa hukuk ailelerinin planlama ve kentsel tasarımıyla olan ilişkisi değerlendirilmiştir. İkinci aşamada ise, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinde kentsel tasarım projelerine ilişkin birimlerin varlığı ve ilişkin yönetmelikler tanımlanmıştır. Sonrasında, İstanbul’da kentsel tasarım projesi elde etmenin hukuki bir aracı olan “6306 sayılı kanun”, imar planında “Özel Proje Alanı (ÖPA)” ilan edilmiş alanlar, “5366 sayılı kanun” ,”5216 Büyükşehir Belediye Kanunu” ve “Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği” ile hazırlanmış kentsel tasarım projelerinden 2’şer örnek alınmıştır. Seçilen 10 adet çalışma alanının genel tanıtımını yapmak için oluşturulmuş özet bilgi altlığı Şekil 1.1’de tanımlanmıştır.

Proje ile İlgili Açıklayıcı Görseller	PROJE ADI: BELEDİYE BİRİMİ: (İlişkili Birim) YIL: (Süreç Başlangıcı) KONUM: ÖLÇEK:	
	Yasal Dayanak	Proje ile İlişkili Yasal Dayanak
	Aktör	Projeyle İlişkili Kamusal Aktör
	Katılım	Katılımcılar ve Hukuki Durum
Proje ile İlgili Temel Açıklayıcı Bilgiler •İlişkili Birim •Mevzuat		

Şekil 1.1 : Çalışma alanları özet bilgi altlığı.

Avrupa örneklerinden belirlenmiş parametrelerle ise katılım, ilişkili birim, uygulama program ve bütçe, tasarım yaklaşımı, hazırlama ve onay süreci, proje sürecinde yararlanılan mevzuat göz önüne alınarak değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme parametreleri tablosu Çizelge 1.2’de tanımlanmıştır.

Çizelge 1.2 : Değerlendirme parametreleri tablosu.

Parametreler	Alt Parametreler	Hukuki Dayanak		Parametreler	Alt Parametreler	Hukuki Dayanak	
		Proje 1	Proje 2			Proje 1	Proje 2
İlişkili Birim	Kentsel Tasarım Müdürlüğü	-	-	Proje Hazırlama ve Onay Süreci	Hazırlama	-	-
	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	-	-		Onay	-	-
	Kentsel Estetik Müdürlüğü	-	-		Uygulama	-	-
	Altyapı Projeler Müdürlüğü	-	-	Proje Teslim Formatı	İlişkili Plan	-	-
	Üstyapı Projeler Müdürlüğü	-	-		Ölçek	-	-
	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü	-	-		Kesit	-	-
	Ulaşım Planlama Müdürlüğü	-	-		Proje 3d Modeli	-	-
	Plan ve Proje Müdürlüğü	-	-	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı	Şemalar (Ulaşım, Yapı Yoğunluk, Yapı Fonksiyon, Doğal Yapı ve Peyzaj Şeması, Altyapı Şeması, Detay Şemalar(Cephe Uyuumu, Kent Mobilyası, Kotlandırma))	-	-
	KUDEB	-	-		Malzeme Şeması	-	-
	Süreç	-	-		Yapı Tipografileri	-	-
Uygulama, Program ve Bütçe	Programlanması	-	-			-	-
	Bütçe	-	-			-	-
Projedeki Değerlendirilen Hususlar	Programlanması Rapor (Ölçek, Düzen)	-	-	Projeyi Hukuki Olarak Değerlendirme Kriterleri		-	-
	Ulaşım	-	-			-	-
	Otopark	-	-			-	-
	Yapı Fonksiyonları	-	-			-	-
	Yapı Yoğunlukları	-	-			-	-
	Doğal Çevre/Spor Alanı/Peyzaj Düzenlemesi/Kent Mobilyaları	-	-			-	-
	Altyapı	-	-			-	-
	Malzeme	-	-			-	-
	Kentsel Estetik	-	-			-	-

2. ŞEHİR PLANLAMA SİSTEMATİĞİ VE MEVZUATTA KENTSEL TASARIMIN YERİ

2.1 Plan Bazlı ve Gelişim Bazlı Sistem Yaklaşımı

Planlama literatürü, iki yaklaşımı kullanarak planlama sistemlerini sınıflandırmaktadır. İlk sınıflandırma sisteminde planlama sistemlerini, hükümet düzeylerinde planlama ile ilgili yetkilerin dağılımı veya sistemin vadesi gibi geniş bir kritere göre sınıflandırır. İkinci sistemde ise faaliyet gösterdikleri yasal ve idari sistemlere bağlı olarak planlama sistemlerini sınıflandırmakta, sırasıyla Kıta Avrupası (plan-led) ve İngiliz sistemleri (development-led) olarak da bilinen plan bazlı ‘‘plan-led’’ ve gelişim bazlı ‘‘development-led’’ sistemler arasında ayırım yapmaktadır (Nadin & Stead , 2008).

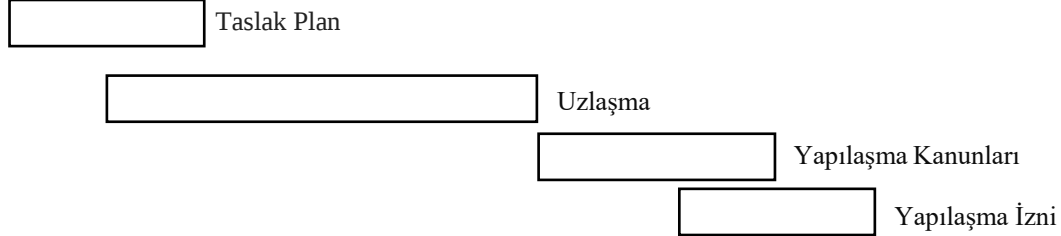
İngiltere’de planlar yerel yönetimler tarafından yapılmakta olup daha az kesinlik süreci içermektedir. Gelişim bazlı sistemde, geliştiriciye planlama izni verilirken daha esnek olunmasını ve pazarlık yapılabilmesini sağlarken, Kıta Avrupası sisteminde ise plan bazlı gelişme yaklaşımı hakim olup katı ve pazarlığa açık olmayan bir sistem bulunmaktadır (Booth, 2003).

Gelişim bazlı sistemlerde ‘‘Development Based’’ (İngiliz planlama sistemi gibi), zoning planlar yapılmış olmasına rağmen, uygulama aşamasında yasal olarak bağlayıcı arazi kullanım kararları, yatırımcı ve ilgili belediye ile görüşmeler sona erdikten sonra onaylanmaktadır (Gielen & Tasan-Kok, 2010).

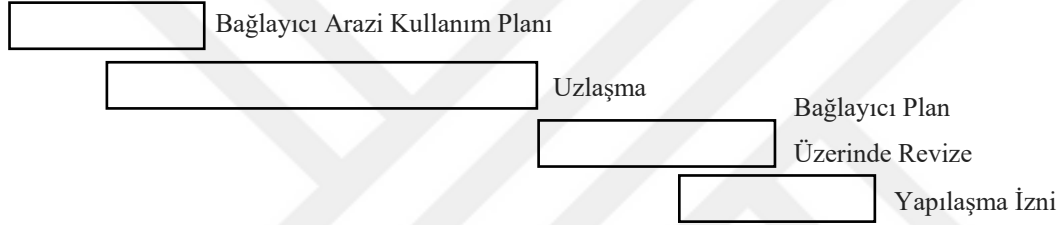
Plan bazlı gelişim gösteren ülkelerde (Hollanda, Almanya, İtalya, İspanya, Fransa Planlama Sistemleri) plan kararları, yatırımcılar kendi projelerinin kent planı ile uyumunu ölçmeden çok önceden tanımlıdır ve bağlayıcıdır. Hukuki sistemde onay görmüş planlar, plan hükümleri ve uygulamaya ilişkin kanunlar kurumlar arası uzlaşma öncesinde belirlenmiştir. Bu sistemde, bir geliştirici bir bina başvurusu sunduğunda, yerel makamlar arazi kullanım planına uyup uymadığını kontrol eder ve uygun değilse, başvuru reddedilmektedir. Özetlemek gerekirse, plan bazlı sistemler gelişim bazlı sistemlerden iki açıdan farklıdır: birincisi plan liderliğindeki sistemler

yasal olarak bağlayıcı bir imar planına “zoning plan” sahiptir, ikincisi ise bu imar planının plan üretiminin ilk aşamasında, yatırımcı talebi ortaya çıkmadan yasal bir statü kazanması gerekmektedir. Şekil 2.1’de plan bazlı ve proje bazlı yaklaşım gösterilmiştir (Gielen & Tasan-Kok, 2010).

Belirtici/Taslak Zoning Teorisi / Gelişim/Proje Bazlı Planlama

Zoning Zorunlu Teorisi / Plan Bazlı Planlama

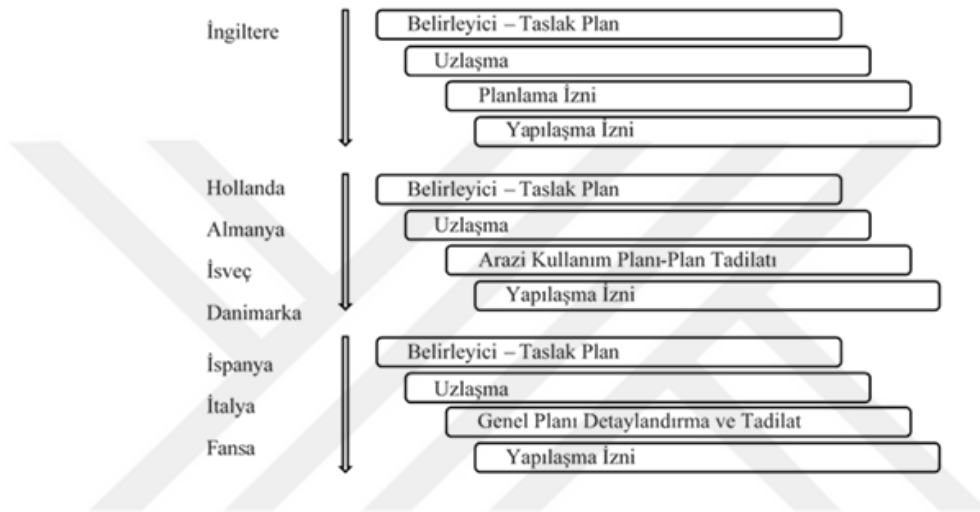
Şekil 2.1 : Plan bazlı ve gelişim bazlı planlama sistemleri.

Şekilde ifade edildiği gibi, gelişim bazlı planlama sistemlerinde yapı izni için geçen Bu süreçte öncelikle taslak plan bulunurken, yatırımcı ve ilgili belediyenin görüşmeleri sonrasındaki uzlaşma ile plan detaylandırılarak yapılaşmayı belirleyen temel kriterler tanımlanmıştır. Plan bazlı sistemlerde, detaylı fiziki plan uzlaşma öncesinde tanımlıdır ve yatırımcı bunları bilerek yapı izni başvurusunda bulunmaktadır. İngilizler ve Kıta Avrupası sistemi arasındaki farklar, ilgili adli sistemler arasındaki tarihsel farklılıkların bir sonucu gibi görünmektedir. İngiltere’deki uzun zamandır devam eden iki gelenek, İngiltere’nin kendine özgü özelliğini anlamak için önemlidir, Bunlar; İngiliz genel hukukunda “British Common Law” yargılanan kanuna ve prosedürel adaletin yasama geleneğine olan güven ile ilişkilidir (Booth, 2003).

Kıta Avrupa’sında hukuk kuralları liberal düşünürler tarafından tarihsel süreçte hep saygı görmüştür. Bu yaklaşımın kökleri Avrupa’da burjuvazinin kral ve idarenin keyfi güçlerine karşı mücadelesinde bulunmaktadır. On dokuzuncu yüzyılda Avrupa’ da liberal devletler, parçalanmış yasalarını düzene sokmak ve birleştirmek, bir anayasa ile devletlere dönüşmek, güçlerin ve temel insan haklarının ayrılmasını sağlamak için çalışmıştır. Mevzuat, yalnızca yürürlükteki yasalara dayanan idari bir otorite ve

bağımsız mahkemeler tarafından adli inceleme ve kanun öncesi vatandaşların eşitliği ile merkezi bir rol almıştır (Faludi, 1987).

Kıta Avrupası planlama sistemlerinde, arazi kullanım planları, arazi kullanımının yerel tahsisi düzeyindeki mevzuatın bir parçası olarak yasal bir nitelik kazanmıştır. Bina uygulamalarını değerlendirirken, kamu idaresinin yalnızca uygulamanın imar haritasıyla eşleşip eşleşmediğini kontrol etmesi beklenip teoride, isteğe bağlı düşüncelere yer bulunmamaktadır (Gielen & Tasan-Kok, 2010). Avrupa ülkelerinde planlama süreci Şekil 2.2'deki gibi ilerlemektedir.

Şekil 2.2 : Avrupa ülkelerinde imar planı yapım süreci.

Plan bazlı ve gelişim bazlı sistemlerde sistem kademelenmesi bu şekildeyken, ülkelerin yönetim yapıları ise farklı kademelenme göstermektedir. National Housing Planning Advice Unit tarafından yapılan çalışmayla Avrupa'daki ülke yönetim yapıları değerlendirilmiştir. (Oxley, 2009)

İngiliz planlama sisteminde planlar diğer Avrupa ülkelerine göre daha büyük ölçekli yerel kurumlar tarafından yapılmakta olup planlar kesin ve yasal olarak bağlayıcı değildir. Sistem planlama izni verilmeden müzakere yapılmasına olanak verir. İngiliz arazi kullanım planlamasının esnekliği ve isteğe bağlı niteliği, diğer ülkelerdeki yasal olarak bağlayıcı arazi kullanım planlarının sağladığı kesinlik ile çelişmektedir. İngiltere'de planlama iznine ilişkin müzakere derecesi, diğer Avrupa ülkelerindeki yerel planlara uyumu (veya uyumsuzluğu) temel alan kararlarla çelişmektedir (Oxley, 2009).

Tüm planlama sistemlerinde bir dereceye kadar müzakere olanağı mevcuttur, ancak İngiliz sistemi, planlar yapıldıktan sonra, sürecin sonlarında da kayda değer bir

müzakere yapılmasına izin vermektedir. Diğer sistemlerde, planlar yapılmadan önce müzakere yapılması esastır. İngiltere’de ise, planlama sürecinde geç müzakere potansiyeli, yatırımcılar için esneklik sağlayabilir ve bununla birlikte, yatırımcıların karşılaştığı belirsizliği de artırabilir. Tüm bunların sonucunda, geliştiricinin risklerini ve belirsizliği azaltmaya yönelik tedbirlerin; maliyetleri düşürmesi ve gelişimi arttırması ortaya çıkmaktadır (Oxley, 2009).

Alman planlama sisteminde; plan bazlı ve gelişim bazlı planlama yaklaşımının birlikteliği esastır. Planlama sistemini yönetimin 3 aşamasıyla birlikte çözülmektedir: federal eyalet (Bund), yerel eyaletler (Länder) ve yerel belediyeler (Gemeinde). Ülkedeki federal mekânsal planlamada esas olarak devlet; ülkenin mekânsal planlaması için yasal temeli ve sektörel planlama için şartnameyi sağlayan rehber ilkelerin geliştirilmesini sağlamaktadır. Federal mekânsal planlamanın görevi, bölgesel ve ulusal yapısal politika bakış açısıyla sektörel planlama ve kamu yatırımlarına odaklanmaktır. Planlamada kilit kararlar, genellikle en düşük siyasi düzeyde alınmaktadır ve daha yüksek bir siyasi seviye, yalnızca konu alt karar tarafından idare edilemediğinde veya düzenlenemediğinde müdahale etmektedir. Ana mekânsal planlama yeterlilik ve yetkisinin yer aldığı yerel belediyelerin konumu (Gemeinde) güçlüdür ve belediye özerkliği anayasal olarak güvence altına alınmıştır. Alman planlama sisteminde ortak ve iki yönlü bir mekanizma bulunmaktadır. Bir tarafta, daha düşük bir planlama katmanından gelen planlama stratejileri, özellikle planlama altyapısı başta olmak üzere, daha yüksek düzeyde planlar ve ilkeler geliştirilirken dikkate alınmaktadır. Diğer taraftan, her bir alt seviye, üst seviyenin ilke ve ilkelerini dikkate almak zorundadır (Oxley, 2009).

Hollanda, güçlü bir çevre koruma ve arazi koruma etiği ile iyi entegre edilmiş bir çevre planlama sistemine sahip merkezi olmayan bir devlettir. Ülkenin planlama sisteminde özel ilgi alanı, yetki alanları ve ‘‘planlama sektörleri’’ arasında dikey ve yatay entegrasyon mekanizmalarıdır (Oxley, 2009).

Almanya, Hollanda ve İsveç’in planlama sistematığı birbirine benzer olup üçünde de tanımlı bir plan bulunmaktadır, plan yapımı süresince müzakereye açık olup plan onayı verildiğinden itibaren inşaat izni plana tabidir ve büyük değişiklikler yapılmamaktadır. Bu 3 ülke için sadece plan bazlı yada sadece gelişim bazlı yaklaşım benimsenmemiştir.

Süreç içerisinde plan bazlı ve gelişim bazlı sistemin birlikteliği esastır (Gielen & Tasan-Kok, 2010).

2.2 Türkiye’de Kent Planlama Tarihinin Yasal Çerçeve Değerlendirilmesi

2.2.1 Cumhuriyet öncesi planlama yaklaşımı

Avrupa’daki kentsel gelişimden etkilenerek kentleşmeye yönelik ilk yasal belge olan ‘‘Ebniye Nizamnamesi’’ 1848 yılında çıkarılmış ve bu kanun İstanbul’da geçerli olmuştur. Bu nizamnameden sonra, 1864 yılında ‘‘Ebniye ve Turuk yani Binalar ve Yollar Nizamnamesi’’, daha sonra da 1882 yılında ‘‘Enbiye Kanunu’’ çıkarılmıştır. Yollar arası mesafelere ve yapıların malzeme detaylarına yönelik çıkarılmış olan bu yasaların amacı, dönemin problemi olan kent mekânında çıkan yangınlara karşı yangına olan müdahaleyi kolaylaştırıp yangının yayılmasını önlemek amaçlıdır. (Tekeli, 1980)

Ebniye mevzuatı; kentsel ölçekte: kamulaştırma yöntemlerinin tanımlanması, yapılaşma düzeni ve yapı materyalinin ahşap yerine kagire çevrilmesi, yapı yüksekliklerinin yol genişlikleriyle ilişkisinin kurgulanması, çıkmaz sokak yapımının yasaklanması, düz ve geniş sokak yapımına yönelik yaklaşımlar, mimari ölçekte ise; çıkma boyutları, kepenk ve tente yükseklikleri, kapı eşikleri, saçaklar gibi konularda düzenlemeler getirmiştir (Bilgen & Özcan, 1989).

2.2.2 Cumhuriyet ve planlama (1923-1957)

İkinci dünya savaşı sonrasında Türkiye’de hızlı bir kentleşme sürecinin başlamasıyla kente ve kentleşmeye olan bakış açısı da değişmiş, acil olarak çözümlenmesi gereken konular gündeme gelmiş ve bu dönüm noktasından sonra planlamadan beklentilerin düzeyi ve niteliği değişmiştir. Kent planlama konusunda cumhuriyetin ilanından sonraki 10 yıl Osmanlı döneminde çıkarılan imar mevzuatı yürürlükte kalmıştır. 1933 tarihinde onaylanan 2290 sayılı ‘‘Yapı ve Yollar Kanunu’’ kent planlamaya yönelik cumhuriyetin ilk yasasıdır. Bu yasa geniş kapsamlı bir imar yasası olmaktan çok, yapılaşma ve yollarla ilgili detaylı hükümler getiren belge niteliği taşımaktadır. Ancak, bu yasa mekânsal planlama açısından ‘‘yerel’’ düzeyde/ kentin bütününde planlama yapılmasını tanımlayan ilk yasal düzenlemedir. Bu dönemde planlama tarihinde ilk kez 1/2000 ve 1/500 ölçekli planlardan bahsedilerek planlar arası kademelenme konusunda adım atılmıştır. Bu dönemde ‘‘Müstakbel Şehir Planı’’ adı ile tek plan

mevcuttur ve ülke genelinde mekânsal planlamadan sorumlu tek kuruluş yerel yönetimlerdir. Merkezi yönetim planlamaya sadece onay sürecinde dâhil olmaktadır (Ersoy, 2011).

“Yapı ve Yollar Kanunu” ile kentsel ölçekte planlama yapılırken; nüfus projeksiyonu yapılması, bölgeleme yaklaşımı ve kentsel standartlar belirlenmesi gibi ilaveler yapılması yasaya imar kanunu niteliği kazandıracak özellikler sağlamıştır (Tekeli, 1980).

Kanun ile imar planı yaklaşımının yanı sıra kentsel ölçekte, önemli nitelik taşıyan kavşakların düzenlenmesi, tarihi eserlerin bulunduğu alan ve çevresinde 1/500 ölçekli uygulama planları hazırlanması ve yapılması, sanat değeri olan eserlerin korunması ve etrafındaki görsel estetiği bozan binaların kaldırılması öngörülürken, mimari ölçekte; bina renkleri, yaya kaldırımları, bahçe duvarları ve çıkma boyutlarına dair düzenlemeler ile kentlerde imar planı ile fiziki mekân düzenlemesinin yanı sıra kentsel tasarım ile mekan düzenlenmesine de vurgu yapılmıştır (Duyguluer, 1989).

2.2.3 Cumhuriyet ve planlama (1957-1985)

“6785 Sayılı İmar Kanunu”; 1957 yılında onaylanmış ve 1972 yılında çıkarılan “1605 Sayılı Kanun” ile detaylandırılmış Türkiye’deki mekânsal planlamaya dair en kapsamlı yasal belgedir. İlk kez bu kanun ile planlamaya bakış açısı değişmiş ve planlamanın yol ve yapıların düzenlenmesine yönelik bir araç olmadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca bu yasayla birlikte planlama hiyerarşisi tanımlanarak “Nazım Plan” ve “İmar Planı” kavramları geliştirilmiştir. 1972’de onaylanan “1605 Sayılı Kanun” ile aynı zamanda belediye sınırları dışında kalan alanların (Mücavir Alanlar) planlamasının sorumluluğu da belediyelere verilerek, kentin çevresiyle birlikte değerlendirilmesi gerekliliği ön plana çıkmıştır (Ersoy, 2011).

“6785 Sayılı İmar Kanunu” ile kentlerin kendine has özelliklerinin ön plana çıkması gerektiği vurgulanarak mimari ölçekte; bina çıkma mesafeleri ve cepheler üzerinde kararlar alınmış olup, kent ölçeğinde kenti bütünüyle değerlendirmeye yönelik karar alınmıştır (Duyguluer, 1989).

Bunların yanında imar planı ve mimari düzenlemelere esneklik kazandıran “Plan Notu” imar mevzuatı içinde ilk defa bu yasaya ilişkin tip yönetmeliğiyle (1.madde) gündeme gelmiştir. Böylece imar planı ve yönetmeliği arasındaki kademelenme tanımlanarak imar planının yönetmelikten önce geldiği belirtilmiştir. Plan notu ile

ulaşım, parselasyon, bina tipleri ve boyutları gibi konulara değinilmiş ve bu tasarım, kimlik ve estetik gibi konuları ön plana çıkarması açısından planın kentsel tasarımla olan ilişkisini sağlamıştır (Duygulu, 1989).

1972’de ‘‘1605 Sayılı İmar Kanunun’’, ‘‘6785 Sayılı Yasa’nın’’ 25.maddesinin değışimiyle yeni yapılacak yapılar; kat adedi, kat yüksekliği, bina çıkmaları, yol ve su kenarlarına yapılacak yapıların mesafeleri, tarihi alanlara olanlara olan mesafeler, parsel cepheleri, parsel büyüklükleri, bahçe düzenlemeleri, bahçe duvarlarının şekli ve büyüklüğü, deniz kenarlarında 10 m mesafede inşaat yapılmaması gibi tasarım konularıyla ilgili hükümler getirilmiştir (Duygulu, 1989).

2.2.4 Cumhuriyet ve planlama (1985-2011)

1985 yılında onaylanan ‘‘3194 Sayılı İmar Yasasıyla’’ birlikte bu dönemde önceki plan türlerinden farklı olarak ‘‘Bölge Planı’’ ve ‘‘Çevre Düzeni Planı’’ tanımlanarak planlama sisteminin kademeleri tanımlanmıştır (Duygulu, 1989).

Bu dönemdeki yapılan düzenlemelerle birlikte yerel yönetimlerin plan yapma yetkisinin yanı sıra Mülga Devlet Planlama Teşkilatı ve Mülga İmar ve İşkân Bakanlığına plan yapma yetkisi verilmiştir. Sonrasında 1973 yılında Orman Bakanlığına, 1983 yılında ise Turizm Bakanlığına plan yetkisi verilerek yerel yönetim dışında plan yetkisini alan birim sayısı 3’e çıkmıştır (Ersoy, 2011).

Kentin hızlı gelişme hareketleri ve günümüz teknolojisine cevap verecek bir kentsel mekân üretmek için hazırlanan ‘‘3194 Sayılı Kanun’’ 2 yönetmelikten dolayı kentsel mekânın tasarlanmasında gerekli mekânsal kaliteyi vermemektedir. Bunlar; ‘‘İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik’’ ve ‘‘Büyükşehir Belediyeleri Dışında Kalan Belediyelerin Tip İmar Yönetmeliğidir’’. ‘‘İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik’’ tasarım konusunda yenilik getirmemektedir. Büyükşehir Belediyeleri dışında kalan Belediyelerin ‘‘Tip İmar Yönetmeliği’’ ise yeni bir yaklaşımla hazırlanmamış olup belde belediyelerine gerekli görülen konularda sadece ilave plan yapma yetkisi verilmiştir. Türkiye imar mevzuatının yıllara göre gelişimi Çizelge 2.1’de tanımlanmıştır. (Duygulu, 1989).

Çizelge 2.1 : Türkiye’deki yasal mevzuatın gelişimi.

1923 – 1950 Dönemi:		2290 Sayılı Yapı ve Yollar Kanunu:	
Kentsel Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:			
- Çıkma sokak yapımının yasaklanması. - Yapı adalarının boyut ve şekline yönelik düzenlemeler. - Meydanların ve önemli kavşakların düzenlenmesi. - Estetik ve sanat değeri olan eserlerin korunması ve çevresinin düzenlenmesi.			
Mimari Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:			
- Binaların rengine yönelik düzenlemeler. - Yaya kaldırımları yükseklik ve malzemeye yönelik düzenlemeler. - Bahçe duvarına yönelik düzenlemeler. - Bina çıkmalarına yönelik düzenlemeler.			
1950-1980 Dönemi:	6785 Sayılı İmar Kanunu (1957):	1605 Sayılı İmar Kanunu Değişikliği (1972):	
Kentsel Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:		Kentsel Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:	
- Planlama konusunda esneklik sağlanması. - Kentlerin özelliklerini ön plana çıkaracak düzenlemeler.		Bahçe duvarlarının şekli ve büyüklüğü gibi tasarım konularıyla ilgili düzenlemeler.	
Mimari Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:		Mimari Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:	
- Yapı çıkmalarında mekânsal ve fiziki özelliklerin göz önüne alınarak çıkma hesaplanması. - Mimaride cephelerin işleve göre daha önemli olduğu Plan notu. - Taban Alanı ve Kat Alanı Kat Sayılarının Gündeme Getirilmesi.		- Yapıların kat yüksekliği ve çıkma mesafeleri ile ilgili düzenlemeler. - Yapıların yapı adası ve parsel sınırlarına, yol ve su kenarlarına, tarihi alanlara olan uzaklıkları ile ilgili düzenlemeler. - Parsel cepheleri ve parsel büyüklükleri ile ilgili düzenlemeler.	
1980 Sonrası Dönem:	2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu (1983):	2872 Sayılı Çevre Kanunu(1983):	
Kentsel Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:		Kentsel Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:	
Mevcut Silueti korumak adına öngörünüm, geri görünüm ve etkilene bölgelerinde yapılaşmayı denetleyici düzenlemeler getirilmesi.		Kırsal ve kentsel alanda doğal kaynakların ve arazinin etkin kullanılması.	
1605 Sayılı İmar Kanunu Değişikliği (1972):		3194 Sayılı İmar Kanunu:	
Kentsel Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:		Kentsel Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:	
Bahçe duvarlarının şekli ve büyüklüğü gibi tasarım konularıyla ilgili düzenlemeler		Kanunda kentsel tasarım projesine dair bir tanım yer almamakla birlikte kentsel tasarımı yönlendirecek ve etkinliğini artıracak düzenlemeler içermemektedir.	
Mimari Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:		Mimari Ölçekte Yapılan Düzenlemeler:	
Yapıların kat yüksekliği ve çıkmalarına dair düzenlemeler.		Binanın parsel içinde konumlandırılmasına dair temel düzenlemeler yer almaktadır.	

2.3 Türkiye’de Şehir Planlama ve Kentsel Tasarımla İlgili Mevzuat

2.3.1 Kentsel tasarımı yönlendiren temel yönetmelik ve kanunlar

Türkiye’de kentsel tasarım projelerini yönlendiren güncel 5 temel kanun ve yönetmelik bulunmaktadır. Bunlar: ‘‘3194 Sayılı İmar Kanunu’’, ‘‘6306 Sayılı Kanun’’, ‘‘Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’’, ‘‘Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’’ ve ‘‘Otopark Yönetmeliğidir’’.

3194 Sayılı İmar Kanunu

Yerleşimler ve yapılaşmalar ile ilgili esasları içeren 3194 Sayılı İmar Kanunu, 03/05/1985 tarihinde kabul edilmiş olup, 09/05/1985 tarih ve 18749 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1985).

Yasa; ‘‘yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiştir.’’

3194 Sayılı İmar Kanununda;

‘‘Uygulama İmar Planı; tasdikli hâlihazır haritalar üzerine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak nazım imar planı esaslarına göre çizilen ve çeşitli bölgelerin yapı adalarını, bunların yoğunluk ve düzenini, yolları ve uygulama için gerekli imar uygulama programlarına esas olacak uygulama etaplarını ve diğer bilgileri ayrıntıları ile gösteren plandır.’’

tanımı yapılmış sonrasında uygulama imar planının nazım imar planı ve uygulama imar planından oluşup belediye sınırları içerisinde ilgili belediye, mücavir alanda ise ilgili valilik veya ilişkili kurum tarafından planın uygulanması ve yürürlüğüne konmasına dair detaylar tanımlanmıştır. İmar planının uygulama süreçleriyle ilgili 5 yıllık uygulama programı hazırlanıp bütçe ve zamanın programlanması tarif edilmiştir. İmar kanununda yapı ve yapıyla ilgili esaslar bölümünde;

‘‘Belediyeler veya valilikler mahallin ve çevrenin özelliklerine göre yapılar arasında uyum sağlamak, güzel bir görünüm elde etmek amacıyla dış cephe boya ve kaplamaları ile çatının malzemesini ve rengini tayin etmeye yetkilidir.’’

ifadesi yer alıp; dış cephe, çatı renk ve malzemesiyle ilgili detaylara yönelik detay verilebileceğine dair belediyelere kentsel estetik ile ilgili esneklik sağlanmıştır.

Kanunda; imar planlarına yönelik ölçek, ilişkili kurum ve kuruluşlar, kentsel standartlar ve sürecin işleyişine dair detaylı tanımlamalar mevcutken, kanun kentsel tasarım açısından değerlendirildiğinde; kentsel tasarım ve kentsel tasarım projesine dair bir tanım ve açıklama bulunmayıp planla olan ilişkisi tanımlanmamıştır. Mimari

ölçekte ise belediyenin dış cephe, çatı rengi ve malzemeleri konusunda karar alabileceğine dair genel bir tanım verilmiş olup bununla ilgili ilişkili kamu birimi (Kentsel Tasarım Birimi, Kentsel Estetik Birimi) personel ve işleyişe yönelik yaklaşım sunmamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1985).

6306 Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun

16/5/2012 tarihinde kabul edilen ‘‘6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun’’; 31/05/2012 tarihinde 28309 sayılı gazetede yayımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2012).

Kanun; temel olarak ‘‘riskli alan ve rezerv alanların tespit edilmesi, riskli olan yapıların yıkımı, yıkım sonrası yapıyla ilgili konuları belirlemek’’ amaçlı hazırlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2012).

Kanunda, bakanlığın sorumluluğu tanımlanırken;

‘‘Riskli alan ve rezerv yapı alanındaki uygulamalarda faydalanılmak üzere; özel kanunlar ile öngörülen alanlara ilişkin olanlar da dâhil, her tür ve ölçekteki planlama işlemlerine esas teşkil edecek standartları belirlemeye ve gerek görülmesi hâlinde bu standartları plan kararları ile tayin etmeye veya özel standartlar ihtiva eden planlar yapmaya, onaylamaya ve kentsel tasarım projesi hazırlamaya yetkilidir.’’

ifadesi yer almış olup plan teklifi veren kuruluşların riskli alanlarda ve rezerv yapı alanlarında üretilen planların kentsel tasarım projesi ile birlikte, riskli yapıların bulunduğu parsellerde ise bakanlık tarafından talep edilmesi halinde kentsel tasarım projesi ile teslimi yapması gerekliliği tanımlanmıştır. Kentsel tasarım projesinin planla birlikte teslim edilmesine yönelik yaklaşım; ilk defa afet riski altındaki alanların dönüştürülmesiyle ilgili yasal alt yapı hazırlanırken eklenmiş olup kanunda kentsel tasarım projesinin ölçeği, detayı ve planla olan ilişkisine yönelik açık bir tanım bulunmamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2012).

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği

‘‘Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’’, 14/06/2014 tarihinde 29030 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Yönetmeliğin amacı,

‘‘Fiziki, doğal, tarihi ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek, koruma ve kullanma dengesini sağlamak, ülke, bölge ve şehir düzeyinde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve güvenli çevreler oluşturmak üzere hazırlanan, arazi kullanım

ve yapılaşma kararları getiren mekânsal planların yapımına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.”

Yönetmelikte kentsel tasarım projesi,

“Doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik özellikler ile arazi yapısı dikkate alınarak, tasarım amacına göre kütle ve yapılanma düzeni veya açık alan düzenlemelerini içeren; taşıt ulaşımı, otopark ve servis ilişkileri ve yaya dolaşım ilişkilerini kuran; yapı, sokak, doku, açık ve yeşil alanların ilişkisini ve kentsel mobilya detaylarını gösteren; altyapı unsurlarını bütüncül bir yaklaşımla disiplinler arası olarak ele alan; imge, anlam ve kimlik özelliklerini ifade eden; tasarım ilke ve araçlarını içeren uygun ölçekteki projeyi ifade eder.”

şeklinde tanımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Yönetmelikte, tasarım ve plan hiyerarşisiyle ilgili kentsel tasarımın imar planından sonra yapılması gerekliliğine vurgu yapılmış olup, projenin imar planından önce yapılmış olması durumunda, projedeki gerekli ayrıntılara imar planında yer verilebileceği tanımlanmıştır. Ayrıca, yaya bölgeleri ve meydanların plan ve tasarımla geliştirileceği, sokak ve bina tasarımında birbiriyle ilişkisinin kurgulanırken güvenli erişim ortamının sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Kentsel tasarım projeleri, ölçeğin niteliğine göre farklı ayrıntılı içerecek şekilde hazırlanmaktadır. Yönetmelikte;

“Kentsel tasarım projeleri genel olarak; koruma, sağlıklılaştırma, iyileştirme, yenileme politikalarını içeren, ulaşım, tasarım, fonksiyon ilkelerini ortaya koyan, çeşitli şemalar ve tasarım ilke ve detayları ile desteklenen bir biçimde hazırlanır. Projede; alanın ihtiyaç programı ve alan verileri doğrultusunda, açık mekânların kapalı mekânlarla birlikte düzenlenmesi, toplu taşıma, taşıt, yaya, bisiklet, otoparklar, servis gibi genel ulaşım-dolaşım sorunlarının çözümü, çevre düzenlemesi ve altyapıya ilişkin koşullar, çevre yapılarla ilişkilerin kurulması ve her türlü düzenlemenin temel ilkeleri belirlenir.”

Kentsel tasarım projeleri ayrıntılı olarak;

“Ada içi veya dışı, proje alanındaki ulaşım-dolaşım ilişkileri ve açık-kapalı alanlara ilişkin tasarımlar, arazi ve yapı düzenlemelerine ilişkin kotlandırılmalar, yönlenme, bahçe mesafeleri, kütleler arası mesafe gibi kütle düzenlemeleri, işlevlerin yatay ve düşey dağılımları, bitkilendirmenin genel karakteri, su ögesi kullanımı, tüm elemanların ölçeklendirilmesi, malzemenin belirlenmesi, kütle, gabari, şematik plan çizimleri gibi yapılara ait mimari konsept projeleri ile anlatım için uygun olabilecek ölçekte yeterli sayıda görünüş, kesit, silüet, 3 boyutlu olarak arazi üzerinde modellenmesini içerir. Ayrıca detay listesi, aydınlatma elemanları, yönlendirme ve tanıtım levhaları, çöp kutuları ve benzeri kent mobilyalarına ait ayrıntılar ve kesin proje raporu da bu çalışma kapsamında ele alınır.”

ifadeleri yer almaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Bunların yanında,

“Kentsel tasarım projesi doğrultusunda mekânın imge, anlam ve kimlik kazanmasını, estetik ve sanat değerinin yükseltilmesini, yapıların bir uyum içerisinde ve bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesini amaçlayan ve mekânsal planlama sistematığı içerisinde uygulamaya yönelik kılavuz ve tavsiye niteliğinde kararları içerecek şekilde kentsel tasarım rehberi hazırlanır.”

Maddesi ile kentsel tasarımın rehberle birlikte planlama sistematığı içerisinde yer alması gerektiği vurgulanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Yönetmelikte “Kentsel tasarım projelerinin bulunduğu yerleşme veya bölgenin gelişme ve yapılaşma hedefleri bütününde ele alınması ve projelerin yönlendirilmesi amacıyla büyük alan gerektiren bölgelerde proje kapsamında gerektiğinde master plan hazırlanabilir.” ifadesine yer verilmiş olup yönetmelikte master plan yaklaşımı ve kavramına dair tanım, açıklama ve herhangi bir teslim formatı belirtilmemektedir.

Ayrıca, kentsel tasarım projesi yaklaşımı dışında: imar planına dair esaslar bölümünde; imar planı ilkelerinde özel proje alanı olarak belirlenen yerlerde nüfus veya yapı yoğunluğu ile kullanım ve yapılaşmaya ilişkin kararların tanımlanabileceği belirtilirken özel proje alanına ilişkin tanım, ölçek, projenin plan uygulaması ile olan ilişkisi ve projenin zamanlamasına yönelik ifadeye yer verilmemiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Koruma amaçlı imar planı hazırlama ilkelerinde ise, yenileme alanları belirlenmesi durumunda yenileme projelerinin planda getirilmiş kararlara uygun hazırlanması gerektiği tanımlanmıştır. Yenileme projelerinde diğer proje yaklaşımlarından farklı olarak ilişkili olarak yapılmış imar planı raporunda yenileme projesinin programı, etaplanması ve alan kullanımları ile ilgili detaylı not düşülmesine yönelik bir rapor hazırlanması gerekliliği tanımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Mekânsal planlar yapım yönetmeliğinde kentsel mekânın düzenlenmesine yönelik olarak farklı proje kavramları (kentsel tasarım projesi, öncelikli proje, yenileme projesi, master plan vs.) kullanılmış olup bu projelere dair;

- projelerin birbirinden farklılaşan noktaları,
- uygulama biçimi ve imar planıyla olan ilişkisi,
- proje zamanlaması,

- bütçe oluşturulması ve yönetimine,

yönelik açık tanım bulunmaması yönetmeliğin proje ve kentsel tasarım yaklaşımıyla ilgili kapsam kısmında tanımlanmış olan “her tür ve ölçekteki mekânsal planlar ile bu planlara ilişkin revizyon, ilave, değişikliklerin yapılmasına ve incelenmesine, mekânsal planlar ile özel amaçlı plan ve projelere yönelik usul ve esasları kapsar.” ifadesinin eksikliğini vurgulamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği:

“Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği”, 03/07/2017 tarihinde 30113 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte amaç, “plan, fen, sağlık ve sürdürülebilir çevre şartlarına uygun yapı ve yapılaşma ile projelendirmeye ve denetime ilişkin usul ve esasları belirlemektir” (Mekansal Bilgi Sistemi, 2017).

Planlı alanlar imar yönetmeliğinde kentsel tasarımı referans veren avan proje;

“Uygulama projelerinin yapılmasına esas teşkil eden, geçerli imar durumu, yürürlükte bulunan plan, varsa kentsel tasarım projesine göre düzenlenen ve içeriğinde; vaziyet planı, tüm kat planları ve yeterli miktarda kesit ve görünüşleri içeren mimari proje ile taban alanı, katlar alanı (emsal) ve yapı inşaat alanı hesaplarına ilişkin tüm ölçü ve kotları bulunan, gerektiğinde siluetin yer aldığı projeler”

olarak tanımlamaktadır. Yönetmelik, kentsel tasarımdan daha çok mimari ölçekteki düzenlemelere referans vermektedir (Mekansal Bilgi Sistemi, 2017).

Otopark Yönetmeliği

Otopark Yönetmeliği, 22/02/2018 tarihinde 30340 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı, “Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapı ruhsatı düzenlenecek binalarda araçların yol açtığı parklanma ve trafik sorunlarının çözümü için otopark yapılmasını gerektiren bina ve tesislerde otopark ihtiyacının miktar, ölçü ve diğer şartlarının tespit ve giderilme esaslarını düzenlemektir” (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

Otopark ihtiyacının parsel içerisinde karşılanamadığı durumlarda karşılanamayan otopark miktarının; yeterli alanın bulunması durumunda ortak otopark uygulaması ya da ada içi otopark uygulaması ile karşılanabileceği vurgulanarak farklı alternatifler oluşturulabileceği ifade edilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

“Ada içi otoparkı: Elverişli imar adalarında, gerektiğinde binaların arka bahçeleri de kullanılarak ada içlerinde, imar planlarında düzenleme yapılmak suretiyle ilgili parsellerin ortak kullanımına yönelik düzenlenen otoparkları” ifade eder.

“Ortak otopark uygulaması: İmar adasındaki komşu parsellerin bahçelerinin daha etkin kullanılabilmesi amacıyla; ilgili her bir parsel için parsel maliklerinin en az beşte dördünün muvafakati alınmak, her bir parsel sınırı korunmak ve bu sınırlara göre planda verilen yapılaşma koşulları ayrı ayrı uygulanmak kaydıyla, tevhit koşulu olan kot ve cephe sınırlamalarına bakılmaksızın ve parseller tevhit edilmeksizin vaziyet planı idarece onaylanarak ve tapuda beyanlar hanesine “ortak otopark alanı vardır” şeklinde belirtme yapılarak, açık veya tamamen gömülü olmak ve dilatasyonla ayrılmak kaydıyla kapalı olarak yapılan otopark uygulamalarını”

tanımlamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

Kentsel mekânda yol üstünde olacak park yerleri için minimum alan büyüklüğü tanımlanmış olup, engelli araçlar için 1/30 oranında park yeri ayrılması gerekliliği ifade edilerek dezavantajlı sürücüler göz önüne alınmıştır. Yönetmelikte, ayrıca bina ve parsellerin otoparklarının düzenlenmesi için ayrı başlık tanımlanmış olup ilgili idarenin parselinde otopark yapılamayacak güzergâhları tanımlayıp uygulaması gerektiği ifade edilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

Yönetmelik, bina ve parsel otoparklarının düzenlenmesine, bölgesel ve genel otoparkların düzenlenmesine, park et ve devam et yaklaşımındaki otoparkların düzenlenmesine ve bunların ulaşım planı ile olan birliğine, giriş ve çıkışlarının düzenlenmesine, otoparkların kişi sayısı ile olan ilişkisine, fiziki ebatlarıyla ilgili geniş tanımlamalara yer vermiştir. Yapılacak bölge otoparklarının 5 yıllık imar programları ile ilişkilendirilmesi gerektiği vurgulanmış ancak kentsel tasarım projesinin bir parçası olarak değerlendirmeye alınmamıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

2.3.2 Kentsel mekanın değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek ilave yönetmelikler

İçerisinde kentsel tasarımla ilişkisi tanımlanmamış fakat kentsel mekânın değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek ilave yönetmelikler bulunmaktadır. Bunlar;

- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği,
- Atık Yönetimi Yönetmeliği,
- Erişebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği,
- Genel Aydınlatma Yönetmeliği,

- Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği,
- Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik,
- Sürdürülebilir Yeşil Binalar ile Sürdürülebilir Yerleşmelerin Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik,
- Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,
- Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmeliktir.

Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği

Yönetmelik, 04/06/2010 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle temel olarak; çevresel gürültünün belirli bir seviyede tutulması gereken yerlerde (konut ve açık alanlarda, eğitim ve sağlık alanlarında, insan yoğunluğunun yüksek olduğu alanlarda) gürültüyü önleyecek tedbirlerin alınıp, azaltmaya yönelik gürültü azaltma eylem planları yapılarak toplumsal yaşantının kalitesinin artırılması ve insan sağlığı üzerinde gürültünün negatif etkilerinin azaltılması hedeflenmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2010).

Ayrıca, çevresel gürültü tanımı yapılarak gürültüye neden olan temel kaynaklar ve gürültüden etkilenen ve gürültüye karşı hassasiyeti olmayan mekânlar ifade edilerek merkezden yerele konuyla ilgili bakanlığın, il çevre ve orman müdürlüklerinin, yerel idarelerin ve kurum, kuruluş ve işletmelerin yetki ve sorumluluklarıyla birlikte alınacak tedbirlerin tanımı yapılmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2010).

Mevzuat kentsel tasarıma ilişkin ‘‘Akustik planlama: Gelecekte var olabilecek gürültülerin arazi kullanım planlaması, trafik ve trafik planlaması için sistem mühendisliği ile ses yalıtımı tedbirleri ve gürültü kaynaklarının kontrolü gibi planlanmış tedbirler kullanılarak kontrol edilmesini’’, ‘‘Eylem planı: Gerektiğinde gürültü seviyesinin düşürülmesi de dahil olmak üzere gürültü ile ilgili sorunlar ve etkileriyle baş etmek için tasarlanan planları’’ ve ‘‘Stratejik gürültü haritası: Farklı kaynaklar bazında mevcut gürültü durumunun veriler sayesinde sergilenmesini’’ içeren 3 yaklaşımdan bahsetmiş olup stratejik gürültü haritası ve eylem planıyla ilgili belediye sınırları içerisinde ve belediye sınırları dışında gürültüyle ilgili veri toplayıp harita hazırlayacak kuruluşlarla verinin paylaşılması yerel yönetimlerin sorumluluğuna verilmiştir. Ayrıca belediye gürültü haritası çıkarılmış olan belediye

sınırı içindeki özellikle önemli gürültü kaynaklarının bulunduğu alanları içeren yerlerde eylem planı hazırlayıp bu planları kamuoyu ile nihai halini paylaşp bakanlığa göndermekle sorumludur (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2010).

Yönetmelikte gürültüyle ilgili 4 farklı kategoride desibel aralığı tanımlanarak ölçülen seviyeye göre alanın gürültü planlaması yapılmasının gerekip gerekmediği tanımlanmıştır. Planlama aşaması için kentsel tasarım veya proje ile ilişkilendirilmeyip, planlama ile ilgili bağı “Çevre Düzeni Planları, Nazım İmar Planları ve Uygulama İmar Planlarının hazırlanması aşamasında alanda akustik planlamanın yapılabilmesi ve yerleşim alanları içindeki sakin alan ve açık arazideki sakin alanların oluşturulması için gürültü haritaları ve eylem planlarının plan eki olarak istenmesi ve plan kararlarına esas olması zorunludur” ifadesi ile açık bir şekilde tanımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2010).

Atık Yönetimi Yönetmeliği

Atık Yönetimi Yönetmeliği, 02/04/2015’te resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Atık Yönetimi Yönetmeliği, atığın oluşumu ve bertarafı arasındaki süreçte toplum sağlığını etkilemeden yönetiminin sağlanmasını, atıkların dönüştürülmesi ve geri kazanımı yoluyla doğal kaynak kullanımını azaltmayı ve çevre ve insan için temel özelliklere sahip ürünlerin üretilmesi için piyasanın denetlenmesine yönelik usul ve esasların belirlenmesini amaçlamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2015).

Atık yönetimi planı “Çevreyle uyumlu bir şekilde atık yönetimini sağlamak üzere hazırlanan kısa ve uzun vadeli program ve politikaları içeren planı” tanımlamaktadır. Yönetmelikte bakanlık, il müdürlükleri ve belediyelerin atık yönetimiyle ilgili yetki ve sorumlulukları tanımlanmış olup bakanlık; ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte atık yönetim planı hazırlayıp plana ilişkin usul ve esasların belirlenmesinden sorumludur. İl müdürlükleri ve belediyeler, atıkların yakılması ve depolanmasına yönelik tesislerin imar planına eklenmesinden sorumlu olup kentsel tasarım ile atık yönetimi ilişkilendirilmemiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2015).

Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği

Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği, 20/07/2013 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte kamuya hizmet veren yapılara toplu taşıma araçlarıyla erişilebilirliğin ölçülmesi ile ilgili değerlendirmeyi

yapacak kurum ve kuruluşların tanımlanması amaçlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2013).

Kentsel mekanla bağlantılı olarak,

“Ulusal erişilebilirlik izleme sistemi: Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılarda erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının takip edilmesi”

tanımı yapılmış ve izleme faaliyetleri için inceleme ve denetlemenin, kurulacak komisyon tarafından sağlanacağı belirtilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2013).

Genel Aydınlatma Yönetmeliği

Genel Aydınlatma Yönetmeliği, 27/07/2013 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikle birlikte her il için aydınlatma komisyonu oluşturularak (vali ve vali yardımcısı başkanlığında büyükşehir belediyesinden 2 üye, ilgili belediyelerden 1 üye, elektrik dağıtım şirketinden 1 ve TEDAŞ temsilcisi) genel aydınlatmaya kapsamındaki; park, bahçe, tarihi alanlar ve ören yerleri, yürüyüş yolu, gibi yerlerdeki mevcut ve yeni yapılacak olan aydınlatma için karar alınması öngörülmektedir. Komisyon, ayrıca genel aydınlatmaya yönelik vatandaş ile anket çalışması yapabilmektedir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2013).

Komisyonunda ayrıca hangi alanların genel aydınlatma kapsamında ele alındığı ya da tüketime ilişkin giderlerin hangi kurum ve kuruluşun sorumluluğunda olduğu belirlenmektedir. Toplu Konut İdaresi tarafından yapılan yapıların, küçük sanayi sitelerinin, dağıtım lisansı bulunmayan Organize Sanayi Bölgeleri’nin, anahtar teslimi yapılmış olan alt-üst geçit ve köprülülük kavşak işlerine ilişkin aydınlatma tesisleri mülkiyeti TEDAŞ’a ait olmak üzere ilgili dağıtım şirketine devredileceği belirtilmiştir. Dağıtım lisansına sahip olan Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) içerisindeki genel aydınlatma yükümlülüğü OSB tüzel kişiliğine aittir. Toplumun ibadetine açılmış olan aydınlatma tesislerinin yapımı, işletmesi ve giderlerine yönelik bütçe Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından sağlanmaktadır. Yönetmelik, kentsel tasarım projesi ile hazırlanabilecek olan TOKİ, OSB ve küçük sanayi sitelerinin aydınlatmasına ilişkin bilgi içermesi açısından katkı sağlamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2013).

Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği

Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği, 06/06/2008 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte; hava kirliliğinin insan ve çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için hava kalitesi hedefleri tanımlamak, hava kalitesinin iyi olduğu alanlarda mevcut durumu korumaya yönelik yaklaşım oluşturmak, kötü olduğu alanlarda ise iyileştirmek için çalışmalar geliştirmek, hava kalitesine yönelik bilgi toplayıp kritik durumlarda halkın bilgilendirilmesini sağlamak temel amaçtır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2008)

Bakanlık ve il ve çevre orman müdürlükleri; temiz hava sınırının aşılması durumunda temiz hava planı hazırlamak ve hazırlatmakla yetkilidir. Yönetmelikte, temiz hava kısa ve uzun hedeflerinin yeterli düzeye çekilmediği durumlar için çevre iller ve çevre ülkeler ile katılımı ortak bir yaklaşım sağlanarak işbirliği yapılabileceği tanımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2008).

Ayrıca kentsel tasarımla ilişkili yönetmelikler içerisinde sadece hava kalitesi değerlendirme ve yönetimi yönetmeliğinde temiz hava planı hazırlanırken halk katılımının gerektiği ifade edilip kamuoyuna sunulması öngörülmüştür.

Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik

Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik 03/11/2015 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin amacı; şehir içi yollarda bisikletlerin kent içi ulaşım aracı olarak kullanılmasını sağlamak, bisikletlerin kent içinde yollarla ve park yerleriyle entegrasyonunu sağlayacak temel çözümleri sağlamaktır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2015).

Yönetmeliğin genel esaslar bölümünde; bisikletin yol üzerinde konumlandırılacağı alan, güzergâh seçimi ve bu güzergâhta dikkate alınması gereken hususlar, bisikletin ve bisikletin sürüş güvenliğini sağlayan ve dikkate alınması gereken temel noktalar, bisikletin konforlu bir şekilde kullanılabilmesi için maksimum olabilecek eğim seviyesi(%4), üniversite içlerinde yapılacak yollarda güzergahın eğitim binaları ve yurt alanlarını birbirine bağlayacak şekilde tasarlanması gerekliliği, bisiklet yolu yapımı için gerekli teknik özellikler(bisiklet yolu renginin kalıcı mavi boya ile boyanması, bisiklet yolu genişliği) açıklanmaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2015).

Bu yönetmelikle birlikte ilk defa projelendirme ve projenin imar planı ile olan ilişkisi, ölçek ve ilişkili birime yönelik detay verilmiş olup bisiklet yolları yapımında 1/500 ölçekli ulaşım projesi çizilip bu projenin büyükşehir belediyelerinde UKOME kurul kararı, diğer belediyelerde ise il/ilçe trafik komisyonu kararına dayanarak belediye meclisince onaylanacağı ifade edilmiştir. Bunun yanında bisiklet anayollarının mekânsal planlar yapım yönetmeliğine uygun olarak uygulama imar planında ve ulaşım ana planında gösterilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2015).

Yönetmelikte bisiklet yollarının tasarımı ve yapım kurallarında; yaya kaldırımında, taşıt yolunda, park ve bahçelerde yapılacak olan bisiklet yolları için farklı teknik düzenlemeler yapılmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2015).

Yönetmeliğin 4. bölümünde bisiklet yollarında geçişler gözetilerek, trafik güvenliğini sağlamak amacıyla ışık kontrolsüz kavşak, ışık kontrollü kavşak ve sinyalizasyonlu kavşaklarda geçişlere dair detaylar verilmiştir. 5. bölümünde ise bisikletlerin ulaşım aracı olarak kullanılmasının artırılması için bisiklet rotalarının metro, tren, otobüs ve vapur gibi ulaşım araçları ile entegre edilmesi hedeflenmiştir. 6. ve 7. Bölümde ise bisikletlerin park yerlerinin kullanıcılar için güvenli ve konforlu hale getirilmesi için özellikle aydınlatma ile ilgili hususlar konusu değerlendirilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2015).

Sürdürülebilir Yeşil Binalar ile Sürdürülebilir Yerleşmelerin Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik

Sürdürülebilir Yeşil Binalar ile Sürdürülebilir Yerleşmelerin Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik 08/12/2014 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte, sürdürülebilir yeşil binalar ve sürdürülebilir yerleşmelerin değerlendirme ve belgelendirme sistematığının oluşturulup belgelendirilme sürecinde görev alacakların nitelik ve sorumluluklarına dair temel esasların belirlenmesi hedeflenmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Yönetmelikte, sürdürülebilir binaların ve yerleşmelerin belgelendirilmesi için bakanlık tarafından kurulacak daimi komite (bu komite; Çevre ve Şehircilik Bakanlığını temsilen 2, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığını temsilen 1, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğini temsilen 1, Üniversiteyi temsilen bu konuda çalışma yapmış 1 kişi, Türk odalar ve borsalar birliği tarafından 1, Türk Standartları

Enstitüsü tarafından 1 üye) sürdürülebilir yerleşmelerin tanımlanması için gerekli kriterleri, performans göstergeleri ve performansların ağırlık yüzdelerini tanımlamakla sorumludur (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 02/05/2019 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmelikte temel olarak, ulaşımда enerji verimliliğinin artırılması amacıyla motorlu taşıtların yakıt tüketim miktarlarının azaltılması, araçlarda verimlilik standartlarının yükseltilmesi, çevreyi korumaya yönelik alternatif yakıt kullanımının teşvik edilmesi, havadaki zararlı gaz emisyonlarının azaltılmasını hedeflemenin yanında, kentsel tasarıma yönelik; toplu taşımanın yaygınlaştırılması, akıllı ulaşım sistemlerinin etkin kullanımı, ulaşım altyapılarının sürdürülebilirliği sağlayacak şekilde düzenlenmesi, kentsel ulaşım altyapılarının hazırlanmasını amaçlamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2019).

Mevzuatta Kentsel Ulaşım Planlaması bölümü madde 6'da, nüfusu 100.000'in üzerinde olan yerleşmeler için bakanlık tarafından hazırlanan Ulusal Ulaştırma Ana Planına uygun şekilde 15 yıllık geçerliliği bulunan Kentsel Ulaşım Ana Planı hazırlanması gerekliliği öngörülmüştür. Kentsel Ulaşım Ana Planları, bakanlık tarafından Ulaşım Ana Planlarının Hazırlanmasına İlişkin El Kitabı/Rehber esas alınarak hazırlanmakta olup bu rehberde; şehir içi ve şehir dışı yollarda ulaşımın planlanması, enerji verimliliğini gözeterek çevreci ve entegre ulaşım metodları, hareketliliğin yönetimi ve akıllı ulaşım sistemleri de dâir kriterler yer almaktadır. Planlar büyükşehirlerde UKOME Genel Kurulu tarafından, diğer belediyelerde belediye meclisince onaylanmaktadır. Ulaşım planı stratejik olarak hazırlanan sürdürülebilir ulaşım politikası, kentin mekansal planlama kararları ve ulusal ve yerel temiz hava eylem planları ile eşgüdümlü hazırlanmaktadır. Ayrıca yönetmelikte, otoparkların oluşturulması bölümü madde 9'da mevcut ve gelecekteki kentsel gelişme göz önüne alınarak kent içi taşıt ve bisiklet otopark alanlarının tanımlanmasını öngörmektedir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2019).

Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik

Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik 03/08/2013 tarihinde resmi gazetede onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte, yüksek çevre kuruluyla birlikte etkin bir çevre yönetiminin sağlanması için hedef, politika ve strateji belirlemek; mahalli çevre kurullarıyla birlikte çevrenin korunması ve iyi hale getirilmesi ile ilgili bakanlık mevzuatlarında belirlenen kriterler ile alınan kararların il düzeyinde uygulanmasını sağlamak için program hazırlamak ve bu programları öngörülen sürede uygulanmasını sağlamaya yönelik temel çerçeve ifade edilip mahalli çevre kurulu kararlarının yüksek çevre kurulu kararları göz önünde bulundurularak hazırlanması gerektiğine yönelik genel çerçeve hazırlanması hedeflenmiştir. Yüksek Çevre Kurulu yılda bir, Mahalli Çevre Kurulu ise 3 ayda bir toplanarak oy çoğunluğu ile karara bağlanmaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2013).

2.3.3 Kentsel tasarıma katkıda bulunan bina ölçeğindeki yönetmelikler

İçerisinde kentsel tasarımla ilişkisi tanımlanmamış fakat kentsel mekânın değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek bina ölçeğinde ilave yönetmelikler bulunmaktadır. Bunlar;

- Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği
- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği
- Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik
- Sığınak Yönetmeliği
- Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği
- Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmeliktir.

Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği

Yönetmelik, 05/12/2008 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte binalarda enerji israfının önlenip enerji ve enerji kaynaklarının etkin kullanılmasına yönelik;

- mimari tasarım,
- aydınlatma,
- elektrik,
- mekanik sistemlerine,

enerji kimlik belgesi hazırlanması ile ilgili kriterler, yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji sağlanması ilgili esaslar tanımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2008).

Yapı Malzemeleri Yönetmeliği

Yönetmelik, 10/07/2013 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte, yapı malzemelerinin temel karakteristikleriyle ilgili performans ifadeleri ve CE işaretinin malzemeler için kullanılmasının genel kurallarını oluşturup yapı malzemesinin piyasaya arzıyla ilgili temel esaslar tanımlanmış olup kentsel mekanda kullanılan yapı malzemeleri ve bina ölçeğinde kullanılan yapı malzemesi ayrımı yapılmamıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2013).

Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik

Yönetmelik 14/07/2007 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte, afet bölgelerinde

- yeniden yapılması,
- onarılması,
- güçlendirilmesi,

planlanan resmi ve özel yapıların teknik şartlarını tanımlanması hedeflenmektedir. Uygulanacak esaslar ile ilgili üzerine bina yapılması mümkün olmayan arazi tanımlanıp, su baskını afetinden, yangın afetinden, deprem afetinden korunulması ile ilgili ilişkili yönetmelikler tanımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2007).

Sığınak Yönetmeliği

Yönetmelik 25/08/1988 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte; sığınak çeşitleri, nitelikleri, inşaatı, kullanım şekli, korunmasına, yönelik temel esaslar belirlenmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1988).

Sığınaklar kullanılacaklara göre ve kullanım amacına yönelik olarak 2 gruptan oluşmaktadır. Kullanılacaklar içinde özel sığınaklar; radyoaktif etkiye, kimyasal ve biyolojik harp maddelerine, nükleer silahların hafiflemiş olan basınç ve ısı gibi etkilerine, konvansiyonel silahların parçalarından korunmak amaçlı binaların en alt katında ya da binaların alt katında sağlanamadığı durumlarda imar planına not düşülerek bahçelerinde yapılacak olan sığınaklardır. Genel sığınaklar ise nüfus ve trafik yoğunluğunun yüksek olduğu alanlarda halkın korunması amaçlı yapılan yapılardan oluşmaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1988).

Kullanım amacına göre sığınaklar; basınç ve serpinti olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır. Basınç sığınakları, nükleer silahların ve konvansiyonel silahların etkilerine karşı korunmak amacıyla devlet tarafından inşaa edilen sığınaklardır. Serpinti sığınakları ise radyoaktif etkilere karşı korunmak amacıyla inşaa edilen sığınaklardır. Serpinti sığınakları, özel veya kamuya it tesislerde öncelikle bodrum katlarda, mümkün olmadığı takdirde bina paseli içerisinde çözümlenmektedir. Sığınaklar ayrıca TAKS (Taban Alanı Katsayısı) ve KAKS (Kat Alanı Katsayısı) hesabına dahil edilmemektedir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1988).

Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği

Yönetmelik, 18/03/2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak 01/01/2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik; betonarme, çelik, yığma veya prefabrik yapı farketmeksizin hertürlü binanın; kullanım amacı ve taşıyıcı sistemi değiştirilmesi, deprem öncesi ve sonrasında performans değerlendirilmesi, güçlendirilmesine yönelik, çalışmalar içindir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

Yönetmelikte, hafif şiddetli ve orta şiddetli depremlerde yapısal ve yapısal olmayan elemanlarda hasar olmaması veya olduğu takdirde sınırlı ve onarılabilir düzeyde kalması, şiddetli depremlerde ise can güvenliğinin sağlanması amacı ile kalıcı yapısal hasar oluşumunun sınırlandırılması amaçlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik

Yönetmelik, 19/12/2007 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte, özel kuruluş, kişiler tarafından kullanılacak her türlü yapı ve kamu kurumu binalarının yapım, kullanım, bakım sürecinde, ortaya çıkarabilecek yangınların en aza indirilmesini, yangının can ve mal kaybını aza indirerek söndürülmesini sağlamak, yangın öncesinde ve yangın sürecinde alınacak tedbirlerin ve organizasyonun esaslarının tanımlanması hedeflenmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2007).

2.4 Türkiye’de Günümüz Şehir Planlama Sistematiği Ve Kentsel Tasarım

Türkiye’de kaliteli mekân oluşturulmasına yönelik en temel kanun anayasadır ve 56. Maddesinde “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” ifadesi ile fiziki çevreler için genel bir yaklaşım sağlamaktadır. Planlamanın kentsel tasarım ile ilişkisi (Çevre ve Şehircilik bakanlığının hazırlamış olduğu yönetmelik ve yönerge

dışında) belediye uygulamalarında belediyelerin tercihlerine göre yönlendirilmektedir. Belediye tercihlerine yönelik olarak yapılan bazı uygulamalarda plan notlarına eklenen kentsel tasarım notları ve tasarım projelerinin plan eki olarak tanımlanması yapılmaktadır. Fakat kentsel tasarımın imar planı ile ilişkisini tanımlayacak olan çerçeve bir kanun, yönetmelik ve kentsel tasarım projesinin oluşturulmasına yönelik gelişim özetleri ve kentsel tasarım çerçevesi gibi araçların planla olan ilişkisi ve hukuki konumu tanımlanmamıştır. Kentsel tasarım aracı olarak sadece kentsel tasarım rehberinin planla ilişkisi ve açık tanımı yasal mevzuatta yer almakta olup; Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde kentsel tasarım projesinin hazırlanma aracı olarak madde 30/7’de kentsel tasarım rehberi;

Kentsel tasarım projesi doğrultusunda mekânın imge, anlam ve kimlik kazanmasını, estetik ve sanat değerinin yükseltilmesini, yapıların bir uyum içerisinde ve bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesini amaçlayan ve mekânsal planlama sistematığı içerisinde uygulamaya yönelik kılavuz ve tavsiye niteliğinde kararları içerecek şekilde kentsel tasarım rehberi hazırlanır.

ibaresi yer almaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014).

ÇŞB Yerel yönetimler için kentsel tasarım rehberi hazırlama el kitabına göre kentsel tasarım rehberlerinin; “imar planının eki olarak” “plan açıklama raporu şeklinde”, “imar planı notlarına ilave edilerek”, “plandan ayrı bir doküman” olarak hazırlanabileceği ifade edilmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017).

Türkiye’de ayrıca kentsel tasarım projesi kavramına yönelik yapılmış projeleri gruplandıran ve tek çatı altında toplayan bir yaklaşım bulunmamakla birlikte tasarım projesi olarak değerlendirilebilecek “Yerleşme Tasarım Projesi”, “Sokak Sağıklaştırma Projesi”, “Çevre Düzenleme Projesi”, “Master Plan”, “Vaziyet Planı” gibi plan ve projeler mevcuttur. Bu farklılık projelerin isimlerine yönelik oluşturduğu farklılıkların yanında gösterim tekniği, planla olan ilişkisi, projenin onay, yapım süreci ve hukuki olarak değerlendirilmesine yönelik karmaşayı da ön plana çıkarmaktadır. Belediyelerin ise kentsel tasarımla ilgili birimlerin çalışma usül ve esaslarının belirlenmesi kendi inisiyatiflerine bırakılmış olup “5393 sayılı Belediye Kanunu” ve “Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik” dayanağı ile kentsel tasarım birimi oluşturulmakta ve sorumluluk alanları tanımlanmaktadır.

3. AVRUPA HUKUK AİLESİNİN PLANLAMA SİSTEMATİĞİNDE KENTSEL TASARIMIN YERİ

Yerel yönetimlerin ortak değerleri, tüm Avrupa ülkeleri tarafından kabul edilmesine rağmen kurum içi birimler ve çevre arasındaki uyum eğilimleri, sorumlulukların dağılımı, yerel demokrasinin biçimleri, yerel finans ve yerel kentsel gelişim konusunda ortak bir standart bulunmamaktadır (Newman & Thornley, 1996).

Bununla birlikte bu kadar çeşitlilik gösteren yapıda doğu Avrupa göz önüne alınmadan sadece kuzey ve güney arasında yönetim yaklaşımına dair genel bir sınıflandırma yapılabilmektedir. Daha ayrıntılı analiz için benzerliği ve farklılığı destekleyen faktörleri belirtmek gerekmektedir.

Temel faktör aslında tarihsel süreçte hukuki yapının ve yönetim şeklinin ilk ortaya çıktığı zamandan meydana gelse de güncel durumu değerlendirmek yönetim yapıları ve hukuki yapı analizi için nitelikli bir başlangıç noktasıdır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında kurulan denge, merkezi yönetimin kent planlamanın özerkliği ve gücü üzerinde önemli bir etkisi bulunması sebebiyle kritik bir konudur (Newman & Thornley, 1996).

Literatürde bu konularla ilgili olarak Avrupa ülkelerinin 4 kategoriye ayrıldığı konusunda genel bir anlaşma vardır, ancak bu 4 aileye verilen isimler genellikle farklılık göstermektedir. Bu aileler; İngiliz (British), Napolyon (Napoleonic), Germen (Germanic) ve İskandinav (Scandinavian)'dan oluşmaktadır. Çizelge 3.1 ve Çizelge 3.2'de Avrupa yasal aileleri ve Avrupa yönetsel aileleri hukuki yapılarına ve yönetim şekillerine göre ayrılmıştır. (Newman & Thornley, 1996).

Çizelge 3.1 : Avrupa yasal aileleri.

Avrupa Yasal Aileleri	
İngiliz (British)	İngiltere Galler İrlanda İskoçya
Napolyon (Napoleonic)	Fransa İtalya İspanya Portekiz Hollanda Belçika İskoçya Yunanistan
Germen (Germanic)	Almanya İsviçre Avusturya Yunanistan
İskandinav (Scandinavian)	Norveç İsveç Danimarka Finlandiya

Çizelge 3.2 : Avrupa yönetsel aileleri.

Avrupa Yönetsel Aileleri	
İngiliz (British)	İngiltere Galler İrlanda İskoçya
Napolyon (Napoleonic)	Fransa İtalya İspanya Portekiz Hollanda Belçika Yunanistan
Germen (Germanic)	Almanya İsviçre Avusturya
İskandinav (Scandinavian)	Norveç İsveç Danimarka Finlandiya

İngiliz hukuk sistemi İngiliz ortak hukukundan (Common Law) evrimleşerek kademe kademe karar veren bir içtihat sisteminden oluşmuştur. İngiltere’de hukuki düşünce tarzı, taraflar arasındaki ilişkileri ve bunların hak ve görevlerini dikkate almaktadır. İngiliz hukuk tarzı İngiltere’de doğarak dünyanın birçok ülkesini etkilemek amacıyla kolonizasyon yoluyla yayılmıştır. Ancak, ülkeye daha yakın olan İskoç hukuk sistemi, on sekizinci yüzyıla kadar bağımsız bir krallık olduğu için kendi kimliğini koruyup

İngiltere'nin tehdidine karşı koymak için Fransa ile bir ittifak geliştirip güçlü kültürel bağlantılar kurmuştur. Bu nedenle, İngiliz hukukunun Avrupa'dan yalıtılmış gelişiminin aksine, İskoç hukuku yerel teamül hukuku ve Roma hukukunun kombinasyonunu geliştirmiştir. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren İskoç hukuku İngiliz Ortak Hukukunun etkisi altına girmiştir. Fakat özellikle arazi yönetimi ile ilgili yasaları kökten değiştirilmesi mümkün olmayıp İngiliz yasaları İrlanda geleneğine entegre edilmiştir. Geleneksel olarak İngiltere'de yerel makamlar; hizmet sağlayıcıları ve merkezi hükümet tarafından tanımlanan kapsam alanları olarak görülmektedir. Yerel bir otoritenin merkez tarafından kendisine verilen yetkileri aşmaya çalıştığı durumda ‘yetki aşımı’ kavramı devreye girmektedir. Bu, ‘genel yeterlilik doktrinine’ dayanan Avrupa'nın geri kalanındaki normla çelişmektedir. Avrupa'da doktrin, başlangıç noktası olarak yerel makamların topluluklarının işleri üzerinde genel bir güce sahip olduğu varsayımını almaktadır. İngiltere'deki idari sistem 2'li bir sistem olarak tanımlanmıştır. Bu, merkezi hükümet birimlerinin yerel makamlar için yasal ve mali kısıtlamalar getirdiği ve denetim rolü üstlendiği anlamına gelmektedir. Napolyon hukuk ailesi Fransa kökenlidir ve diğer hukuk ailelerine göre daha fazla ülke içermektedir. Napolyon yasal tarzı, soyut yasal normları kullanma ve İngiliz tarzından daha fazla teorik tartışmayı kullanma eğilimindedir. Bu hukuk tarzı için en etkili dönem, feodal kurumların Fransız Devrimi yoluyla ortadan kaldırılması ve 1804 yılında bu yasal aile içindeki tüm özel hukuk kuralları için model sağlayan Medeni Kanun'un kurulmasıdır. Devrimle birlikte toplumdaki değişikliklerin doğası, yeni yasal ilkelerin çok hızlı ve kapsamlı açıklanmasına yol açmıştır. Fransa'da hukuk ilk oluşurken aydınlanma inancına dayanmıştır. Ve sosyal hayatın kurallarının kapsamlı bir plana göre yeniden yapılandırıldığında rasyonel bir düzene sokulabileceği öngörülmüştür. Fransız Kanunu sonraki süreçte büyük ölçüde Napolyon'daki askeri genişlemenin bir sonucu olarak yayılmıştır (Newman & Thornley, 1996). (Akkaş Çağlar, 2016) (Aydemir & Aydemir, 2002)

Napolyonik hukuk ailesi içerdiği ülke sayısı bakımından en fazla olandır. Napolyon yasal tarzı, soyut yasal normları kullanma ve İngiliz tarzından daha fazla teorik tartışmayı kullanma eğilimi göstermiştir. Napolyonik hukuk ailesinde kıtanın büyük hukukçuları profesör iken, İngiltere kıtasında hâkimler ön plana çıkmaktadır. Sistemde amaç konuları önceden düşünmek ve soyut ilkelerin kodlanmasına dayanan eksiksiz bir kurallar sistemi hazırlamak olmuştur. Napolyon tarzı için en etkili dönem, feodal

kurumların Fransız Devrimi yoluyla ortadan kaldırılması ve 1804 yılında bu yasal aile içindeki tüm özel hukuk kodları için model sağlayan Medeni Kanun'un kurulmasıdır.

Bu sistemde, toplumdaki değişikliklerin devrimci yapısı, yeni yasal ilkelerin çok hızlı ve kapsamlı bir açıklamasına yol açmıştır. Bu ilkeler; Aydınlanma inancına ve sosyal hayatın yalnızca hukuk kuralları kapsamlı bir plana göre yeniden yapılandırılırsa rasyonel bir düzene sokulabilmesinin gerekçesine dayanılarak oluşturulmuştur. Bunun İngiliz içtihat hukukunun temkinli evrimsel yaklaşımından çok uzak olduğu görülebilmektedir (Newman & Thornley, 1996).

İskandinav hukuk ailesi Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya'yı içermektedir. İsveç planlama hukuku plan bazlı gelişimi desteklemekte olup ülkede katı bir hiyerarşik sistem bulunmamaktadır. Ulusal seviyede, county seviyesinde ve bölgesel seviyede yapılan ana esaslar (Guidelines) planlamaya rehberlik eder fakat yasal olarak bağlayıcı nitelik taşımamaktadır. Belediye seviyesinde arazi kullanımına yönelik prensipleri veren ÖP (Översiktsplan), ne özel sektör ne de belediyeler için bağlayıcı nitelik taşımayıp rehberlik etmektedir. İçinde mutlaka arazi kullanımı ve su yönetimine yönelik kararlar bulunmaktadır. Bu plan ile birlikte ulusal, bölgesel ve belediye seviyesinde ve diğer sektörel planlarla bağlantı kurulması hedeflenmiştir (Larsson, 2006).

3.1 İngiltere

Birleşik krallık üniter bir devlettir ve İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'dan oluşup 3 farklı yasal system içermektedir. İngiltere ve Galler aynı yasal sisteme sahiptir. Planlama hukukunun pek çok yönü bu nedenle bu ülkeler için ayrı bir mevzuat gerektirir ve yasa ayrı hükümet birimleri tarafından yönetilir. Birleşik Krallık parlamentosu, mekânsal planlama ve ilgili faaliyetlerin yapısını ve prosedürünü oluşturan birincil mevzuatı çıkarmakla yükümlüdür. Birincil mevzuat Parlametonun meclislerinde tartışılır ve parlamento komiteleri tarafından incelenir. Yasalar bakanları 2. Düzey mevzuat hazırlamak için yetkilendirmiştir. Bu parlamento önünde yapılır ve tartışmaya açık değildir. Bakanlar ayrıca eylem ve düzenlemeleri açıklayan genelge ve politika rehberi (Policy Guidance) yayınlamakla sorumludur.

Birleşik krallıkta, hükümetin idari sisteminin temel bileşenleri;

- Devlet Daireleri (Government Departments),
- Devlet Dairelerinin Yürütme Ajansları (Executive Agencies),

- Yerel Yetkililer (Local Authorities),
- Departman Dışı Kamu Organlarıdır (Nondepartmental Public Bodies – Ndpbs).

İngiltere’de, mekânsal planlama bağlantılarıyla ilgili ana bölüm Dışişleri Bakanı (Kıdemli Hükümet Bakanı) ve biri mekânsal planlama ve barınmadan sorumlu üç bakan başkanlığındaki Çevre, Ulaştırma ve Bölgeler Dairesidir (The Department of Environment, Transport and the Regions - DoE). Bunlar, planlama sistemi için genel sorumluluklara ve önemli ölçüde isteğe bağlı ve denetleyici yetkilere sahiptir. İkincil düzey mevzuat yapabilir ve planlama sistemi ile ilgili politika ve prosedür rehberliği yayımlayabilirler (Larsson, 2006).

Birleşik Krallık’ta bölgesel bir yönetim kademesi yoktur. İngiltere’de bölgesel hükümet, beş hükümet biriminin 10 entegre bölge ofisi, ulusal hükümet bakanlıklarının merkezi olmayan ofisleri aracılığıyla bölgesel bir mevcudiyete sahiptir (Larsson, 2006).

3.1.1 İngiltere’de planlama hiyerarşisi ve kent planlama

İngiltere’de 1947 yılında çıkarılan ilk kapsamlı planlama yasası bugünde geçerliliğini koruyup planlama ile ilgili üç temel işlevi bulunmaktadır. Birincisi yerel otoritenin gelişme planı hazırlanması, ikincisi gelişme kontrolünün sağlanması ve son olarak merkezi yönetimin yerel idareyi denetimi ile ilgilidir (Aydemir & Aydemir, 2002).

İngiliz planlama sisteminin genel yapısı 2011’de çıkarılan ‘‘Yerelcilik Kanunu’’ (Localism Act, 2011) öncesi ve sonrası olarak 2 dönemde değerlendirilmektedir. 2011 öncesi dönemde ulusal planlama direktörlüğü ‘‘The National Planning Directorate’’ tarafından planlama politikası açıklamaları ‘‘Planning Policy Statements – PPS’’ ve bölge mekânsal stratejileri ‘‘Regional Spatial Strategy-RSS’’ tanımlamıştır. Bu planların yanında yerel birimler de yerel imar stratejilerini belirlemiş ve stratejilere dayanan imar planları oluşturmuştur. Bu sistem 2 kademeli ülkesel ve bölgesel düzeyde hazırlanan stratejik planlar ve yerel planlar olmak üzere 2 kademeli yapıyı oluşturmuştur. Bölgesel stratejiler, mekânsal gelişim için ilkeler tanımlarken; yerel planlar, detaylı gelişim önerileri geliştirerek parsel bazında karar almaya yöneliktir. 2 plan türü de 5 yılda revize edilen 10 yıl geçerliliğe sahip planlardı (Regional Development Policies in OECD Countries, 2010).

2011 Kanunu sonrasında merkezi hükümet 2012’de ‘‘UK Government's Ministry of Housing, Communities and Local Government’’ tarafından Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi ‘‘National Planning Policy Framework-NPPF’’ yayınlarak planlama sisteminin temel ilkelerini oluşturarak yerel planlar ve semt planları ‘‘Neighbourhood Plans’’ oluştururken göz önüne alınması gereken temel yaklaşım kararlarını oluşturmuştur (Akkaş Çağlar, 2016).

Ulusal plan

Ulusal düzeyde fiziki plan yerine Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (National Planning Policy Framework), Mineral ve Atık Politikası (Minerals and Waste Policy) ve Ulusal Planlama Uygulama Rehberi (National Planning Practice Guidance) yayınlanarak planlama politikaları ve uygulamalara dair ulusal çerçeve sağlamaktadır. İngiltere’de hükümetin planlama yaklaşımı Ulusal Planlama Politikası Çerçevesinde tanımlanmış olup çerçeve; konut, alışveriş mekânları, ofisler ve iyi tasarım için planlama yaklaşımı gibi tüm ulusal planlama konularını kapsamaktadır. Çerçeve ekonomi, şehir merkezleri, kırsal ekonomi, sürdürülebilir ulaşım, iletişim altyapısı, konut, tasarım, toplum sağlığı, yeşil kuşak, iklim değişikliği, sel ve kıyı değişimi, doğal çevre, tarihi çevre, mineraller, plan yapma, karar alma ve atık planlaması konularını içermektedir. Ulusal Planlama Uygulama Rehberi (NPPG) ise, ulusal planlama politikası çerçevesinde ele alınan konuları ele alıp planlama rehberliği sağlayan web tabanlı kaynaktır (<https://www.planninghelp.cpre.org.uk/>, 2012).

Ulusal düzeyde fiziki plan yerine Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (National Planning Policy Framework), Mineral ve Atık Politikası (Minerals and Waste Policy) ve Ulusal Planlama Uygulama Rehberi (National Planning Practice Guidance) yayınlanarak planlama politikaları ve uygulamalara dair ulusal çerçeve sağlamaktadır. İngiltere’de hükümetin planlama yaklaşımı Ulusal Planlama Politikası Çerçevesinde tanımlanmış olup çerçeve; konut, alışveriş mekânları, ofisler ve iyi tasarım için planlama yaklaşımı gibi tüm ulusal planlama konularını kapsamaktadır. Çerçeve ekonomi, şehir merkezleri, kırsal ekonomi, sürdürülebilir ulaşım, iletişim altyapısı, konut, tasarım, toplum sağlığı, yeşil kuşak, iklim değişikliği, sel ve kıyı değişimi, doğal çevre, tarihi çevre, mineraller, plan yapma, karar alma ve atık planlaması konularını içermektedir. Ulusal Planlama Uygulama Rehberi (NPPG) ise, ulusal planlama politikası çerçevesinde ele alınan konuları ele alıp planlama rehberliği sağlayan web tabanlı kaynaktır (<https://www.planninghelp.cpre.org.uk/>, 2012).

Bölge Planları

2004 yılında çıkarılan Planlama ve Zorunlu Satın Alma Yasası (The Planning and Compulsory Purchase Act) ile Bölge Mekansal Stratejileri (Regional Spatial Strategy – RSS) hazırlanıp 9 İngiltere bölgesi tanımlanarak planların hazırlanmasından bölgesel bir planlama organı sorumlu mevcuttu. Bu bölgeler birbiriyle ilişkili olarak bölge mekânsal stratejisine ve ulusal politikaya uymak zorunluluğundaydı (Planning Help, 2011).

2009 yılında çıkarılan Yerel Demokrasi Ekonomik Kalkınma ve İnşaat Yasası (Local Democracy Economic Development and Construction Act) ile birlikte Bölgesel Stratejilerin sadece üstten alta planlama sürecini destekleyip 2 yönlü planlama sağlamadığı gerekçesiyle iptal edilerek bölgesel ölçekli kurumların işbirliğine dayalı olarak planlama ve altyapı konularında çalışma yapması öngörülmüştür (Planning Help, 2011).

Ulus Altı Planlar

2011 Yerelselcilik Yasası, İngiltere’deki resmi bölgesel planlama katmanını kaldırmıştır ve yerine işbirliği görevini getirmiştir. İşbirliği hareketi, yerel politikaların ve planların hazırlanmasında yerel meclislerin birlikte çalışmasını, yerel sınırları aşan “yerelden daha büyük” sorunların planlama sistemi için uygun şekilde ele alınmasını sağlamak için çalışmasını gerektirmektedir. Örneğin, yeşil kuşakların çoğu bir dizi yerel meclis alanına yayılmıştır. Yeşil kuşak'ın korunmaya devam etmesini sağlamak için farklı meclislerin birlikte çalışması kritiktir (Planning Help, 2011).

Yerel Planlar

İngiltere’de mevcut yerel planlama sistemi 2004 Planlama ve Zorunlu Satın Alma Yasası ile yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla birlikte yerel planlar yerel kalkınma çerçeveleri olarak (Local Development Frameworks) adlandırılıp onunla uyumlu eylem planları öngörülmüştür. 2004 öncesinde yayınlanan doküman tüm yerel planlama politikalarını oluşturan bir belgeden oluşurken; Yerel gelişme çerçevesi, yerelde yapılan bütün farklı dokümanlarının (yerel ulaşım planı, yerel gelişim politikaları vb.) genel ismi olup belgeler klasörü yaklaşımı (folder of documents) uygulamaktadır. Planlama ve Zorunlu Satın Alma Yasasına göre bir yerel plan;

- Çekirdek Strateji (Core Strategy),

- Site Tahsisleri Geliştirme Planı Belgesi (Site Allocations Development Plan Document),
- Teklif Haritası (Proposal Map),

içermek zorundadır. Yerel planlarla ilgili daha fazla detay verilmesi gerektiğinde Politika Tavsiye Notları (Policy Advice Notes – PAN);

- Yerel karakterin sağlanması için tasarım rehberi (Responding to local character: a design guide),
- Alışveriş alanları önleri düzenlenmesi için rehber (Shopfront Guidelines),
- Kentsel koruma alanlarında konut alanları için otopark planlaması,
- Koruma alanları için karakterin korunmasına yönelik değerlendirmeler hazırlanabilir.

Eksikliklerinin ön planda olması durumunda;

- Alan Eylem Planları (Area Action Plans),
- Geliştirme Yönetimi Geliştirme Planı Belgesi (Development Management Development Plan Document),
- Tasarım gibi önemli yerel konular hakkında yasal olmayan rehberlik sağlayan tamamlayıcı planlama belgeleri (Supplementary Planning Documents)

yerel planlara eklenebilir. Planlama yapılan bir alanda güncel bir yerel plan bulunmadığı durumlarda, NPPF planlama uygulamalarına karar verirken “sürdürülebilir kalkınma lehine bir varsayım” uygulanması gerektiğini belirtmektedir (Planning Help, 2012).

Mahalle planı (Neighbourhood Plan)

Mahalle planlaması, ilgili yönetmeliklerle birlikte mahalle planlama araçlarının hazırlanması ve uygulamaya konması için tüm süreçleri ortaya koyan Yerelleştirme Yasası (Localism Act) tarafından resmi olarak getirilmiştir. 2011’de yürürlüğe giren bu yasanın Schedule 4B bölümü “Process for making of neighbourhood development orders” partında mahalle gelişim planı önerileri, plan ile ilgili tavsiyeler ve yardımlar, yapılan veya değerlendirilen tekliflerden önce uyulması gereken şartlar, tekliflerin otorite tarafından ele alınması, yerel bağımsız planlama otoritesi tarafından planın değerlendirilmesi, bağımsız otorite tarafından yapılan önerilerin kamu tarafından dikkate alınması, hazırlanan planın referanduma sokulması ve yorumlama kısımlarından oluşmaktadır.

Mahalle planlaması üç ayrı araç içermektedir;

- Mahalle Geliştirme Planları (Neighbourhood Development Plans - NDP'ler),
- Mahalle Geliştirme Usulü (Neighbourhood Development Orders - UUIM) ve
- Topluluk Sipariş Verme Hakkı (Community Right to Build Orders).

Topluluklar yalnızca bir araç kullanmayı seçebilmektedir (Planning Help, 2012).

Mahalle Geliştirme Planları (Neighbourhood Development Plan – NDP) yerel planlar gibi, bölge veya mahallede ne tür bir kalkınmaya izin verileceğine ilişkin politikaları içerebilecek politika belgeleridir. Parish (yereldeki en küçük idari birim), kasaba konseyleri ve mahalle forumları, bölgeleri için bir Mahalle Geliştirme Planı (NDP) hazırlama yetkisine sahiptir. Ulusal politikalara ve bölgeye yönelik yerel plan politikalarına uymaya ve yerel alanın referandumu yoluyla destek almaya tabi olan bu plan, kalkınma planının resmi bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu durum, planlama kararlarının, mahalle planına ve geliştirme planının diğer kısımlarına uygun olarak hazırlanmasını gerektirmektedir. NDP'ler ilgili yerel planın “stratejik öncelikleriyle” uymak zorundadır, ancak planlama kararlarında, eğer bir mahalle politikası ile stratejik olmayan bir yerel politika arasında bir çelişki varsa, mahalle politikası öncelikli olacaktır. “Stratejik öncelikler” Ulusal Planlama Politikası Çerçevesinde aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

- Bölgede İhtiyaç Duyulan Konutlar ve İş Alanları Sağlanması
- Perakende, Eğlence ve Diğer Ticari Gelişmeleri Sağlanması
- Ulaşım, Telekomünikasyon, Atık Yönetimi, Su Temini, Atık Su, Taşkın Riski ve Kıyı Değişimi Yönetimi İçin Altyapı Sağlanması ve Mineral ve Enerji Temini.
- Sağlık, Güvenlik, Topluluk ve Kültürel Altyapı ve Diğer Yerel Tesislerin Sağlanması.
- İklim Değişikliğinin Azaltılması ve Adaptasyonu, Peyzaj dahil Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi (Planning Help, 2012).

Mahalle geliştirme usulü (Neighbourhood Development Orders – NDO), belirli bir gelişim türü için planlama izni vermektedir. Mahalle geliştirme usulü uygulama kolaylığı sağlaması için mahalle gelişim planının eki olabilmektedir. NDO, bazı minimum standartlara uymak ve yürürlüğe girmeden önce topluluk tarafından onaylanmak zorundadır. İlk olarak, NDO kalkınmanın Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekip gerekmediğini kontrol edecek olan yerel ilçe veya birim otoritesince

geçirilmelidir. Sonrasında ise ulusal ve yerel planlama politikalarına uygunluk, yerel miras varlıklarına olan etkisi bağımsız denetçi (Deneti Bürosu) tarafından değerlendirilerek içinde mahalle halkının bulunduğu referandumda oylanıp Mahalle geliştirme usulü (Neighbourhood Development Orders – NDO) lehine karar alınması durumunda yürürlüğe girmektedir (Planning Help, 2012).

Topluluk Siparişleri Oluşturma Hakkı (Community Right to Build Orders) ; 2011 yerleşme kanunu özel bir Mahalle Geliştirme Siparişi türü olup, topluluk için oluşturulacak binaların türüne, miktarına, tasarımına ve istedikleri yerlere karar verebilecek yerel halk tarafından bir araya getirilir. Topluluk siparişleri oluşturulurken; yerel halkın katılımıyla bir karar alındıktan sonra, yerel planlama yetkilisine sunulmadan önce kamuya duyurulur ve danışılır. Yetki, emrin ulusal planlama politikalarına ve belirli temel koşullara uygun olmasını sağlamaya yönelik emrin ilgili yasal testleri karşılayıp karşılamadığını test etmek için bağımsız bir denetçi tarafından değerlendirilir. Bağımsız denetçi onayını verirse, sipariş yerel bir referanduma verilir. Referandumda oy kullananların % 50'sinden fazlası, Topluluğun İnşa Edilme Hakkı'ndan yararlanıyorsa planlama izni verilir ve uygulama yapılır. Bu süreçte önemli olan, toplumun binanın ilerlemesine izin vermesidir. Geleneksel planlama uygulamasında olduğu gibi yerel otorite değildir. Topluluk Siparişleri Oluşturma Hakkı, yalnızca belirli yasal gereklilikleri yerine getiren bölge ve şehir meclisleri ve topluluk kuruluşları tarafından hazırlanabilir ve bir mahalle planıyla aynı zamanda veya ayrı olarak üretilebilir. Örneğin, bölgede yaşayanlar oy haklarının çoğunluğuna sahip olmalıdır. Bu, bölgeyi bilen ve önemseyen kişilerin kontrolü altında olduğu anlamına gelir (Understanding the Community Right to Bid, 2012).

Eylem Planları

Yerel gelişme çerçevesi ile uyumlu olarak konut, iş ve çevre konuları genelinde proje fonlarını ve kaynaklarını, ilişkili planların yapımıyla ilgili şahısların üyeliklerini düzenleyerek aidiyet duygusunu artırmayı hedefleyen, toplantılara ve kampanyalara dair geniş kapsamlı hazırlanan dökümandır. (Understanding the Community Right to Bid, 2012). İngilteredeki plan türleri ve hiyerarşisi Çizelge 3.3'te gösterilmektedir.

Çizelge 3.3 : İngiltere plan türleri ve plan hiyerarşisi.

İngiltere	
Ulusal Düzey	• Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (National Planning Policy Framework - NPPF). • Mineral ve Atık Politikası (Minerals and waste policy). • Ulusal Planlama Uygulama Rehberi (National Planning Practice Guidance - NPPG).
Bölgesel Düzey	• Ortak Planlama ve Altyapı Çalışmaları.
Ulus Altı Düzey	• Yerel Üstü Problemlerin Çözümü İçin İşbirliği.
Yerel Birim	• Yerel Kalkınma Çerçeveleri (Local Development Frameworks).
Mahalle Birimi	• Mahalle Geliştirme Planları (Neighbourhood Development Plans - NDP). • Mahalle Geliştirme Usulü (Neighbourhood Development Orders - UUIM). • Topluluk Sipariş Verme Hakkı (Community Right to Build Orders). • Eylem Planları (Action Plans).

3.1.2 İngiltere’de kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler

İngiltere’de 4 kademeli idari yapı bulunmaktadır.

Merkezi Yönetim

Merkezi yönetim, kalkınma planının parçası olarak görülen Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (National Planning Policy Framework - NPPF), Mineral ve Atık Politikası (Minerals and Waste Policy) ve Ulusal Planlama Uygulama Rehberi (National Planning Practice Guidance - NPPG) hazırlamakla sorumludur. Planlar, Topluluklar ve Yerel Yönetimler Bakanlığı (Ministry of Housing, Communities and Local Government (MHCLG)) tarafından hazırlanarak yayınlanmaktadır (National Planning Policy Framework NPPF, 2019).

Bölge Yönetimi

2011 yılında getirilen yeni yasa ile birlikte Bölgesel Mekânsal Stratejileri iptal edilmiştir ve Bölgesel Planlama Kurumu (Regional Planning Body (RPB)) bölgeler arasındaki ortak planlama ve altyapı çalışmaları yapmakla görevlendirilmiştir. Ayrıca İngiltere’de resmi statüye sahip olmayan gönüllü olarak kurulmuş Yerel Yönetim Liderleri Kurulları (Local Authority Leaders Boards) bulunmaktadır (Regional Planning in The United Kingdom, 2004).

İlçe yönetimi

İngiltere’de ilçe yönetimi Yerel Planlama Otoritesi (Local Planning Authority) tarafından sağlanmakta olup, ulusal çerçeve ve ulus altı yaklaşımla uyumlu olacak

şekilde yerel kalkınma çerçevesi hazırlamaktadır. Ayrıca Mineral Planlama Otoritesi (Mineral Planning Authority) ve Atık Planlama Otoritesi (Waste Planning Authorities) ile işbirliği yaparak atık ve mineral yerel planlarını hazırlamaktadır (<https://www.gov.uk/>, 2012).

Kent Yönetimi

Kent düzeyindeki yerel meclisler ile ulus altı planlama için işbirliği görevini sağlamaktadırlar. İngilteredeki örgütsel yapı ve ilişkili birimleri Çizelge 3.4’de gösterilmektedir.

Çizelge 3.4 : İngiltere’de örgütsel yapı ve ilişkiler.

İngiltere	Sorumlu Birim
Merkezi Yönetim	Topluluklar ve Yerel Yönetimler Bakanlığı (Ministry of Housing, Communities and Local Government (MHCLG)).
Bölge Yönetimi	Bölgesel Planlama Kurumu (Regional Planning Body (RPB)).
Yerel Yönetim	Yerel Planlama Otoritesi (Londra Genel Merkezi İçin – Üniter Otorite (Unitary (City of London and boroughs)), Metropolitan alanlar için tanımlanan Üniter Otorite, Diğer alanlar için – 2 Katmanlı Otorite (two-tiered (county and district))).

İngiltere’de planlamaya katılım planlamanın her aşamasında sağlanmakta olup özellikle yerel yönetimlerin internet sitelerinde her belediyenin yaklaşımı farklı olmakla birlikte plan duyuruları, katılım şartları, katılım süreleri ve aşamaları açık bir biçimde ifade edilmektedir. Plan, son aşamaya geldiğinde ise itiraz ve öneriler göz önüne alınarak değişime ve referanduma gidilerek onaylanmaktadır (Ural, Keleş, & Aliefendioğlu, 2019).

3.1.3 İngiltere’de kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi

İngiltere’de gelişme formu; binaların, yapıların ve mekânların ilişkileri, şekilleri ve büyüklüklerinden oluşan kentsel tasarımın fiziksel ifadesi olarak belirtilmektedir. Kentsel tasarım ile oluşturulacak mekân; bir yerdeki kullanıcıların faaliyetlerini ve hareketlerini etkileyecektir ve bu nedenle kaliteli mekânın kentsel tasarım ile oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır (The Councillor's Guide to Urban Design, 2003).

Ülkede kentsel tasarım projesi planlamanın her ölçekte bir parçası olarak görülmektedir. Ulusal ölçekte, Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi’nin (The National Planning Policy Framework) tamamlayıcı parçası olarak görülen Ulusal Tasarım Rehberi (National Design Guide); içerik, bina formu, hareket, doğa, kamusal alanlar, kullanımlar, konutlar ve binalar, kaynaklar ve tasarımın yaşam süresiyle ilişkili 10 başlıkta değerlendirilmektedir. Rehberin temel amacı; kaliteli kentsel mekan oluşturulması olup öncelikle yerel planlama politikası ve rehberliği hazırlayan ve planlama uygulamalarının kalitesini değerlendiren yerel makam planlama görevlileri, planlama kararları veren meclis üyeleri, planlama izni için başvuru hazırlayan başvuru sahipleri ve tasarım ekipleri ve son olarak yerel topluluklardaki insanlar ve onların temsilcileri için hazırlanmıştır (National Design Guide, 2019).

Yerel otoritelerin belirli alanlar ve alanlar için ve belirli planlama ve tasarım konularıyla ilgili net tasarım fikirleri için politikalar geliştirmelerinin birkaç yolu vardır. Ek Planlama Rehberleri (Supplementary Planning Documents – SPD) olarak ele alınan; belirli alanlar için rehberlik sağlamak için kullanılabilecek kentsel tasarım çerçeveleri (Urban Design Frameworks), belirli siteler için rehberlik sağlayan geliştirme özetleri (Development Briefs) ve belirli konularda rehberlik sağlayan tasarım rehberleridir (By Design / Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice, 2000). İngiltere planlama sistemi örgütsel yapı, plan hiyerarşisi ve kentsel tasarım açısından Çizelge 3.5’de tanımlanmıştır.

Çizelge 3.5 : İngiltere planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.

Örgütsel Yapı		Plan Hiyerarşisi		Hukuki Yapı	
Merkezi Yönetim	- Topluluklar ve Yerel Yönetimler Bakanlığı (Ministry of Housing, Communities and Local Government (MHCLG))	Ulusal Düzey	-Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (National Planning Policy Framework - NPPF) -Ulusal Planlama Uygulama Rehberi (National Planning Practice Guidance - NPPG)	Ulusal	-The Planning and Compulsory Purchase Act 2004 - National Planning Policy Framework
Bölge Yönetimi	-Bölgesel Planlama Kurumu (Regional Planning Body (RPB))	Bölgesel Düzey	-Ortak Planlama ve Altyapı Çalışmaları	Bölgesel	-Localism Act,2011 -The Planning and Compulsory Purchase Act 2004
Yerel Yönetim	-Yerel Planlama Otoritesi (Londra Genel Merkezi İçin – Üniter Otorite (Unitary (City of --London and boroughs)), --Metropolitan alanlar için tanımlanan Üniter Otorite, -Diğer alanlar için – 2 Katmanlı Otorite (two-tiered (county and district))	Ulus Altı Düzey Yerel Birim Mahalle Birimi Kentsel Tasarım	-Yerel Üstü Problemlerin Çözümü İçin İşbirliği -Yerel Kalkınma Çerçevesi (Local Development Frameworks) -Mahalle Geliştirme Planları (Neighbourhood Development Plans - NDP) -Mahalle Geliştirme Usulü (Neighbourhood Development Orders - UUIM) -Topluluk Sipariş Verme Hakkı (Community Right to Build Orders) -Eylem Planları (Action Plans) -Ek Planlama Dökümanı -Ulusal Tasarım Rehberi -Gelişme Özeti -Kentsel Tasarım Rehberi -Kentsel Tasarım Çerçevesi	Yerel	-Local Development Schemes -The Planning and Compulsory Purchase Act 2004 -Localism Act, 2011

3.1.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol

İngiltere’de kentsel tasarımla ilişkili Mahalle Gelişim Planı 8 adımdan oluşmaktadır.

Mahalle Gelişim Planı hazırlanmasına başlamadan önce ilk yapılması gereken Ulusal Planlama Politikası Çerçevesinin (National Planning Policy Framework) okunup önerilerinin göz önüne alınmasıdır. Ardından yerel planlama yetkilileri tarafından hazırlanan Yerel Plan (Local Plan) incelenmelidir. Bu plan, tüm bölge veya yerel yönetim alanı için bir vizyon ve hedefleri ortaya koymaktadır. Planda ayrıca, ne kadar ve ne tür bir gelişme olması gerektiğini ve bunun geniş kapsamlı bir şekilde nerede gerçekleşmesi gerektiğini içeren genel bir strateji tanımlanmaktadır. Sonrasında ise Mahalle Planlama Yönetmeliğinin okunması gerekmektedir. Planın hazırlama aşamasına belediye meclisi ve mahalle forumu liderlik etmesi gerekmektedir. Ayrıca bu süreçte; mahalle sakinleri, toplum örgütleri, işletmeler ve toprak sahipleri sürece

dâhil edilmelidir. Bu katılımıla birlikte referandum aşamasında bir Mahalle Planı kabul etmek için gereken desteği elde etmek kolaylaşmaktadır (Planning Help, 2018).

2. Adımda mahalle planında ele alınması gereken konuların belirlenmesi gerekmektedir. Bu aşamada alanda eğer benzer ölçekli planlama çalışması yoksa ele alınması gereken konular; mahallenin güçlü yönleri ve olumlu özellikleri (insanların değer verdiği ve saklamak istediği şeyler), çevrenin olumsuz özellikleri (insanların sevmediği ve kurtulmak veya geliştirmek istediği şeyler) ve mahallenin sahip olması istenilen şeylerden oluşmalıdır. Bu aşamada, halka düşüncelerini ifade edebilecekleri bir etkinlik düzenleyerek, yürüyüş turuna çıkarak veya insanlardan bir anket doldurmalarını veya düşüncelerini başka yollarla göndermelerini isteyerek katılım sağlanmaktadır (Planning Help, 2018).

Mahalle Planının, Yerel Plandaki stratejik politikalara uyması gerekmektedir. Bu nedenle, Yerel Planın kontrol edilmesi ve Mahalle Planınızla ilgili kısımları tanımlamak gereklidir. Bu örneğin, mahallelerin perakende veya hizmet merkezleri olarak tanımlandığı ve büyüme için tahsis edildiği; geliştirilecek konut ve istihdam alanlarının miktarı ve türü ile ilgili politikaları; açık alanlar, doğanın korunması ve çevre ile ilgili politikaları içerebilir. Yerel Plan'dan hangi politikaların alakalı olduğuna ve Komşuluk Gelişim Planı için ne anlama geldiğine karar verilmesi bu aşama için kritiktir. Yerel Planda belirtilmeyen veya Yerel Plandaki politikalarla potansiyel olarak çelişebilecek sorunları değerlendirirken ele alınan bir şey olup olmadığına bakılması gerekmektedir (Planning Help, 2018).

3. Adım olarak vizyon ve hedeflerin geliştirilmesi gerekmektedir. Vizyonda daha genel ifadelerle alana yönelik 15 – 20 yıllık süreç öngörüsü yapılması beklenmektedir. Bir vizyon oluştuğunda, vizyonun her bir bölümüne bakıp bunu başarmak için ne yapılması gerektiği hedefler ile açıklanmaktadır (Planning Help, 2018).

4. Adımda taslak komşuluk planı için alternatiflerin oluşturulması gerekmektedir. Alternatifler; bölge veya belediye meclisi tarafından geliştirilen fikirler, mahalle forumu ya da daha geniş topluluğu ilgilendirmiş olabilecek diğer istişare araştırmalarından elde edilebilir. Bir vizyon ve / veya hedefler geliştirildiyse hangi seçeneklere ulaşma olasılığının daha yüksek olduğunu görmek için alternatiflere ihtiyaç bulunmaktadır. Göz önünde bulundurulması gereken alternatifler mahalle planının ölçeğine göre değişebilmektedir:

- Uygulama yapılacak alandaki ölçek, arazi kullanımında çeşitlilik (karma kullanım ya da konut kullanımı oluşturulması gibi), sosyal konut ihtiyacı değerlendirmesi (örneğin, uygun fiyatlı konut ihtiyacı tespit edildiğinde; nerede bulunabileceği, kaç ev veya daireye ihtiyaç duyulduğu)
- Yerel topluluğun kalkınma için uygun olarak tanımladığı araziye açık alan, ağaç dikimi veya çevresel iyileştirme gibi diğer kullanımlar için ayırmaya yönelik alternatif yollar.
- Geliştirmenin nasıl görünmesi gerektiği (tasarımı), ulaşım konularının nasıl birleştirilmesi gerektiği ya da yenilenebilir enerji, çevre düzenlemesi gibi konularda hangi standartların dahil edilmesi gerekliliği gibi gelişime uygulanabilecek farklı koşullara yönelik alternatifler oluşturulabilir (Planning Help, 2018).

5. adımda taslak mahalle planını hazırlanması gerekmektedir. Taslak mahalle planının bir 'teklifler haritası' içermesi önerilir. Bir teklif haritası, hangi alanların hangi kullanım alanları için tahsis edildiğini gösterir (bunlar komşuluk planındaki politikalarla bağlantılı olmalıdır). Mahalle Planını tamamlanmadan önce, önerilen şeyin gerçekte gerçekleşme olasılığının gerçekçi olduğundan emin olmak için kontrol edilmesi gerekmektedir. Bunun için, bu aşamada “Uygulama” hakkında bir bölüm eklenmesi veya ayrı bir uygulama planı hazırlanması gerekmektedir. Uygulama bölümü, Mahalle Planının yerinde gerçeğe dönüştürmek için hangi eylemlerin gerekli olduğunu belirler. Her politika için, bu, eylemi gerçekleştirmekten sorumlu olan bağlantılı eylemleri, eylemin verilmesi gereken önceliği (örn. Yüksek, orta, düşük), eylem için zaman çizelgesini ve eylemi etkinleştirmek için herhangi bir fonun kaynağını tanımlanması gereklidir. Mahalle Planı kabul edildikten sonra politikanın gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ölçmek için hedefler ve göstergeler eklemek ayrıca gereklidir (Bu durum aynı zamanda Sürdürülebilirlik Değerlendirmesi için bir gerekliliktir) (Planning Help, 2018).

6. Adım halka danışma ve teslimden oluşmaktadır. Taslak Mahalle Planı hazırlandıktan sonra, topluluk için resmi bir halkın katılımı toplantısı yapılması gerekmektedir. Bu en az 6 hafta sürmelidir. Eğer plan çıkarlarını etkileyebilecek bir gelişme öneriyorsa, taslak Mahalle Planında bazı organlara danışılmalıdır. Gerekirse, İl Meclisi, Çevre Ajansı (The Environment Agency), İngiliz Mirası (English Heritage) ve Doğal İngiltere Biriminden oluşan yasal danışmanların Sürdürülebilirlik Değerleme

ve Habitat Düzenleme Değerlendirmelerini gözden geçirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda hak sahipleri ile istişare yapılabilir (Planning Help, 2018).

İstişare yorumları incelendikten ve Taslak Mahalle Planında (ve gerekirse Sürdürülebilirlik Değerlendirmesi ve Habitatlar Düzenleme Değerlendirmesi) uygun değişiklikler yapıldıktan sonra, önerilen Mahalle Planınızın son versiyonu yerel planlama yetkilisine gönderilmelidir. Bu versiyon şunları içermelidir:

- Mahalle Planının kapsadığı alanı gösteren bir harita veya açıklama,
- Mahalle Planının ilgili yasal gereklilikleri nasıl karşıladığını açıklayan yazılı bir açıklama,
- Taslak Komşuluk Planı'nda kime danışıldığına, nasıl danışıldığına, ana meselelere ve dile getirilen sorunlara ve bunların Mahalle Planında nasıl ele alındığına dair ayrıntıları içeren bir 'danışma bildirimi'.

7. adım ise bağımsız incelemedir. Bağımsız denetçi yerel planlama yetkilisi tarafından atanır, ancak kişi sadece Mahalle Planını hazırlamaktan sorumlu organın anlaşmasıyla atanabilir. İncelemenin temel amacı:

- Planın Avrupa yükümlülüklerine göre değerlendirilmesi,
- Ulusal planlama politikalarının göz önünde bulundurulması,
- Yerel planın stratejik politikalarına uygunluğunun incelenmesi,
- Çevresindeki mahallelerle olan uyumunun incelenmesi,
- Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına katkıda bulunulmasıdır.

Bağımsız denetçi bunlara göre planı değerlendirerek bir rapor yayınlamak zorundadır. Bunlar; taslak mahalle planının referanduma devam etmesini, belirli değişikliklere tabi olarak referanduma devam etmesini ya da devam etmemesi gerektiğini belirtebilir (Planning Help, 2018).

8. adım referandum ve onaydan oluşmaktadır. Referanduma ilişkin kurallar, Mahalle Planlama (Referandumlar) Yönetmeliğinde belirtilmiştir. Referandumun ana sorusu; "Mahalle alanındaki planlama uygulamalarına karar vermesine yardımcı olmak için [mahalle planı alanının adını girin] için mahalle planını kullanmak istiyor musunuz?"dur. Mahalle Planınızın kapsadığı alanda oy kullanmak için kayıtlı olan herkesin oy kullanma hakkı vardır. Mahalle Planınız lehine oyların basit çoğunluğu (oy kullananların% 50'sinden fazlası) başarılı olması için yeterlidir. Bunun tek istisnası, iki ayrı referandumun paralel olarak yapılacağı Faaliyet Alanlarındadır.

Birincisi konut sakinleri için, ikincisi ise işletmeler için (veya daha özel olarak yerel olmayan ücret ödeyenler) referandumdur. Her işletmenin bir oy hakkı vardır. Bu durumda, işletme ve bölge halkının referandumunun sonuçları ayrı ayrı ele alınacaktır. Her ikisi de Komşuluk Planı lehine ise, kabul edilecektir. Her ikisi de Mahalle Planını reddederse, kabul edilmeyecektir. İki sonucun birbiriyle çatışması durumunda Mahalle Gelişim Planının kabul edilip edilmeyeceği kararı yerel planlama makamına aittir (Planning Help, 2018).

Planın onaylanmasında basit bir çoğunluğa ulaşıldığı varsayılarak, yerel planlama otoritesi Mahalle Planının kalkınma planının bir parçası olarak benimsemektedir. Plan onaylandıktan sonra; Yerel planlama yetkilisi, Mahalle Planını web sitesinde yayınlar ve önerilen Mahalle Planı hakkında yorum yapanlara planı açıklamaktadır. Basılı bir kopya halk kütüphanesinde de bulunabilir (Planning Help, 2018)

Mahalle Planı kabul edildikten sonra, planlama başvuruları yerel planlama otoritesi tarafından normal şekilde belirlenecek, ancak Mahalle Planınızdaki politikalar ve Yerel Plan dikkate alınacaktır. Kabul edilen bir Mahalle Kalkınma Emri veya Topluluk Düzeni Oluşturma Hakkı tarafından izin verilen geliştirme uygulanabilir. Bununla birlikte, geliştiricinin tekliflerini Mahalle Kalkınma Emri tarafından verilen izne uygun olduğundan emin olarak uygun yerel otoriteye veya parish konseyine sunması gerekmektedir (Planning Help, 2018).

3.2 Almanya

Almanya, Temel Yasa'sında (Federal Almanya Yasası) belirtildiği üzere federal bir yönetim sistemine sahiptir. 1871 yılına kadar ayrı siyasal birimler olarak yönetilmiş, 1871 yılıyla birlikte 25 eyaletten oluşan birleşik devlet yönetimi Nazi dönemine kadar devam etmiştir. Nazi döneminde federal devlet yaklaşımı sürdürülemez, 1945 yılıyla birlikte Batı işgal bölgeleri birleştirilerek eyalet yönetimi yaklaşımı getirilmiştir. 1949 yılında 11 eyaletin birleştirilmesiyle Federal Almanya, 5 eyaletin birleşmesiyle Doğu Almanya Cumhuriyeti meydana gelmiştir. 1990 yılı itibarıyla doğu ve batı birleşerek 16 özerk ve federal eyaletten meydana gelen Federal Almanya Cumhuriyeti kurulmuş ve Almanya'nın bu federatif yapılanmasında yürütmede eyaletler, yasamada merkez ana aktör rolü üstlenmiştir. Şuanda Almanya'da yönetim yapısı; Federal hükümet (Bund), 16 Federal Devlet (Länder) ve 11092 (Gemeinde or Kreis) tane belediyeden

oluşmaktadır (Kayıkçı, 2003). Çizelge 3.6’da Almanya’nın öngütsel düzeyleri tanımlanmıştır.

Çizelge 3.6 : Almanya’ da örgütsel yapı.

Almanya	
Federal Devletler (Federal states - Bundesländer)	Alan Devletleri (Area states (Flächenstaaten)). Şehir Devletleri (City states (Stadtstaaten)).
Districts (22 administrative districts)	Kırsal Bölgeler (Rural districts (Landkreise)). Kentsel Bölgeler (Urban districts (Kreisfreie Städte)).
Belediyeler Birliği (Gemeindeverband)	En Az 2 Belediyeden Oluşan Birlik.
Belediyeler (Municipalities (Gemeinde))	İlçe Belediyeleri (kreisangehörige Gemeinden (municipalities belonging within a county)).

Alman planlama sistemi 2 seviyede ele alınmaktadır. Bunlar Mekânsal Planlama Seviyesi (The Spatial Planning Level (Raumplanung)) Kent Arazi Kullanım Planlaması (The Urban Land–Use Planning Level (Bauleitplanung)) seviyesidir.

Almanya’da Federal Bölgesel Planlama Yasası (The Federal Regional Planning Act (Raumordnungsgesetz, ROG)) ve Federal Bina Kanunu (The Federal Building Code (Baugesetzbuch, BauGB)) arazi kullanımının planlanması ve geliştirilmesi için 2 temel dayanaktır. Federal Bölgesel Planlama Yasasına dayalı planlar belediye düzeyinde doğrudan bir yasal etkiye sahip değilken, Federal Bina Kanunu gelişim için kalkınmanın yasal dayanağını oluşturmaktadır. Belediyeler, her bir alanın kullanımını, mevcut arazi kullanımına dayanarak yerleşik alanlar (im Zusammenhang bebauten Ortsteile) ve dış bölgeler (Außenbereich) sistemine dayanarak değerlendirmektedir. Federal Yapı Kanununa göre, dış alanlarda yeni inşaat yapılması yasaktır ve bu alandaki geliştirme projelerine yalnızca sosyal koşullar karşılandığında veya B-planları (Bebauungsplan veya Arazi Kullanımını, Yoğunluğu, Ulaşım Alanlarını, Yeşil Alanları Belirleyen Yerel Kalkınma Planları) ile gelişime izin vermek koşuluyla formüle edilmiştir. Yeni arazi kullanımının komşu bölgelerden farklı olması bekleniyorsa, yerleşim ve dış alanlardan bağımsız olarak bir B- plan (Bebauungspläne) hazırlanmak zorundadır. Bunun yanında belediyeler genel arazi kullanım politikasını içeren F- Plan (Flächennutzungsplan, Land - Use Plan) hazırlamakla mükelleftir (Regional Development Policies in OECD Countries, 2010).

Bölgesel koordinasyon için, belediyelerden oluşan eyalet hükümeti veya bölgesel planlama birlikleri bölgesel bir plan oluşturmaktadır. Bölgesel planlar genellikle kentsel yapıları, açık alan yapılarını ve sosyal altyapı için tanımlanmış yerleri içermektedir. Ancak her eyalet bölgesel planı farklı bileşenlerle ve planlama süreçleriyle farklı bir şekilde tanımlamaktadır. Bölgesel planlamanın tipik örneği, devlet hükümetinin büyük şehirleri ve komşu belediyelerini kapsayan fonksiyonel alanları planladığı durumlardır. Büyük bir şehrin F - planı bölgesel bir plan olarak da kabul edilir. Ek olarak, birçok komşu belediye, devlet hükümetinin onayıyla ortak F - planları (Gemeinsamer Flächennutzungsplan) formüle edebilir. Düşük kademe planlar üst kademe planlara uymalı, düşük seviyede bulunan kurum ise üst düzey planların planlama sürecine katılmalıdır. Komşu devlet veya yerel yönetim planıyla koordinasyon da yasal olarak gereklidir. Her seviyedeki arazi kullanım planlaması halkın katılımını içermek zorundadır (Regional Development Policies in OECD Countries, 2010).

3.2.1 Almanya’da planlama hiyerarşisi ve kent planlama

Ulusal Plan

Almanya’da Ulusal ölçekte planlamayı yönlendiren Federal Bölge Planlama Yasasına yönelik hazırlanan Federal Planlama Programı mevcuttur.

Federal Bölge Planlama Yasası (The federal Regional Planning Act), Federal Planlama Programında sadece yüksek nüfusa sahip alanlar için bir bölgesel plan uygulamasının gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, 2 federal devletin sınırına kadar uzanan kentsel kümeler ortak bölgesel planlamaya sahip olmalıdır. Bu durumun dışında bölgesel planlama federal devletlerin yetkisindedir. Bunun temel 2 nedeni bulunmaktadır:

- 114 Alman planlama bölgesindeki bölge genişlemesinde ve nüfusundaki dikkate değer farklılıklar: bunların neredeyse % 50'si 0,5 milyondan az, % 32'si 0,5 ile 1 milyon ve % 19'u 1 milyondan fazladır.
- Planlar için farklı terimlerin kullanılması: bölgesel plan (regional plan), bölgesel arazi planı (regional territorial plan), bölgesel kalkınma planı (territorial development plan) vb. (Mertins & Paal, 2009).

Bölge Planları

Almanya’da bölge planları, federal devletlerin küçük ölçekli planları ile büyük ölçekli toplumsal planları arasında arabuluculuk görevi sağlamaktadır. Bu aracılık dışında bölgesel planlama:

- Federal devletler ve topluluklar arasında koordinasyonu sağlamaktadır. (Karşı Akış Prensibi)
- Komşu topluluklar arasında gelecekteki konut ve sanayi alanlarının yeri ile ilgili koordinasyon sağlamaktadır. Bu bağlamda, ulaşım hatları, çevresel olumlu ve olumsuz yönler, merkezi yerleşme sisteminde derecelendirme, bölgesel ve bölgeler arası bağlamda toplulukların gelecekteki işlevleri, arazi kullanımında öncelikler, turizm, doğanın korunması vb. konularda önemli bir rol oynamaktadır.
- Sektörel planlama (örneğin, ulusal karayolları, peyzaj planlaması) ile toplumsal politika ve bölge sakinleri (örneğin çevre yolları, çöplerin elden çıkarılması) arasındaki farklı çıkarları göz önünde bulundurarak bölgesel planlara dahil etmektedir. Bu durum aynı zamanda bölgesel planlamanın; bir bölgenin mekânsal yapısını geliştirmek için orta vadeli kalkınma sürecinde yerel ve üst sektörel bir plan oluşturma taahhüdünde bulunduğu anlamına gelmektedir.

Ekosistemin işlevsel kapasitesi sağlamada bölgesel planlama ilkeleri, federal arazi koruma yasaları peyzaj programı (The Federal Land Nature Conservation Laws) içerisinde ifade edilerek peyzaj programı (Landscape Program - Landschaftsprogramm) ve bölgesel peyzaj çerçeve planı (Landscape Framework Plan – Landschaftsrahmenplan) bölge planlarının eki olarak Bölgesel kurul tarafından ayrıca hazırlanabilmektedir. Peyzaj çerçevesi, ekolojik temellerin ve doğanın korunmasına önem veren alanların fiili kullanımlarının ayrıntılı bir envanterine ve değerlendirmesine dayanmaktadır. Mevcuttaki doğa veya manzara bozulmalarını açıklamakta ve istenen koruyucu önlemleri önermektedir (Mertins & Paal, 2009).

Ancak peyzaj çevre planlarının bölgesel planlara entegrasyonu devletten devlete farklılık göstermektedir. Örneğin; Bavyera bölgesi için peyzaj çerçeve planı bölgesel planın bir parçası olup bağlayıcılığa sahipken, Baden-Württemberg, Saxony bölgesinde Peyzaj çerçeve planının uygulanabilir kısımları Bölge Planına entegre edilmelidir; Entegre edilmiş parçalar bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Aşağı Saksonya

bölgesinde ise Peyzaj Çerçeve Planı, doğanın korunmasından sorumlu makamlar tarafından oluşturulmuş ve bağlayıcı bir gücü bulunmamaktadır (Mertins & Paal, 2009).

Bu planların yanında son 20 yıllık süreç içerisinde bölge ulusal bağlamda olduğu kadar uluslararası düzeyde de ekonomik kalkınmanın teşviki için bölgesel düzey giderek daha önemli hale gelmiş, Bu süreçte de, yeni planlama araçları temel olarak daha esnek ve hedef odaklı bir bölgesel kalkınma tanıtımına katkıda bulunmuştur. Bu araçlar;

- Şehirlerin kümelenmesinde bölgesel planlama ve sektörel planlamanın koordinasyonunun sağlanması,
- Bölgesel kalkınma kavramlarının, gelecekteki strateji ve önlemlerin yanı sıra bölgesel uygulamaların daha güçlü uygulama odaklı anlaşılması için hazırlanması / derlenmesi,
- Kavramsal amaçların uygulanmasını geliştirmek için bölgesel yönetim ve pazarlamanın desteği sağlanması,
- Bir bölgedeki belediyeler arasındaki veya bölgesel komiteler veya ortak ağlar aracılığıyla komşu iki bölge arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi,
- Bölgesel planlamada planlama sürecinde kamu ve sosyo-ekonomik aktörler (kamu kuruluşları ve dernekler, işletmeler, eylem grupları) dahil edilmesi ile planın gerçekleşmesini kolaylaştırmak için kararın meşruiyetinin geliştirilmesi üzerinedir.

Ortak Bölgesel Arazi Geliştirme Planı (Common Regional Land Development Plan): Ortak arsa yönetimlerinin sağlanması için gerekli yasal dayanak 1998 yılında kurularak Ortak Bölgesel Arazi Geliştirme Planı (Common Regional Land Development Plan) hazırlanmaya başlanmıştır. Bu plan ile kentsel yığılma alanının bir parçası olan topluluklara, etkili arazi kullanımı için ortak bir planlama aracı oluşturma şansını vermektedir. Planlama ve uygulama görevlerinin koordinasyonu ile daha sürdürülebilir arazi kullanımı sağlanması ve harcamaların tasarrufu hedeflenmektedir (Mertins & Paal, 2009).

Bölgesel Gelişim Konsepti (The Regional Development Concept): 1998'den beri, en önemli yaklaşımlar olan Bölgesel Kalkınma Konseptleri (Regionales Entwicklungskonzept - REK) ve kentsel ağlar federal Bölgesel Planlama Yasası'nın (The Federal Regional Planning Act) bir parçasıdır. REK'ler yasal olarak bağlayıcı

olmamakla birlikte bölgesel özelliklerden bağımsız olarak ortak fikir birliği oluşturmaya yöneliktir (Mertins & Paal, 2009).

Bölgesel Yönetim ve Bölgesel Pazarlama (Regional management and regional marketing): Bölgesel yönetim ve pazarlama, bölgesel gelişim konseptlerine dayanmaktadır ve halkla ilişkilerin yanı sıra kurumsal kimlik, koleksiyon, dokümantasyon ve deneyim ve stratejilerin aracılığını desteklemektedir. Özel işletmelerle işbirliği kurarak, genellikle vakıf merkezlerinin uygulamasında, inovasyon transferinde veya turizmde yer alır. Bölgesel pazarlamanın ve bölgesel yönetimin etkileşimleri ve işlevleri genellikle üst üste getirilerek bütünlük sağlanır. Günümüzde, planlama bölgelerinin çoğu, bir bölgesel yönetim ofisini göz ardı etmektedir, ancak bunun yasal bağlayıcı bölge planlamasına henüz entegre edilmemiş, resmi olmayan bir araç olarak görülmesi gerekmektedir (Mertins & Paal, 2009).

Yerel Planlar

Almanya’da resmi nitelik taşıyan 2 tane yerel plan mevcuttur. Bunlar F - Planı (Preparatory Land Use Plan – Flächennutzungsplan) ve B – Planı (Binding Land Use Plan – Bebauungsplan)’dır. F - Planı (Preparatory Land Use Plan – Flächennutzungsplan), belediyenin öngörülen ihtiyaçlarını karşılamak için önerilen kentsel gelişime uygun olarak, tüm belediye bölgesi için öngörülen arazi kullanım türlerini özetlemektedir. Hazırlık amaçlı arazi kullanım planının kentsel gelişim için özel önemi, bir topluluğun arazinin nasıl ve hangi amaçlarla (inşaat, ulaşım, tarım, ormancılık, rekreasyon, doğa koruma vb.) kullanılabilir olduğu konusundaki temel kararlarını vermesidir. F – planı, açıklayıcı bir raporla teslim ediliyor olup yüksek idari makamın (höhere Verwaltungsbehörde) onayını gerektirmektedir. Onay konusunda karar verilmesi üç ay içinde yapılmalıdır; Yüksek idari makam, genel sonuçtan önce belirli fiziksel alanları veya hazırlık amaçlı arazi kullanım planının önemli kısımlarını onaylayabilir. Önemli gerekçelerin mevcut olduğu durumlarda, zaman sınırı, bir kural olarak, ancak üç aydan fazla olmamak üzere, onaydan sorumlu otorite tarafından başvuruda bulunan uygun yüksek otorite tarafından uzatılabilir. Belediyeye böyle bir uzatma bildirilmek durumundadır. Plan, belirtilen süre içerisinde reddedilmemişse ve bu reddedilme gerekçesiyle belirtilmemişse kabul edilmiş sayılır. Federal İmar kanununa göre halk, planlamada bir alanın yeniden tasarlanması veya geliştirilmesi için göz önünde bulundurulması gereken önemli farklı çözümler ve planın olası etkisi

hakkında mümkün olan en erken aşamada bilgilendirilmektedir. Ve halka yorum ve tartışma için uygun bir fırsat verilmektedir (Weber & Henckel, 2008).

Bağlayıcı arazi kullanım planı (Bebauungsplan), iki aşamalı yerel kentsel gelişim planlamasında ikinci aşamadır. F - planının aksine, bağlayıcı arazi kullanım planı, kentsel kalkınma yapılarını yönlendiren ve kontrol eden yasal olarak bağlayıcı şartnameleri, arazinin bina ve diğer amaçlar için kullanımını içermektedir. Bağlayıcı arazi kullanım planı, yerel yönetim planlamasını uygulamak için ana araç olup, Bina Kodunu uygulamak için gereken diğer önlemlerin temelini oluşturur. Bunlar şunları içerir:

- Arazi tahsisi
- Arazi iyileştirmesi (Yerel kamu altyapısının sağlanması)
- Tazminat
- Kamulaştırma
- Kentsel gelişim uygulama emirleri
- Bağlayıcı arazi kullanım planlarının kapsadığı alanlardaki projelerin kabul edilebilirliği (German Law Archive , 1997).

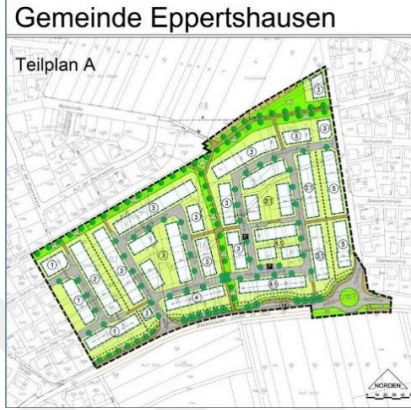
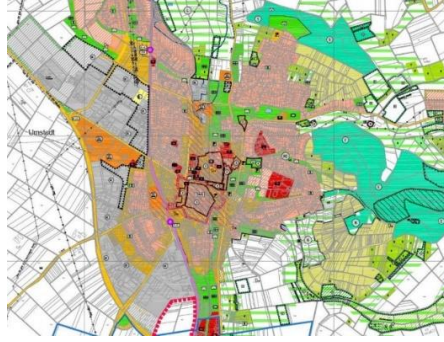
Federal Yapı Kanununa göre, B - planı üç ana türe ayrılmaktadır. Bunlar; nitelikli B planı (The Qualified B-Plan (Qualifizierter Bebauungsplan)), Basit B - planı (The Simple B - Plan (Einfacher Bebauungsplan)) ve proje tabanlı B Planı (The Project-Based B-plan (Vorhabenbezogener Bebauungsplan))'dır. Nitelikli B-planı, B-planının kapsadığı alan içinde olup, yalıtılmış veya diğer yapı yönetmeliklerine göre, inşaat kullanımının türü ve ölçüsü, üzerine inşa edilebilecek ya da edilemeyecek arsa alanlarının belirlenmesi ve kamuya açık caddelerin (yerel trafik alanları) belirlenmesi ile ilgili asgari tanımlamaları içermektedir. Bir B - Planı bu belirtilen gereklilikleri karşılamıyorsa, basit bir B - Planı olarak kabul edilmektedir. Almanya'nın yeniden birleşmesinden sonra, hızlı toprak kalkınması ihtiyacını karşılamak için Projeye dayalı B - Planı (projeye ilgili geliştirme planı) getirilmiştir. Proje ve altyapı planı, proje temelli B - Planının ayrılmaz bir parçası olup Alman belediyeleri bu plan türünü bir kalkınma planının kabul edilebilirliğini denetlemek için kullanmaktadır (Yin, 2008).

B - Planı, fiziksel kontrolün etkin bir fonksiyonuna sahiptir. Kentsel tasarım kavramının doğrudan gösterimi nedeniyle, B - Planı kentsel tasarımın güçlü bir aracı olarak kullanılabilir ve kentsel planlama temelinde aşağıdakileri tanımlayabilmektedir:

- Bina, arazi kullanımının türü ve derecesi,
- Kapsama türü, fiziksel yapıların bulunduğu yere inşa edilebilecek veya inşa edilemeyecek alanlar; İnşaat kurallarındaki ilgili düzenlemelerden farklı alan ve derinlikler,
- İmar alanlarının büyüklüğü, genişliği ve derinliği için asgari boyutlar (arsalar) ve dolayısıyla arsaların ekonomik ve düşünüldüğü çıkarlar kapsamında konut arsaları için azami boyutlar,
- Oyun, eğlence ve dinlenme alanları ve otopark alanları, garajlar ve araba yolu gibi arazi kullanımına ilişkin diğer düzenlemelere uygun olarak gerekli olan ikincil yapılar için alanlar,
- Ortak tesisler, spor ve oyun yapıları için alanlar,
- Bu tür şartnamenin gerekli olduğu konut binalarında izin verilen en yüksek konut sayısı,
- Sübvanse edilmiş konut gelişmeleri için tamamen veya kısmen ayrılmış yerler,
- Siteler için özel kullanımlar,
- Yaya alanları, motorlu taşıtlar için park yerleri, bisikletler ve diğer kamusal alanlar gibi belirli amaçlar için trafik alanlarını içeren trafik alanları,
- Dolgu, kazma ve taş, toprak ve diğer minerallerin taş ocaklığı için alanlar,
- Küçük evcil hayvanları tutmak için yapıların inşası ve sergilenmesi ve yetiştirilmesi, kulübeler, etrafı çevrili çayır alanları vb. için alanlar,
- Toprağın, doğal çevrenin ve peyzajın korunması, korunması ve geliştirilmesi için önlemler,
- Çocuk oyun alanları, boş zaman yapıları, park alanları ve garajlar gibi belirli mekânsal alanlara hizmet etmek için toplumun sosyal aktivite alanları (Weber & Henckel, 2008). Proje Bazlı B planı Şekil 3.1 ve Şekil 3.2’de gösterilmektedir.

Almanya’da, tüm planlama seviyelerinde taslak planın hazırlanması sürecinde erken katılım, plan üretimi sonrası katılım ve plan onay sürecinde katılım olmak üzere sisteme entegre edilmiş ve yasalar ile desteklenmiştir (Weber & Henckel, 2008).

Almanya’da Planlama Sisteminde tüm planlara paralel olarak ilaveten sektörel planlama mevcuttur. Sektörel planlar; ulaşım ve iletişim hatları, kamu hizmetleri, savunma, çevre ve doğa koruma, ormanlar ve tarım olmak üzere 6 başlıkta ele alınmaktadır (Weber & Henckel, 2008).

Şekil 3.1 : Proje Bazlı B planı (Teilplan A).

Şekil 3.2 : Proje Bazlı B planı (Teilplan B).

3.2.2 Almanya’da kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler

Federal hükümet

Bund düzeyinde ana kurumlar;

- Federal Meclis (federal parlamento)
- Federal Konsey (federal konsey - federal council)
- Farklı Devletlerin temsilcileri tarafından oluşturulan yasama organı ve Federal Meclis'ten oluşan federal yönetimdir.

Ulusal düzeyde mekânsal planlama sorumluluğu Federal Ulaştırma, Bina ve Konut Bakanlığı (Bundesministerium fuer Verkehr, Bau- und Wohnungswesen -

BMVBW)'ye aittir. Mekânsal planlama üzerinde etkisi olan diğer bakanlıklar ise Ekonomi, Çevre, Doğayı Koruma ve Nükleer Güvenlik (Economics, Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety - Wirtschaft, Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit) bakanlıklarıdır (Larsson, 2006).

Bakanlıklara ek olarak, Almanya genelinde belirli işlerden sorumlu olan bir dizi federal kurum da vardır. Bunlar aslında bağımsız, politik olmayan, danışma ve araştırma enstitüleridir. Bunlar ilgili bakanlık tarafından finanse edilir ve denetlenir (Larsson, 2006).

Federal Hükümetin rolü, devletlerin mekânsal planlaması için yasal dayanağı ve sektörel planlama için temel ilkeleri sağlayan rehber ilkelerin geliştirilmesi ile sınırlıdır (Lessons Learned from German Urban Planning Policy, 2015).

Federal devlet

Länder, geniş yasal sorumluluklara ve yasama yetkisinin Bund'a ait olduğu birçok konunun idaresine ilişkin sorumluluğa sahiptir. Seçilen meclisleri, Länder mevzuatının onaylanmasından sorumlu olan ‘Landtag’ veya ‘Landesparlament’ tir. Länder’in üç düzey otoritesi vardır:

- Daha yüksek seviye bakanlıklara tabi olan Devlet anıtlar ofisi (Landesdenkmalamt)
- Bölgesel yönetim idaresi (Bezirksregierungen - District Administration)
- İlçeler (Landkreise) ve ilçelere entegre çalışan Alt Devlet Yetkilileri (Landesunterbehörde) (Larsson, 2006).

Almanya’da somut bölgesel planlama Alman Federal Devletlerinin sorumluluğu (Länder) altındadır. Genel yönergeleri somut hedeflerle ve planlama adımlarıyla şekillendirmek federal devletin temel yükümlülüğüdür. Ulusal hükümet ile federal devletler arasındaki bağlayıcı kurum ise bölgesel planlamadaki tüm sorular ve pozisyonlarla ilgili bilgi ve koordinasyon görevi olan tüm sorumlu bakanların oluşturduğu Bölgesel Planlama Bakanlar Konferansıdır (Ministerial Conference on Territorial Planning - Ministerkonferenz für Raumordnung (MKRo)). (Länder) seviyesindeki bölgesel planlama için temel araç “Landesentwicklungsplan” (Regional Development Plan adopted by a Land - Bir Arazi tarafından kabul edilen Bölgesel Kalkınma Planı)’dır ve federal devlet bunu hazırlayıp onaylamakla yükümlüdür (Mertins & Paal, 2009).

Yerel yönetim

Yerel yönetim planlama özerkliği çerçevesinde, yerel makamlar, kentsel gelişmeyi ve bölgelerinin yapısını kentsel arazi kullanım planlaması yoluyla kendi sorumlulukları çerçevesinde düzenler. Belediyeler, kapsamlı mekânsal planlama ve devlet mekânsal planlama hedeflerine ulaşmak için kendi planlarını adapte edip, yerel düzeyde olayları kontrol ederler. Yerel yönetim; kentsel arazi kullanım planlaması, imar ve diğer amaçlar için arazi kullanımının hazırlanması ve yönlendirilmesi görevine sahiptir. (Weber & Henckel, 2008).

Yapı Yönetmeliği Bölüm 1 (3) uyarınca;

kentsel gelişim ve yapısal planlama için gerekli olan en kısa sürede arazi kullanım planları hazırlamak belediyelerin sorumluluğundadır. Bunun ne zaman ve nerede olduğuna karar vermek yerel otoritenin yükümlülüğündedir. Kentsel kalkınma planlama yetkileri, genel kamu yararı olması halinde yerel bir otorite tarafından kullanılabilir. Özel bir plana gerçekten ihtiyaç duyulup duyulmadığı, Yapı Kanunu'nun Bölüm 1 (3) 'deki zorunluluk ilkesi temelinde değil, Kısım 1 (7)' deki çıkarlar dengesi gereği ile belirlenmektedir. Ancak, herkes kentsel planlama ve kalkınmanın kamu yararı olması koşuluyla planların hazırlanması, değiştirilmesi ve tamamlanmasını başlatabilir. (Weber & Henckel, 2008).

Hazırlık arazi kullanım planı (Flächennutzungsplan), tüm belediye bölgesi için öngörülen kalkınmayı özetlemektedir. Belediyenin toprakları sadece kentsel arazi kullanım planlamasının ve diğer yerel otorite planlamasının değil, aynı zamanda yöresel, kapsamlı mekânsal planlama ve bölgesel planlamanın da amacıdır. İlaveten, Yapı Yönetmeliğinin 38. Maddesi kapsamındaki sektörel planlama; öncelikle proje yetkilendirme kurallarından maddi muafiyet, ikincisi kentsel arazi kullanım planlaması ve bunun bağlayıcı etkileri bakımından, kentsel arazi kullanım planlamasına göre belli bir önceliğe sahiptir (Weber & Henckel, 2008). Almanya planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarıma yönelik yaklaşım Çizelge 3.7'de gösterilmektedir.

Çizelge 3.7 : Almanya planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.

Düzey	Plan	Kanun	Alan	Ölçek
Federal Hükümet (Federal Government)	Federal Planlama Programı (Federal Planning Programme).	Mekansal Planlama Federal Kanunu (Federal Act on Spatial Planning - Bundesraumordnungsgesetz - ROG).	Ulusal Çapta.	-
	Bölgesel Gelişim Konsepti (The Regional Development Concept).	Federal Bölgesel Planlama Yasası (Federal Regional Planning Act).		
Federal Devlet (Federal State)	Bölgesel Gelişim Planı (Regional Development Plan).	Devlet Mekansal Planlama Yasası (State spatial planning law).	Bölgesel Çapta (Area-Wide)	1:200.000
		Federal Arazi Kullanım Yönetmeliği (Federal Land Utilisation Ordinance).		
		Federal Arazi Koruma Yasaları (The Federal Land Nature Conservation Laws).		
Regional Association (Regionalverband)	Bölge Planı.	Federal Bina Kanunu (The Federal Building Code (Baugesetzbuch, BauGB)).	Bölgesel Çapta (Area-Wide)	Alanın büyüklüğüne göre 1:100.000 den 1:50.000 e kadar.
Komşu Şehirler Birliği (Association of Neighboring Cities (Nachbarschaftsverband))	Ortak Bölgesel Arazi Geliştirme Planı (Common Regional Land Development Plan).	Federal Bölge Planlama Yasası (The Federal Regional Planning Act).	Bölgesel Çapta	-
Yerel Seviye (Şehir / belediye / planlama derneği (Stadt/Gemeinde/Planungsverband))	F – Planı.	Federal Bina Kanunu (The Federal Building Code (Baugesetzbuch, BauGB)).	F – planı (preparatory land use plan) belediye sınırları tümü, B – planı (binding land use plan) bazı parçalar için hazırlanmaktadır.	F – Plan: 1:5000 – 1:25.000.
	B – Planı (Land Development Plan, Legally Binding Land Use Plan).			B – Plan: 1:2000, 1:100 ve 1:500.
	Proje Bazlı B – Planı.	Federal Bina Kanunu (The Federal Building Code (Baugesetzbuch, BauGB)). Urban Design Codes.	Parçalı Alanlar için hazırlanmaktadır.	1:500, 1/100, 1/50.

3.2.3 Almanya’da kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi

Almanya planlama sisteminde kentsel tasarım planlamanın bir parçası olarak görülüp tasarım, hukuki olarak mekâna özgü kentsel tasarım detayı veren bina kodları (Bina Codes) ve Fiziki plana eklenen Kentsel tasarım rehberleri (Urban Design Guidelines) ile sağlanmaktadır. Kentsel tasarım, Proje Bazlı B – Planı ile belediye tarafından sağlanmaktadır (Weber & Henckel, 2008).

3.2.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol

BauGB'de bir B planı uygulamak için üç tür mekanizma vardır:

- Aktif Geliştirme Mekanizmaları
- Müdehale Mekanizmaları: önleme ve kamulaştırma hakları
- Reaktif Mekanizmalar

Sonuncusu, bir planın yürürlüğe girmesine kadar bir B-planının hazırlık süresi boyunca kalkınmanın dondurulması ve bina uygulamalarının ertelenmesi olasılığını açmaktadır. Belediye, araziye zorunlu satın alma veya ön ödeme yoluyla satın alabilir. Zorunlu satın alma sadece son çare yöntemi olarak kullanılır. BauGB, olağan önleme anlaşmalarının yanı sıra (medeni hukuk kapsamındadır) kamu yararına olması koşuluyla Gemeinden'e özel durumlarda önleme kullanma hakkı verir (Larsson, 2006).

Plan yapım sürecinde, Yerel Altyapı Temini (local infrastructure provision - Erschliessung) Gemeinde'nin sorumluluğundadır. Arazi sahibi, B planı dahilindeki bir alan için bile yasal olarak yerel altyapı sağlamasını talep edemez, ancak sözleşmeyle bunu kendileri yapmayı teklif edebilir. Yerel altyapıya sahip olmayan arsalar inşa edilemez. Belediye (Gemeinde), yerel altyapı maliyetlerini kazanmak için arazi sahiplerine bir ücret getirme hakkına ve görevine sahiptir (Larsson, 2006).

Belediye (Gemeinde) B planı kapsamında, resmi olarak kentsel gelişim bölgeleri (Urban Development Zones - Städtebauliche Entwicklungsbereiche) atayabilir. Belirlenmiş bölgeler genellikle yeşil alanlar veya büyük sahipsiz alanlardır. Gemeinde, yeni gelişme için gerekli olan tüm arazileri satın almak zorundadır. Bu parseller için ödenecek fiyat, mevcut kullanım değeridir (örneğin; belirlenen alan tarım alanıysa tarımsal değer ödenir). Bu alanlarda, gerekli yeni gelişmeyi uygulamayı garanti eden toprak sahipleri arazilerini koruyabilirler, ancak iyileştirme ücretlerinden sorumlu olmaktadır. Belediye, plan kapsamında gelişmeye uygun araziler ve yerel altyapıyı sağlamakla sorumludur. Geliştirilmiş arazi daha sonrasında yatırımcılara satılır (Larsson, 2006).

Almanyada belediyeler ticari ve endüstriyel alanlar sağlamak için uzun vadeli arazi bankacılığı (long-term land banking) kullanmaktadır. Ancak bu sistem genellikle konut inşaatında değil; kamu tesisleri, altyapı ve olanakların sağlanması ile bağlantılı işlerde kullanılmaktadır. Kalkınma, kentsel kalkınma sözleşmesi (urban development contract) yoluyla aktif bir kamu-özel ortaklığı tarafından teşvik edilebilir.

Alman konut pazarlarında, konut dernekleri önemli aktörlerdir. Bu dernekler arasında;

- Kar Amacı Gütmeyen Konut Kooperatifleri (Non-Profit Housing Co-Operatives – Wohnungsbaugenossenschaften),
- Belediyeye Ait Konut Dernekleri (Municipal-Owned Housing Associations – Wohnungsbaugesellschaften)
- Yarı Kamusal Konut Şirketleri (Semi-Public Housing Companies - Gemeinnützige Wohnungsunternehmen) bulunmaktadır.

Bu kooperatiflerin yanında Almanya'da özellikle konut, ticaret, sanayi ve eğlence sektörlerinde emlak gelişimi için kurulmuş LEG'ler / Devlet Kalkınma Şirketleri (State development companies – Landesentwicklungsgesellschaften) bulunmaktadır. Bu şirketler ile özellikle şehir içi yeniden yapılanma ve yenilenme ve sahipsiz endüstriyel alanların yeniden geliştirilmesi faaliyetleri sağlanmıştır. Bunların yanında konut alanları için ülkenin belirgin özelliği; özel yatırımcılara ve konut derneklerine düşük gelirli gruplar için "sosyal konut" inşa etmeleri için sübvansiyon sağlamasıdır (Larsson, 2006).

Genel olarak B planları yalnızca Gemeinde'nin inşaa'nın gerçekleşmesini beklediği veya yapmayı düşündüğü yerlerde hazırlanır. Yeni kalkınma alanları için, kamu altyapısının (yollar, su, kanalizasyon) sağlanması Gemeinde'nin sorumluluğundadır ve normalde bir B - planının varlığını gerektirir. Ancak inşaadadan önce bir inşaa izni (Building Permission - Baugenehmigung) alınmalıdır. Almanya'da, bu tür izin temel olarak daha büyük tüm yeni binalar, uzantılar, binalarda değişiklikler ve aşağıdakilerdeki değişiklikler için gereklidir:

- B-planının kapsadığı alanlar
- B-planı olmayan mevcut yerleşim alanları
- B-planı olmayan gelişmemiş alanları çevreleyen alanlar (Aussenbereich)'dir.

İlk durumda, plan, belirtilen arazi kullanım alanlarını ve gelişme ölçeğini, binalarla kaplanacak alanları ve yerel trafik amaçları için gerekli alanları içeren arazi kullanımının türü ve kapsamını kapsayan bir B planı olmalıdır. Tüm bina izinlerinin yaklaşık yüzde 60'ı böyle bir planın kapsadığı alanlarda verilmektedir. B-planının kapsadığı alanlarda, bina izin yetkilisi (Baugenehmigungsbehörde-Landkreis veya kreisfrei Stadt yönetimindeki bir departman) ile başvuru yapılmadan önce ön tartışma yapılması gerekmektedir. Ayrıca, önerilen gelişimi üstlenmenin mümkün olup olmadığını kontrol etmek için bir ön başvuru (Preliminary Application –

Bauvoranfrage) yapılması tavsiye edilir. Olumlu bir karar alındıktan sonra, ayrıntılı bilgi içeren bir izin başvurusu yapılabilir. Bunun için başvuru söz konusu bina izin yetkilisine (Baugenehmigungsbehörde) yapılır. Başvuru, yazılı olarak, genellikle standart başvuru formunda yapılmalıdır. Başvurunun değerlendirilmesini sağlamak için buna ‘‘gerekli belgeler’’ eşlik etmelidir. Genel olarak bu başvuru formu; teklifin açıklamasını, gelişim türünü gösteren ayrıntılı planları, ölçeğini (taban alanı hesaplamaları dahil), tam yerini, diğer plan ve belgeleri içermektedir. Başvuru hem başvuru sahibi hem de profesyonel mimar veya mühendis tarafından imzalanmalıdır (müstakil aile evleri, küçük tesisler vb. durumunda gerekli değildir). Listelenen özel bir grup geliştirme projesi için çevresel etki değerlendirmesi gereklidir (Larsson, 2006).

Bir B-planı olmayan alanlar içindeki bir başvuru süreci, esasen yukarıda tarif edilenle aynıdır. Gelişmenin türü ve ölçeği, bina tipi ve binaların kapsadığı alanın kapsamı bakımından yakın çevresinin karakteristik özelliklerine uyması durumunda gelişmeye izin verilir (Larsson, 2006).

B-planı olmayan kırsal çevredeki gelişmemiş alanlarda bir başvuruya, sadece belirli ayrıcalıklı türler için izin verilecektir (tarıma hizmet, kamu hizmetlerinin sağlanması, bölgeye bağlı ticari veya endüstriyel operasyon, vb.). Bu alanlarda izin, kamu çıkarlarıyla çatışmamalıdır ve yerel altyapının bol miktarda sağlanması güvence altına alınmalıdır. Gelişmeler Bölgesel Plan ve Länder mekansal plan ve programlarının hedeflerine uygun olmalıdır (Larsson, 2006).

3.3 Hollanda

Hollanda, anayasal monarşiye sahip anayasası olan merkezi bir devlettir. Aynı zamanda da merkezi hükümet, 12 eyalet ve 380 belediye hükümetinin ve 22 bölgesel su otoritesinin toplumu örgütlemek için işbirliği yaptığı merkezi olmayan demokratik ve üniter bir yapıya sahiptir (Whitehouse, 2018).

Ülkede mekânsal planlama, temel olarak mekânsal planlama yasası (The Spatial Planning Act – Wet op de ruimtelijke ordening) ile 2008’den beri sağlanmaktadır. 2013 yılında çıkarılan Fiziksel Planlama Yasası (The Physical Environment Act) ile Hollanda da mekânsal planlama tanımlanmış olup, planlar 2 tip olarak tanımlanmıştır. İlk kategori çerçeve plan (Structure Plan) olup mekânsal planlamanın temel içeriğinin

ve vizyonunun ne olduğu ile ilgili açıklama yapmaktadır. Diğer plan türü ise uygulama türevleri ile ilgilidir. Uygulama planları da ikiye ayrılarak arazi kullanım planı (The Land Use Plan - Bestemmingsplan) ve proje planı (Project plan – Projectbesluit)’ndan oluşmaktadır. Arazi kullanım planı da 2 farklı forma ayrılarak belediye arazi kullanım planı (Municipality Land Use Plan) ve uygulama arazi kullanım planından (Imposed Land Use Plan – Inpassingsplan) oluşmaktadır. İnşaat için gerekli inşaat ruhsat (bouwvergunning) sadece plana uygun gelişme için verilmektedir (Needham, 2014).

Ülkenin çeşitli kademelerinin yetkileri ve sorumlulukları arasındaki ilişkiler 2008 Mekânsal Planlama Yasası ile değişmiştir.

2008’den önce;

- İller arazi kullanım planlarını (Bestemmingsplannen) onaylamak ile yükümlüydü.
- Belediyelerin arazi kullanım planlarını yapma yetkisi mevcuttu.
- Hükümetin farklı seviyelerinde Ulusal Hükümet (planologische kernbeslissing), il (streekplan) ve belediye (structuurplan) lerde farklı formatlarda hazırlanan bağlayıcı olmayan arazi kullanım planı mevcuttu.

2008 sonrası dönemde;

- İller arazi kullanım planlarını onaylamaz, ancak iller ve ulusal hükümet belediyeleri yönlendirme yetkisine sahiptir.
- Bir alanın geliştirilmesinden sorumlu olduklarını düşündüklerinde Ulusal hükümet ve eyaletler de arazi kullanım planları yapma hakkına sahiptir
- Farklı seviyelerdeki stratejik (bağlayıcı olmayan) politika belgelerine Yapı planı (Structuurvisie – Structure Plan) denir. Yapısal planlar arazi kullanım planlarının temelini oluşturmaktadır (Needham, 2014).

3.3.1 Hollanda’da planlama hiyerarşisi ve kent planlama

Ulusal plan

Hollanda’da politikaların nasıl gerçekleştirileceğine yönelik açıklamalar içeren yapı planları ülkenin ulusal bölgesel ve yerel olmak üzere 3 düzeyinde de hazırlanmakta olup yasal olarak bağlayıcı değildir. Kanuna göre yapı planının temel amacı; yapıldığı bölgede bölge için hazırlanacak arazi kullanım planı, çeşitli sektörel planlar (konut, ulaşım, istihdam gibi planlar) ve yatırım planları için genel bir mekânsal çerçeve

sağlamaktır. İl ve ulusal hükümetler tarafından yapılan yapı planları ayrıca; daha düşük hükümet seviyelerinin ulusal ve il politikasının ne olduğunu bilmesini sağlar ve böylece çelişkili politikalar izlendiği durumda bu düşük seviyelerin politikalarına müdahale etmek için bir temel oluşturmak hedeflenmektedir (Needham, 2014).

Bölge planları

Hollanda’ da bölgesel düzeyde yapısal planlar ve arazi kullanım planları (Inpassingplan – Inposed Plan) hazırlanabilmektedir (Regional Development Policies in OECD Countries, 2010).

Yerel planlar

Arazi kullanım planı Hollanda’da hükümetin bütün seviyelerince yapılıyor olup; belediye tarafından hazırlandığında ‘‘Bestemmingsplan’’, bölge veya ulusal hükümet tarafından hazırlandığında ‘‘Inpassingplan – Inposed plan’’ olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca her seviyedeki plan yasal olarak bağlayıcı olup 10 yıl geçerliliği bulunmaktadır. 10 yıl sonrasında tekrar değerlendirmeye alınıp 10 yıl daha süresi uzatılabilir fakat daha sonrası için geçerliliği bulunmamaktadır. 2008 yılında çıkarılmış olan Mekânsal Planlama Yasasıyla ilk defa ulusal ve bölge hükümeti arazi kullanım planı yapabilecekleri yer ve alan tanımlayıp gerekli izinleri verme yetkisine sahip olmuştur. Bu prosedür ayrıca ilgili alanda belediyenin plan yapma yetkisini ortadan kaldırmaktadır. Her üç hükümet düzeyi de arazi kullanım planı yapabilmelerine rağmen, belediyelerin arazi kullanım planından temel sorumlu organ olması öngörülmektedir (Needham, 2014).

Yapı planları, belirlenen bir alanda arazinin kullanımının iyi bir şekilde düzenlenmesi için, arazide yer alabilecek faaliyetler (bestemmingen) ve bu faaliyetlerle ilgili uygulanacak kuralları tanımlamaktadır. Bu kurallar izin verilen faaliyetleri belirtir ve ayrıca belirli bir faaliyet için belirlenen arazinin nasıl kullanılabileceğini de içerebilmektedir. Örneğin bunlar binaların araziye yerleştirilebileceği yerler (Gebruiksvoorschriften) ve binaların şekli, kütlesi, yükseklik, genişlik, inşaat hatları, çatıların sırt çizgisi, çatı oluğunun yüksekliği, bina yoğunluğu gibi yapısal detaylardır (bouwvoorschriften). Arazi kullanımı yapılırken her zaman su alanlarının kullanımını da tanımlanmıştır. Arazi kullanım planlaması, ıslak veya kuru alan planlama yetkisinin tamamını kapsar ve ulusal planlama için bu, deniz bölgesini ve kuzey denizindeki özel ekonomik bölgeleri içermektedir. Arazi kullanım planı, belirli bir alan için tanımlanan

uygulamaların neden seçildiği, planın hidrolojik sonuçları, gerekli araştırmaların nasıl yapıldığının detaylandırıldığı bir açıklama (toelichting) ve finansal fizibilite ile birlikte uygulanmaktadır (Needham, 2014).

Kanunda arazi kullanım planının yapılacağı alanın büyüklüğü ve ayrıntı derecesi açık bir şekilde tanımlanmamıştır. Bir arazi kullanım planın çok detaylı veya çok genel kapsamlı hazırlanabilir. Dar kapsamlı hazırlanması halinde planda ayrıntılı planın daha sonra ele alınacağı belirtilerek bina başvuruları kabul edilmemektedir. Genel plana ilave olarak yapılan ayrıntılı plan, genel plana uygun olmalı ve belediye meclisi görüşleri referans alınarak hazırlandıktan sonra uygulanmaktadır. Bu ikinci prosedür arazi kullanım planının daha hızlı yapılmasını sağlar ve ayrıntılı kararlar alındığında geçerli olan bağlam hakkında daha fazla bilgi sahibi oluncaya kadar bazı ayrıntıların düzeltilmesini ertelemektedir. Bu 'bağlam' ekonomik durumu, mülk geliştiricilerinin isteklerini, diğer sektörlerden politikaları ve diğer devlet kurumlarını içerebilmektedir. 2008 kanununa göre, konut türevleri tanımlanırken sosyal konutta kiralananak, satılacak ve yeniden inşa edilecek alanlar tanımlanabilir ve yapı izni verilmesi için finansal şartlar koşulabilmektedir (Needham, 2014).

2008'deki kanunla birlikte yeni bir arazi kullanım aracı oluşturulmuştur. Herhangi bir öneme sahip gelişme beklenmeyen alanlar için (Management Ordinance - Beheersrardening) yönetim talimatı yapılabileceği ön görülmüştür. Eğer bir belediye bu aracı kullanırsa, bu alanlardaki arazi kullanım planının yerini alır. Yönetim talimatı, oluşturulacak uygulamaların test edildiği başlangıç noktası olarak kabul edilir. Eğer başvuru büyük bir değişiklik içinse, yönetmelik uyarınca buna izin verilmez ve dolayısıyla belediye böyle bir değişikliğe izin vermek istiyorsa, yeni bir arazi kullanım planı veya proje planı yapması gerekmektedir. Yönetim talimatı, belediye tarafından resmi prosedürleri takip etmek zorunda kalmadan yapılabilir ve süresini kolayca uzatabilir, bu nedenle arazi kullanım planından çok daha ucuz ve kullanımı daha kolay olması sebebiyle tercih edilmektedir (Needham, 2014).

Yasal arazi kullanım planlarının yapılması için genelde izlenen bir prosedür mevcuttur ve aşağıdaki gibidir:

- Öncelik planın yapılacağına resmen karar verilmeli ve ilan edilmelidir,
- Planın içeriği hakkında çeşitli dış kuruluşlara danışılmalıdır,
- Herkes planın içeriği hakkında fikirlerini iletme hakkına sahiptir,

- Planın taslak bir versiyonu hazırlanır ve halka açık hale getirilir,
- Taslak itiraza açılır ve herkes itiraz etme hakkına sahiptir,
- Planlama ajansı itirazları dikkate alarak ve planı kamuoyuna açıkladıktan sonraki 12 hafta içinde son halini alır.
- Planın son versiyonu seçilen temsilciler tarafından tartışılır ve oylanır.
- İtiraz eden ve bu şekilde kabul edilen versiyonun itirazını yeterince dikkate almadığını düşünen bir 'ilgili taraf' bağımsız bir yargı tarafından temyize gidebilir.
- İtiraz kararlaştırıldıktan sonra, plan muhtemelen düzeltildikten sonra yasal olarak geçerli olup yürürlüğe girmektedir. İtiraz olmadığı durumda prosedür ortalama 26 haftada tamamlanmaktadır (Needham, 2014).

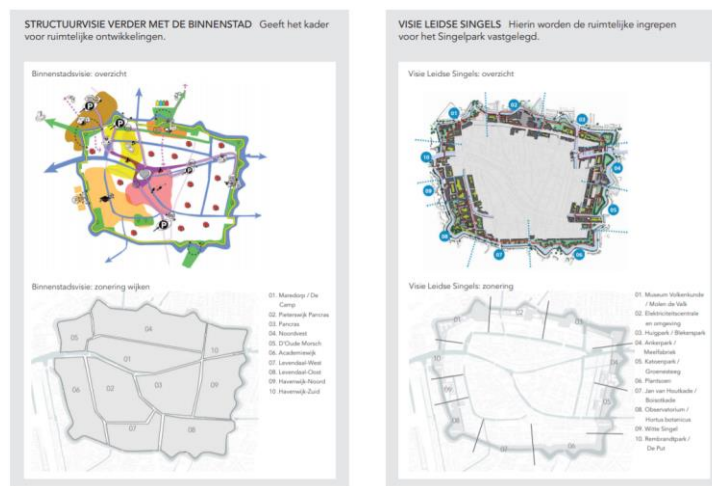
Yerel düzeyde arazi kullanım planının bütünleyicisi olarak ilaveten Master plan hazırlanmaktadır. Master plan, genel olarak önemli mekansal ilişkileri vurgulayan alanın gelecekteki şekillendirmesini gösteren büyük ölçekli, kademeli adımlarla değiştirilen bir eskiz plandır ve tüm bölge için uygulanabilir. Plan, alışveriş merkezleri, okullar, ofisler ve evler gibi alanların işlevlerinin tanımlanmasıyla tasarımın sosyal ve ekonomik bir niteliğini de vermektedir. Planda, tasarımın finansal fizibilitesini gösteren genellikle çok basit 3D modeller ve ayrıntılı olmayan 2D planlar kullanılmaktadır. Master plan uygulandığında, bir döngüyü yerine getiren arazi kullanım planına (bestemmingsplan) tekrar dahil edilmektedir (Kibria, 2008).

Master planda detaylandırılmayan hususlar için Hollanda'da kentsel plan hazırlanmaktadır. Kentsel plan (Stedenbouwkudig Plan – Urban Plan) bir alanın gelişiminin ayrıntılı planıdır. Bir proje geliştiricisi, kentsel planlama departmanı veya özel kentsel tasarım firmaları genellikle bağlama bağlı olarak kentsel planlar yaparlar. Genel olarak kentsel planlar, binaların nerede inşa edileceğini, ne kadar yüksek olması gerektiğini, yeni sokakları, kaldırımları, bisiklet şeritlerini, sokak lambalarını ve bahçeleri tanımlayıp detaylandırmaktadır. Kentsel plan, ayrıntılı bir ölçekte planda ne olması gerektiğini belirgin bir şekilde açıklayan gerçek bir ölçek planıdır. Ancak binaların detaylı bölümleri ve kotları henüz bu aşamada tasarlanmamıştır. Planda, yükseklik ve mekan ilişkisini gösterilmektedir. Kentsel planlar, master planın bir parçası olarak yönetmeliklere uygun yapılmaktadır (Kibria, 2008).

Bir sonraki aşama da, binaların işlevlerini ve ayrıntılı hacimsel yapısını gösteren kentsel planların özelleştirilmesi (Specification of Urban Plans - Stedenbouwkundig

Programma van Eisen (SPvE) yer almaktadır. SPvE’ler alanda yaşayan insanların yoğunluğu, mekanların sahip olması gereken işlevler, metrekare cinsinden mekansal düzenlemelere dair detaylar içermektedir. Planda, tüm boşluklar işlevlerin her biri için kesin olarak ayrılır ve listelenir. Genellikle belirli bir alandaki bu tür geliştirme projeleri, konut şirketleri (wooningbouw corporatie), proje geliştiricileri ve gayrimenkul yatırımcısı kombinasyonunda yürütülmektedir. SPvE, kentsel plana (Stedenbouwkundig Plan) ve arazi kullanım planlarında (bestimmingsplan) belirtilen kısıtlamalara uymak için kullanılır. Bu aşamanın tamamlanması, projenin ölçeğine bağlı olarak uzun vadeli bir prosedür olabilmektedir (Kibria, 2008).

SPvE’den sonra binaların biçim ve şeklini gösterecek kadar ayrıntılı olan Mimari Kalite Planı (Beeldkwaliteitsplan) mimari yönleri ve aspirasyon ile birlikte hazırlanmaktadır. Planda sadece binaların yüksekliğini değil, aynı zamanda bina formları, pencere açıklıkları, malzeme seçimi ve yeşillik türü de gösterilmektedir. Genellikle Mimari Kalite Planı (Beeldkwaliteitsplan), tasarım firması tarafından yapılan benzer projelerin referans resimlerinin kombinasyonu ile gösterilmektedir. Bu aşamada şehir planlamacıları ve mimarlar, mimarlar ve müşteriler ile kentsel planlamacılar ve vatandaşlar vb. Arasında çok fazla etkileşim vardır. Mimar, kentsel tasarımcılar ile Mimari Kalite Planı aracılığıyla iletişim kurar ve binayı Beeldkwaliteitsplan'da mevcut olan isteklere göre ayrıntılı olarak tasarlar (Kibria, 2008). Hollanda’da hazırlanmış Mimari Kalite Planı Şekil 3.3 ve Şekil 3.3 (devam)’da gösterilmektedir.

Şekil 3.3 : Mimari kalite planı.

yapmak ve kabul etmek için yasal prosedürler arazi kullanım planı için olanlardan daha hızlı değildir, ancak söz konusu yerin kapsamı genellikle çok daha küçük olduğundan, hazırlık süreci daha az zaman almaktadır (Kibria, 2008).

2008 tarihli Kanun; proje planlarının tutarsız bir şekilde çoğalmasını önlemek istediğinden, proje planının yasal olarak kabul edilmesinden sonraki bir yıl içinde, planlama kuruluştan tarafından proje planının içeriğini içeren yeni arazi kullanım planının taslağını kamuoyuna sunulması gerektiğini öngörmektedir. Hollanda'da ayrıca planlamanın her aşamasında katılım yasal olarak güvence altına alınmış ve sağlanmaktadır (Needham, 2014).

3.3.2 Hollanda'da kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler

Mekânsal planlama sistemi için önemli olan organlar ulusal hükümet, iller ve belediyelerdir. Üç hükümet düzeyinde, doğrudan seçilmiş temsilcilerden oluşan bir organ bulunmaktadır;

- Ulusal Düzeyde İl Meclisleri Tarafından Seçilerek Oluşturulmuş İkinci Parlamento Odası (Second Chamber Of Parliament - Tweede Kamer)
- Eyalet Düzeyinde Eyalet Konseyi (Provincial Council - Provinciale Staten)
- Belediye Düzeyinde Belediye Meclisi (Municipal Council - Gemeenteraad) (Larsson, 2006).

Bu sistemde her üç düzeyde de yürütme sorumlulukları olan seçilmemiş hükümet organı mevcuttur;

- Ulusal Düzeyde Bakanlar ve Devlet Sekreterlerinden Oluşan Bakanlar Kurulu, Bazı Amaçlar İçin Bakanlardan ve Hükümdardan Oluşan Kroon (Crown)
- Eyalet Düzeyinde Taç Tarafından Atanan Kraliçe'nin Komiseri (Commissaris Der Koningin - Queen's Commissioner)
- Belediye Düzeyinde, Kraliyet Tarafından Atanan Belediye Başkanı (Burgemeester – Mayor) (Larsson, 2006).

Merkezi Yönetim

Hollanda da ulusal hükümetin Konut, Mekansal Planlama ve Çevre Bakanlığı (Ministry of Housing, Spatial Planning and The Environment - VROM) öncelikli olarak yapı planından (Structure Plan – Structuurvisie) sorumludur. Yapı planında

problem ve çözümleri tanımlanır. Ulusal altyapı, ulusal yollar, raylı hatlar, kanallar ve diğer su yolları yapılarının inşası merkezi hükümet sorumluluğundadır. Ulusal hükümet, belediye ve il arazi kullanım planlarının içeriği ve prosedürleri ile ilgili bir dizi kural koyabilmektedir ve bu kurallar farklı yerler arasında değişiklik gösterebilir. Her eyalet hükümetinin, belediye arazi kullanım planlarının içeriği ve prosedürleri, bir eyaletteki farklı yerler arasında farklılık gösterebilecek kurallar hakkında karar verme yetkisi mevcuttur (Needham, 2014).

Eyalet Hükümetleri

Hollanda’ da eyalet hükümetleri bölgesel düzeyde alanlar arası farklılıkları azaltmak için entegrasyon planları (integration plan) hazırlayabilmektedirler.

Yerel yönetim

Hollanda’da merkezi hükümet arazi kullanımına (ana yollar, demiryolu hatları, koruma alanları, vb.)genel anlamda karar verirken, eyalet hükümetleri ulusal kararları bölgesel bağlama dönüştürür. Yerel yönetimler ise bu amaçlar için arazi ayırarak kararları yerel politikaya dönüştürürler. Belediyeler ticari alanlar gibi küçük inşaat projelerini ve yeni sanayi alanları veya bir anayolun uzatılması gibi büyük projeler hakkında kılavuz ilkeleri içeren vizyon planları (structure plan) üretmektedirler (Whitehouse, 2018).

Belediyeler arazi kullanımı politikalarında aktif veya pasif rol oynayabilmektedirler. Aktif arazi yönetimi politikasında belediye girişimci rolü üstlenerek araziye satın alıp parsellere bölerek alanın dağıtımını yapmaktadır. Ayrıca arazi kullanım planları aktif rol oynaması için belediyeye yasal altlık da sunmaktadır. Belediye, arazi kullanım planı ile birlikte kamu yararı gözetilerek zorunlu satın alma hakkını kullanabilir. Bu durumda toprak sahipleri ile makul bir ücrette satış gerçekleştirilebilir veya arsa tahsisi yapılabilir. Belediyenin pasif rol oynadığı durumda özel sektör arazi gelişimi için tetikleyicidir ve federal hükümet tarafından araziler kamusal kullanımlar için kısıtlanmaktadır. Belediyenin aktif rol alması, pasif olmasına göre arazi yönetimi açısından daha verimlidir. Her iki durumda da sağlanan gelir ile bütçe kamusal kullanımlar için ayrılmaktadır (Private Sector-Led Urban Development Projects: Management, Partnerships and Effects in the Netherlands and the UK, 2012). Hollanda planlama sistemi Çizelge 3.8’de gösterilmektedir.

Çizelge 3.8 : Hollanda planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.

Düzye	Plan	Kanun	Alan	Ölçek
Merkezi Hükümet (Central Government)	- Yapısal Plan. - Arazi Kullanım Planı (Inpassingplan–İmposed plan).	Mekansal Planlama Kanunu (Spatial Planning Act – Wet op de ruimtelijke ordening).	Ulusal Çapta.	-
Federal Hükümet (Federal Government)	- Yapısal Plan. - Arazi Kullanım Planı (Inpassingplan–İmposed plan).	Mekansal Planlama Kanunu (Spatial Planning Act – Wet op de ruimtelijke ordening).	Bölgesel Çapta.	-
Yerel Seviye (Belediyeler)	- Yapısal Plan - Arazi Kullanım Planı (Bestemmingsplan). - Proje Planı (Project Plan).	Mekansal Planlama Kanunu (Spatial Planning Act – Wet op de ruimtelijke ordening).	Arazi kullanım planı tüm belediye alanını kapsarken, proje planı, master plan, kentsel plan ve özelleştirilmiş kentsel planlar belli bir alanda yapılmaktadır.	Arazi Kullanım Planı: 1:10.000 – 1:5.000
Yerel Seviye (Belediyeler – Planlama ve Kentsel Ofisleri)	- Master Plan (Projectbesluit) - Kentsel Plan (Stedenbouwkudig Plan - Urban Plan) - Özelleştirilmiş Kentsel Planlar (Specification of Urban Plans – Stedenbouwkundig Programma van Eisen (SPvE))			

3.3.3 Hollanda’da kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi

Hollanda planlama sisteminde kentsel tasarım planlamanın bir parçası olarak görülüp Master plan hazırlanarak arazi kullanımı planına eklenmektedir. Master planın yanında kentsel tasarımı destekleyen kentsel plan ve özelleştirilmiş kentsel planlar hazırlanarak mekânla ilgili detaylar verilmektedir. Kentsel tasarım ile ilgili belediye; planlama, kentsel tasarım ofisleri, mimarlık büroları ile halk arasında koalisyonu sağlayarak daha çok özel sektör tarafından yönlendirilen tasarım yaklaşımının karar alınmasından uygulanmasına kadar olan süreci organize etmektedir (Private Sector-Led Urban Development Projects: Management, Partnerships and Effects in the Netherlands and the UK, 2012).

3.3.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol

Belediye düzeyinde bir yapı planının yapılması ve benimsenmesine ilişkin resmi prosedür çok ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir, ancak aşağıdaki gibidir:

- Gerekli araştırma ve çalışmalardan belediye yöneticisi sorumludur. Kamu yönetiminin belirli organlarına “gerektiğinde” danışmakla yükümlüdür ve kamu katılımı dahil edilmek zorundadır.
- Taslak yapı planı dört hafta süreyle sergilenir ve bu süre zarfında belediye meclisine yazılı itirazlar sunulabilecektir. İtirazcılara itirazlarını bizzat açıklama fırsatı verilmelidir.
- Belediye yöneticisi itirazları dikkate alır ve taslakta değişiklik yapılmasına karar verir.
- Taslak plan ve itirazların ele alınmasının açıklaması, planı kabul eden (muhtemelen teklifi değiştirdikten sonra) belediye meclisine bir teklif olarak sunulur ve bu kararı il meclisine ve ulusal mekansal planlama ajansına duyurulur.
- Bestemmingsplan hazırlama kararı belediye meclisi tarafından alınır. Konsey, bu etki için resmi bir açıklama yayınlayabilir (ancak zorunlu değildir), bu da alanı yeni atamalar için daha az uygun hale getirecek yeni inşaat izinlerine ve inşaatlarına karşı geçici bir engeldir. (ancak bir taslak plan bir yıl içinde kamuoyuna açıklanmadıysa bu ön kararnamenin etkileri sona erer).
- Ayrıca, VROM Bakanı belediye konseyini belirli bir süre içinde böyle bir plan yapmaya veya revize etmeye mecbur bırakabilir. Ayrıca, alan bir koruma alanı ise ve sicile kaydedilmişse, bir plan yapma veya gözden geçirme yükümlülüğü doğar. Diğer prosedür aşağıdaki gibidir:
 - Belediye yöneticisi, mevcut durum, olası gelişmeler ve önerilen planın fizibilitesi (mali, sosyal ve ekonomik) ile ilgili çalışmalar yapar.
 - Yönetimin gerektiğinde (planla ilgilenen) diğer belediyelere, eyalete, ulusal hükümete vb. danışması gerekmektedir.
- Hazırlanan taslak dört hafta boyunca kamuoyuna sunulur, bu süre zarfında herkes belediye meclisine itirazda bulunabilir ve belediyeye şahsen açıklama şansına sahip olabilir.
- Kamusal gösterimin sona ermesinden sonraki sekiz hafta içinde (veya itiraz durumunda dört ay) belediye meclisi planın kabul edilip edilmeyeceğine karar

vermelidir. Daha sonra dört hafta içinde plan dört hafta daha kamuoyuna açıklanır.

- Bu dönemde taslağa itiraz edenler veya planın onayındaki değişikliklere itiraz edenler il müdürüne itiraz edebilirler. Ayrıca, itirazlarını şahsen açıklama fırsatı verilmelidir.
- Bu süre zarfında taslağa itiraz edenler veya planda yapılan değişikliklere itiraz edenler il müdürüne itiraz edebilirler. Ayrıca, kamuya itirazlarını şahsen açıklama fırsatı verilmelidir; halka açık gösterimin bitiminden itibaren 12 hafta içinde (veya itirazlar varsa altı ay içinde) il yöneticisi (provincial executive) planın onaylanıp onaylanmayacağına karar vermelidir.
- İl yöneticisi, planı tamamen, kısmen ya da parçalar halinde onaylayabilir. Karar iki hafta içinde gerekçelerle birlikte belediye meclisine tüm itiraz sahiplerine, il mekânsal planlama komitesine ve ulusal müfettişlere iletilmelidir. Karar altı hafta boyunca halka açık olmaktadır. Bu süreçte daha önceki itirazlar daha sonra Danıştay'a itiraz edebilir.
- VROM Bakanı, ulusal politikada tutarsızlık olması durumunda, bölge yöneticisinin planını onaylama kararını geçersiz kılabilir. Eğer il yöneticisi veya bakanı bir planın tamamının veya bir kısmının onayını almamışsa, ilçe veya bakanın kararını dikkate alarak belediye bir yıl içinde yeni bir plan kabul etmek zorundadır.

3.4 İsveç

İsveçte idari yapı ülke, idari bölge ve ilçelerden oluşan 3 seviyeden oluşmaktadır. Ülkede bir merkezi yönetim, 21 idari bölge ve 290 adet belediye bulunmaktadır. Her seviyede, planlamanın yasallığını ve uygulanmasını kontrol eden idari mahkemeler de bulunmaktadır (www.oecd.org, 2017).

İsveç'te şehir planlama kanunu (Stadsplanlagen) 1909'da yürürlüğe girmiştir ve bu kanunun amacı, belediyeler ile mülk sahipleri arasında yasal ilişkiler kurmaktır. Bu kanun ile birlikte arazi sahiplerine bir şehir planının uygulanması için maaliyetlere katkıda bulunma yükümlülüğü getirilmiştir. Şehir planlama yasası 1931'de yeniden düzenlenerek arazi sahibine mevcut arazisinin %40'ına kadar müdahale edilebileceğini öngören bir yaklaşım getirilmiştir. İsveçte imar kanununda asıl değişiklik 1947'de hükümet tarafından yeni bir İnşaat Yasası ve İnşaat Kararnamesini

(Planning and Building Act (PBA - 1947) önerilmesi ile olmuştur. Yasa büyük ölçüde İngiltere'de yayınlanmış olan planlama ve arazi politikası araştırmalarından ilham almıştır. Bu yasa, kamunun, yerleşim alanlarının nerede ve ne zaman geliştirilebileceğini belirleme yetkisine sahip olacağı temel ilkesini oluşturmuştur. 1947 tarihli İnşaat Kanunu ile belediyeler, bina gelişiminin nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağını veya değiştirileceğini belirleme hakkını elde etmişlerdir. 1947'de çıkarılmış olan inşaat yasasına göre belediye planlarının hükümet birimi olan Ulusal Konut, İnşaat ve Planlama Kurulu tarafından onaylanması bir zorunluluktur, fakat 1960 yılıyla birlikte planların onaylanıp onaylanmayacağının incelenmesi il yönetim kurullarına devredilmiştir (Promoting Spatial Development by Creating COMmon MINdscapes / Sweden, 1984).

1987 tarihli İnşaat ve Planlama Yasası (The Planning and Building Act of 1987), 1947 yasasıyla aynı ilkelere sahip olmakla birlikte planlama karar ve yetkisini tamamen yerel birimlere bırakmıştır. Devlet, belediye planlama kararına ancak kararın yasalarda tanımlanan belirli ulusal çıkarlara aykırı olması, komşu belediyelerin çıkarlarını tehlikeye atması veya sağlık ve güvenlik için tehlike oluşturması durumunda hareket etme yetkisine sahiptir. Günümüz mevzuatta ise halk bilgilendirmesi ve istişare toplantıları da karar mekanizmalarını etkileyecek şekilde düzenlenmiştir (Promoting Spatial Development by Creating COMmon MINdscapes / Sweden, 1984).

3.4.1 İsveç'te planlama hiyerarşisi ve kent planlama

Ulusal planlar

İsveç'te ulusal bir kentsel politika yoktur, ancak kentsel kalkınmaya odaklanan birkaç ulusal girişimi vardır. 2014 yılında başlatılan Ulusal Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Platformu (National Platform for Sustainable Urban Development) ulusal yaklaşımı desteklemektedir. Bu platform, Ulusal Konut, Bina ve Planlama Kurulu (Boverket) tarafından temeli sağlanarak, İsveç Enerji Ajansı (Energimyndigheten), İsveç Çevre Koruma Ajansı (Naturvårdsverket), İsveç Ekonomik ve Bölgesel Büyüme Ajansı (Tillväxtverket) ve İsveç Ulaştırma İdaresi (Trafikverket) ile koordineli çalışmaktadır (OECD, 2017).

Bunun yanında, ülkedeki büyük kentsel bölgelerin mekânsal planlamasında kentsel politika ile ilgili yaklaşımlar mevcuttur. İsveç'te metropoliten alanların planlaması için Metropoliten Alanlar Komisyonu (Storstadsdelegationen) ve bir İsveç Kentsel Çevre

Konseyi (Stadsmiljörådet) bulunmaktadır. Metropoliten Alanları Komisyonu, “Ulusal Büyükşehir Politikasını” koordine etmek ve dezavantajlı kentsel mahallelerde yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik önlemlerin uygulanmasını sağlamakla görevli bir hükümet komisyonudur (OECD, 2017).

Ülkede ayrıca Stokholm bölgesinde ulusal politikayı yönlendirmek amacıyla kentsel politika üzerine proje üretilmektedir. Bu projede, kent politikasının, büyük şehirlerin tüm ülkenin kalkınmasına katkıda bulunması için gerekli ulusal önlemleri vurgulaması gerektiği belirtilmektedir (OECD, 2017).

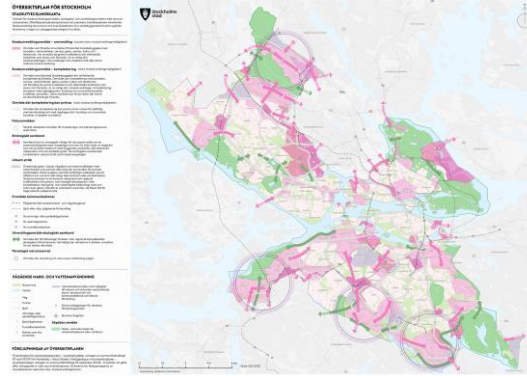
Bölge planları

Planlama ve inşaat yasasına (Planning and Building Act) göre hazırlanmış bölgesel planlara sahip 2 bölge bulunmaktadır. Bunlar Stokholm bölgesi (Stokholm bölgesel alanı) ve Göteborg bölgesidir(Göteland bölgesinin bir parçası). Bölgesel planlama organı 2 bölge için farklılık göstermektedir. Stokholm için bölge meclisi, Göteborg bölgesi için belediyeler birliği sorumlu olan organdır. Planlama ve İnşaat Kanununun öngördüğü bölgesel planlama organı belediyelerin birliğidir, yani Stockholm bölgesinin bölgesel planı bu kurala uymaz. Bunun nedeni, Stockholm İdari Bölgesi için özel yasa (Stockholm İdari Bölgesi'ndeki Belediyeler için Bölgesel Planlama Kanunu - special law for Stockholm County on Regional Planning for Municipalities in Stockholm County) bulunması ve bu yasanın Stockholm Bölge Konseyi'ne bölgesel plan oluşturma yetkisi vermesidir (BOVERKET / National Board of Housing, Building and Planning, 2020).

Yerel planlar

İsveç'te fiziki planlama belediyenin güçlü otoritesi altında kontrol edilmektedir ve bu “Belediye Planlama Tekeli” (Municipal Planning Monopoly) olarak ifade edilmektedir. Bu planlama tekeli geleneği 1907’de şehir planlama yasasının yürürlüğe girmesiyle başlamıştır ve bugüne kadar merkezi yönetim ve belediye arasındaki güç dengesinde birkaç sistem değişikliği olmuştur. İsveç’te belediyeler, coğrafi sınırlar içerisindeki arazi ve su alanlarının planlanmasından sorumludur. Planları onaylama ve planlamanın uygulanıp uygulanmayacağına karar verme yetkisi sadece belediyededir. İsveç’te belediyelerin su alanları ve arazilerin kullanım amaçlarını sunan, yapılı çevrenin nasıl kullanılacağı, geliştirileceği ve korunacağı ile ilgili temel özellikleri belirten kapsamlı plan (Översiktsplan - Comprehensive Plan) yapılmaktadır. Bu plan,

sürdürülebilir kalkınma için önemli olan ulusal ve bölgesel hedefleri, planları ve programları nasıl dikkate almayı planladığını da belirtmelidir (OECD, 2017). Översktsplan Şekil 3.4’de gösterilmiştir.

Şekil 3.4 : Stockholm 1/50 000 ölçekli översiktsplan (Stockholms Stad, 2009).

Kanuna göre tüm belediye alanını kapsayan ve bağlayıcı nitelik taşımayan kapsamlı planlar; öngörülen arazi ve su alanlarının temel özellikleri, belediyenin yapılı çevrenin nasıl kullanılacağı, geliştirileceği ve korunacağı konusundaki görüşü, belediyenin bildirilen belirtilen ulusal çıkarları nasıl koruyacağı ve uygulanabilir çevresel kalite standartlarına nasıl bağlı olduğu, belediyede sürdürülebilir kalkınma için önemli ulusal ve bölgesel hedefler, planlar ve programlar ile kapsamlı planı aktive etmek amacıyla belediyenin mekansal planlamasını yapmayı planladığı eylem süreci, belediyenin uzun vadeli konut ihtiyaçlarını nasıl karşılamak istediği ve kıyı bölgelerinde kırsal kalkınma alanlarını içermek zorundadır. Bir belediye kapsamlı bir plan veya planın değiştirilmesi için bir teklif hazırladığında; belediye İlçe Yönetim Kuruluna ve etkilenen belediyelere, bölgesel planlama organlarına ve bölgesel büyüme ve ulaştırma altyapı planlamasından sorumlu diğer belediye organlarına danışmalıdır. Belediye aynı zamanda belediye üyelerine ve diğer hükümet yetkililerine, derneklere ve teklife önemli bir ilgisi olan kişilere konsültasyona katılma fırsatı sunmalıdır. Konsültasyonun amacı, karar için mümkün olduğunca iyi bir temel oluşturmak ve şeffaflık için fırsatlar sağlamaktır. Konsültasyon sırasında belediye; teklifin içeriğini, teklifin nedenlerini, sonuçlarını, ulusal, bölgesel, belediyeler arası ve diğer açılardan önemli olan planlama belgelerini kontrol etmelidir. Belediye, danışma sonuçlarını, danışma süreçlerinde iletilen görüşleri de içeren danışma raporuna ekleyip plan eki olarak tanımlamakla sorumludur. Planlama ve Bina Kanununa göre belediye plan teklifini kamuoyuna bildirip sonraki süreçte 2 aylık sürede teklifi sergilemekle yükümlüdür. Belediye, belediye ilan panosundaki kamuya açık ilan hakkında bilgi

vermek ve yerel bir gazetede reklam vermek zorundadır. Kamu bildirimi, serginin nerede ve hangi sürede, teklifle ilgili görüşlerin kime sunulacağını belirtmelidir. Belediye ayrıca, onaylanan kapsamlı planı belli bir amaçla ve kamu yararı gözetmek adına değiştirebilme yetkisine sahiptir. Belirli bir kısmın planındaki bir değişiklik, kapsamlı planın geri kalanından farklı bir ayrıntı düzeyiyle açıklanabilmektedir. Plan, mevcut kapsamlı planın değiştirilmesini gerektiriyorsa, kapsamlı planın bir bütün olarak bağlantısı ve sonuçları rapor edilmelidir (BOVERKET / National Board of Housing, Building and Planning, 2018).

Kapsamlı planın (Översiktsplan - Comprehensive Plan) yanında, belediye kapsamlı planın amaçlarını korumak veya ulusal menfaati karşılamak için gerektiğinde arazi ve su kullanımının temel özelliklerini düzenlemesi adına alan düzenlemesi (Area Regulations – Sınırlı Düzenleme) yapabilir. Alan düzenlemeleri bağlayıcı olan ve yerleşik alanların dışında kullanılan basit planlama araçlarıdır (OECD, 2017).

İsveç'te belediyeler ayrıca Detaylı Gelişim Planı (Şekil 3.5) (Detaljplan - The Detailed Development Plan) hazırlamakla yükümlüdür. Planlar genellikle yoğun yerleşim alanları içerisinde inşaa edilecek alanlar için bir kaç yapı bloğunu içerecek şekilde hazırlanmaktadır. Bu planda binaların yerleştirilebileceği, ne kadar büyük ve yüksek olabileceği, bina ve alan sınırı arasındaki mesafelerin tanımlamaları yapılır ve plan arazi sahipleri için bu hakları tanımlayıp 5 ile 15 yıl arasında değişen uygulama döneminde korunmaktadır (OECD, 2017).

Şekil 3.5 : Detaylı gelişim planı örneği (The detailed development plan)

İsveç'te bir plandaki değişik ve düzenlemelere, bu değişimin onay ya da red olması farketmeksizin itiraz edebilir. Değişiklik bir planla uyumlu olmadığı için rıza reddedildiğinde, temyiz hakkı bulunmaktadır (OECD, 2017). İsveç plan hiyerarşisi ve ilişkili olduğu planlar Çizelge 3.9'da tanımlanmıştır.

Çizelge 3.9 : İsveç’te plan hiyerarşisi.

Düzeyler	İlişkili Plan
Ulusal Düzey	Ulusal Büyükşehir Politikası.
Bölgesel Düzey	Stokholm Bölgesel Planı. Göteborg Bölgesel Planı.
Yerel Düzey	Kapsamlı Plan (Översiktsplan - Comprehensive Plan). Alan Düzenlemeleri (Area Regulations). Detaylı Gelişim Planı (Detaljplan - The Detailed Development Plan).

3.4.2 İsveç’te kurumsal/örgütsel yapı ve ilişkiler

Merkezi yönetim

Ülkedeki 6 bakanlık sistemi barınma sağlanması, ulusal fiziki planlama ve inşaat konularına ilişkin hükümet kararlarının hazırlanması ve önerilmesinden sorumludur ve bağımsız karar verme yetkileri yoktur. Ülkedeki merkezi denetim organı Ulusal Konut, Bina ve Planlama Kurulu (The National Board of Housing, Building and Planning)’ dur. Kurul fiziksel planlama alanındaki gelişmeleri izlemek, planlama ve bina kanunu'nda genel bir çerçeve oluşturan bina yönetmelikleri ve ek hükümler çıkarmaktan sorumludur (Spatial Planning and Energy for Communities in All Landscapes, 2018).

Bölge yönetimi

Bölgelerin yönetiminde karar sahibi olan idari bölge yöneticisi, merkezi hükümet tarafından atanmaktadır. Bölgesel düzeyde seçilmiş organ olan bölge konseyi her dört yılda bir başbakan ve belediye başkanı ile aynı anda doğrudan seçilen bölgesel bir organdır olup kendi bölge yetkileri bulunmaktadır. Bölge Yönetim Kurulu (County Administrative Board), yalnızca Çevre Kanunu (The Environment Code) kapsamındaki ulusal çıkarların risk altında olduğu, belediyeler arası koordinasyona ihtiyaç duyulduğu durumlarda, sağlık ve güvenliğin tehlikede olduğu veya çevrenin kalite normlarına uyulmadığı durumlarda Belediye kararlarını gözden geçirerek müdahale etmekle sorumludur (Spatial Planning and Energy for Communities in All Landscapes, 2018).

İlçe yönetimi

İsveç’teki yerel belediyeler kendi mali yapılarını yönettikleri için devletten nispeten bağımsız durumdadırlar. Yerel özerklik sistemi (The System of Local Selfgovernment), belediyelerin yerel ve bölgesel işleri kendi sorumlulukları ile yönetebilecekleri anlamına gelir. Özerklik hem büyük eylem kapasitesi hem de

harekete geçme gücü gerektirmektedir. Yerel özerk yönetim, özgür idare ile görev başında olan karar alma meclisleri ile sağlanmaktadır. Belediyeler aynı zamanda harekete geçmek için finansal kapasite ve güce ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yüzden vergilendirme sistemi belediyeler tarafından alınan karar ile sağlanmaktadır. Bu durum aynı zamanda İsveç belediyelerinin bölgesel ve eyalet düzeyinde ele alınan konular üzerinde büyük özdenetim sahibi olduğu anlamına gelmektedir (<http://habitat3.org/>, 2013).

Yerel düzeyde plan üretilirken her bir plan için yerel birim, planlanan nüfusun büyüklüğü, planın veya politika belgesinin adı, ölçeği ve açıklaması ile ilgili belge üretir ve belediye meclisi yapı planını ve ayrıntılı planları üretilip onaylamakla sorumludur. Belediyeler görev süresi boyunca yapı planının gerçekliğini en az bir kere kontrol etmekte ve planı etkileyebilecek merkezi kararlarda ayarlamalar yapmaktadır. Yerel yönetim tarafından hazırlanan belgeler kamuya açıktır. Planların ve özel alan düzenlemelerinin hazırlanması sürecinin açık olması, herkesin belediye kararlarını kişisel temas, çıkar örgütleri veya siyasi partiler aracılığıyla etkileme fırsatına sahip olduğu anlamına gelmektedir (Spatial Planning and Energy for Communities in All Landscapes, 2018). İsveç örgütsel yapısı ve ilişkili düzey yetkileri Çizelge 3.10'da görülmektedir.

Çizelge 3.10 : İsveç'te örgütsel yapı.

Örgütsel Yapı	Yetki
Merkezi Hükümet (Central Government)	Formüle edilen mevzuatın hazırlanması. Bina yönetmeliklerinin düzenlenmesi ve tamamlanması. Olası bölgesel planlama organının tanımlanması.
Bölgesel Büyümeden Sorumlu Organ (The body in charge of regional growth)	Bölgelerin kalkınmasına yönelik bir strateji (RUS) ve Bölgesel Ulaşım Altyapısı (Regional Transportation Infrastructure) için plan hazırlanması.
Bölge Yönetimi (The County Administration Board)	Belediyelerle görüşüp ortak ilke belirlenmesi, merkezi hükümet ve yerel birimler arası koordinasyon sağlanması. Bölgesel gelişim planlarının hazırlanması (Council Structure Plans). Kaliteli çevre oluşturulması için sağlıkla ve güvenlikle ilgili yasal düzenlemelerin oluşturulması.
Belediye Yönetimi (Municipal Council)	Özel alanlar için yasal düzenlemelerin hazırlanması (Special Area Regulations). Mülkiyet düzenlemesi, plan yapımı ve planın uygulanması. Kapsamlı planlama (Comprehensive Plan) ve Detaylı Gelişim Planı (Detailed Development Plans) hazırlanması.

3.4.3 İsveç'te kentsel planlama ve kentsel tasarım ilişkisi

İsveç'te kentsel tasarım temel olarak proje planı (Project Planning) ve inşaat izinleri (Building Permits and Notifications) ile yönlendirilmektedir. Proje planlama tüm büyük inşaatlardan önce ihtiyaç duyulan araştırma ve hazırlık çalışmalarıdır. Proje planlaması, çizimlerde ve diğer inşaat belgelerinde ayrıntılar ortaya çıktıkça kademeli olarak belirlenen konsept eskizleriyle başlamaktadır. Proje planlaması normalde bir proje mühendisliği müdürü (Head of Project Engineering) tarafından yönetilir. Büyük projelerde, farklı proje mühendislerinin belgelerinin en iyi şekilde ve farklı bileşenler birbiriyle çatışmadan birlikte çalışıp çalışmadığını kontrol etme görevi olan bir kurulum koordinatörü (Installation Coordinator) gibi özel koordinatörlerin atanması yaygındır. Proje planları 4 temel belge içermektedir. Bunlar;

- Taslak oluşumundan inşaat ruhsatı alımına kadar geçen süredeki program belgeleri,
- Tüm teknik alanlarda hazırlanan ve birbirlerine uyum sağlanan sistem belgeleri,
- İnşaat planlamasının ve malzemesinin detaylandırıldığı inşaat belgeleri,
- Üretim sonrası kararlar ve proje revizyonu sonrası projenin gerçekten nasıl ortaya çıktığını gösteren belgelerden oluşmaktadır (BOVERKET / National Board of Housing, Building and Planning, 2018). İsveç planlama sistemi Çizelge 3.11'de tanımlanmıştır.

Çizelge 3.11 : İsveç planlama sisteminde kent planlama ve kentsel tasarım.

Düzye	Plan	Kanun	Alan	Ölçek
Merkezi Hükümet (Central Government)	Ulusal Büyükşehir Politikası.	Planlama ve Bina Kanunu (The Planning and Building Act).	Ulusal Çapta.	-
		Kapsamlı Çevre Kanunu (Environmental Code).		
Bölgesel Büyümeden Sorumlu Organ (The Body in Charge of Regional Growth)	Bölgelerin Kalkınmasına Yönelik Strateji Belgesi (RUS).	Planlama ve Bina Kanunu (The Planning and Building Act).	Bölgesel Çapta.	-
	Ulaşım Altyapısı (Regional Transportation Infrastructure).			
Bölge Yönetimi (The County Administration Board)	Bölgesel Gelişim Planı (Council Structure Plans).	Planlama ve Bina Kanunu (The Planning and Building Act).	Bölgesel ve Kent Çapında.	Arazi Kullanım Planı: 1:10.000 – 1:5.000

3.4.4 Yerel plan uygulaması ve kontrol

Belediye düzeyinde, belediyenin tüm alanını kapsayan kapsamlı plan (Översiktsplan - Comprehensive Plan); ekonomi, nüfus vb. ile ilgili beklenen gelişme düzeyine dayanmaktadır. Planın temeli oluşturulurken yapılan istişare ve araştırmalar, bölgesel planlama organına ve plandan etkilenebilecek diğer belediyelere danışılmaktadır. İstişarelerin sonuçları ve ifade edilen görüşler sonucunda ortaya çıkan değişikliklerin ayrı bir istişare raporunda sunulması gerekmektedir. Plan kabul edilmeden önce, belediye teklifleri en az iki aylık bir süre için sunulmalıdır. Teklifler hakkında beyanda bulunmak isteyen herkes, bunu kamu denetim döneminde yazılı olarak yapmalıdır. Belediye, inceleme süresi boyunca tekliflerin ulusal çıkarları karşılması, iki veya daha fazla belediyeyi etkileyen arazi ve su alanlarının kullanımına ilişkin konuların koordine edilmesi, kalkınmanın, bölge sakinlerinin veya başkalarının çevresi ve sağlığı veya kazalara karşı korunma ihtiyacı uygunluğu açısından denetlemesi açısından inceleme yapar. Bu özelliklerinden dolayı yerel plan ulusal ve yerel çıkarlar arasında anlaşma olarak görülmektedir (Larsson, 2006)

3.5 Değerlendirme

4 hukuk ailesinden seçilmiş Avrupa ülkeleri değerlendirilirken; İngiltere’de, 2004 yılında uygulamaya giren Planlama ve Zorunlu Satın Alma Yasası ile birlikte yerel düzeyde; yerel gelişim çerçeveleri ve buna ek olarak eylem planları öngörülmüştür. Yerel gelişim çerçevesi, hazırlanan tüm farklı dökümanların (Yerel Ulaşım Planı, Yerel Gelişim Politikaları vs.) genel ismi olup bir dizi klasörden oluşmaktadır. Planlama ve zorunlu satın alma yasasına göre planın içermesi gerekli noktaları tanımlanmıştır. Bu alanlarda eksiklik olması durumunda yasal olmayıp rehberlik sağlayan; alan eylem planları (Area Action Plans), geliştirme yönetimi (Development Management) ve geliştirme planı belgesi (Development Plan Document) ve tasarım gibi yerel konular hakkında rehberlik sağlayan tamamlayıcı planlama dokümanlarının (Supplementary Planning Documents) yerel planlara eklenilebileceği belirtilmiştir. Almanyada; yerel planlar, komşu devletlerle koordinasyon sağlanarak hazırlanmaktadır. F ve B planı mekan oluşturulurken kullanılan ana araç olup; projenin uygulanabilirliği Proje Bazlı B-Planı ile sağlanmaktadır.

Hollanda’da ise ülkenin her yönetim seviyesi arazi kullanım planı yapma hakkına sahip olup yerel düzeyde yapılan arazi kullanım planlaması belirli bir alan için

tanımlanan uygulamaların neden seçildiği, planın hidrolojik sonuçları, gerekli araştırmaların nasıl yapıldığının detaylandırıldığı bir açıklama (toelichting) ve finansal fizibilite ile birlikte uygulanmaktadır. Hollanda’da ayrıca arazi kullanım planına ek olarak genel olarak önemli mekansal ilişkileri vurgulayan alanın gelecekteki şekillendirmesini gösteren büyük ölçekli, kademeli adımlarla değiştirilen bir eskiz plan olan 2d çizim ve 3d modeller içeren master planla birlikte teslimi yapılmaktadır. Bununla birlikte, alanın planlaması yapılırken kentsel tasarıma yönelik detaylar verilmesi öngörülür. Ülkede, Master planda detaylandırılmayan hususlar için Kentsel Plan (Stedenbouwkudig Plan – Urban Plan) hazırlanmaktadır ve bu planla birlikte binaların nerede inşa edileceğini, ne kadar yüksek olması gerektiğini, yeni sokakları, kaldırımları, bisiklet şeritlerini, sokak lambalarını ve bahçeleri tanımlayıp detaylandırmaktadır. Kentsel plan, ayrıntılı bir ölçekte planda ne olması gerektiğini belirgin bir şekilde açıklayan gerçek bir ölçek planıdır. Bu planda bina detayları ve kotlandırmalar bulunmamaktadır. Bundan sonraki aşamada binaların hacimsel yapısı ve işlevlerini tanımlayan Kentsel Planların Özelleştirilmesi Programı yer alır. Daha sonrasında ise binaların yükseklikleri, formları, pencere açıklıkları, malzeme seçimi, yeşillik türleri gösterilen detaylı Mimari Kalite Planı yapılmaktadır. Sonuç olarak Hollanda’da kentsel tasarım; Master Planla birlikte hazırlanmış Arazi kullanımı planından sonra sırasıyla, Kentsel Plan, Kentsel Planların Özelleştirilmesi Programı ve Mimari Kalite Planıyla sağlanmaktadır. Planlamanın her aşaması için katılım Mekansal Planlama Kanunu ile güvence altına alınmış ve sağlanmaktadır.

İsveç’te belediyeler Kapsamlı plan yaptıktan sonra gerektiğinde arazi ve su kullanımının temel özelliklerinin düzenlenmesi adına Alan düzenlemeleri yapabilir. Sonrasında kentsel tasarımı; özellikle Detaylı Gelişim Planı (Detailplan - The Detailed Development Plan) hazırlayarak sağlamakla yükümlüdür. Planlar yoğun yerleşim yerleri içerisinde inşa edilecek alanlar için hazırlanır ve birkaç yapı bloğu içermektedir. Bu planda bina tipleri verilir fakat ayrıntılı mimari detaya yer verilmez, plan tesliminde alanın 2d çizimi ve 3d modeli ile birlikte teslim edilmektedir.

Tüm Avrupa örneklerinde; yerel seviyede uygulama planı ve kentsel tasarım projesi hazırlanırken ilgili kamu biriminde; yetkili birim ve yetkili bireyin niteliğinin, süreç programı, bütçe programı, değerlendirilen hususlar, projeyi değerlendirme kriterlerinin tanımı, teslim formatının, mevzuatta tanımlı olması 4. bölümde İstanbul örneklerinin değerlendirilmesi için parametrelere katkı sağlamaktadır.

4. İSTANBUL'DAKİ KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN ELDE EDİLME YÖNTEMLERİ

4.1 İstanbul Kentsel Tasarım Projeleri

İstanbulda hazırlanan kentsel tasarım projelerini örnek alanlar seçmeden önce İstanbulda kentsel tasarıma ilişkin kurumsal ve hukuki yapı değerlendirilmiştir. Bu inceleme kapsamında Kentsel tasarım müdürlüğü gibi kentsel tasarım projesi hazırlanması ve onaylanmasına yönelik doğrudan sorumluluk alan birimlerin hangi belediyelerde var olduğu incelenmiştir. Bunun yanında “Park ve Bahçeler Müdürlüğü”, “Kentsel Estetik Müdürlüğü”, “Altyapı Projeler Müdürlüğü”, “Üstyapı Projeler Müdürlüğü”, “Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü”, “Ulaşım Planlama Müdürlüğü”, “Plan ve Proje Müdürlüğü”, “Koruma Uygulama ve Denetim Büroları(KUDEB)” gibi birimlerin belediye içerisinde mevcudiyeti incelenmiştir. Kentsel tasarım projesi hazırlanması ve onaylanmasına yönelik süreç belediyelerin kendi yapılanmalarına bırakılmış olup “5393 Sayılı Belediye Kanunu” ve “Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmeliğe” göre, her belediye kendi müdürlükleri için görev ve çalışma yönetmeliği çıkarma hakkına sahiptir. Bu yüzden belediyelerde kentsel tasarım projesi hazırlama ve onay süreci farklı birimlerce yürütülmektedir. İstanbul’un kurumsal yapısına yönelik değerlendirmeler Çizelge 4.1 ve Çizelge 4.1 (devam)’da tanımlanmıştır.

Çizelge 4.1 : İstanbul belediyelerinin kentsel tasarıma ilişkin birimleri ve hukuki altyapısı.

	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	Adalar Belediyesi	Arnavutköy Belediyesi	Ataşehir Belediyesi	Avcılar Belediyesi	Bağcılar Belediyesi	Bahçelievler Belediyesi	Bakırköy Belediyesi	Başakşehir Belediyesi	Bayrampaşa Belediyesi	Beşiktaş Belediyesi	Beykoz Belediyesi	Beylikdüzü Belediyesi	Beyoğlu Belediyesi	Büyüçekmece Belediyesi	Çatalca Belediyesi	Çekmeköy Belediyesi	Esenler Belediyesi
Kentsel Tasarım Müdürlüğü	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Var	Var (Kentsel Tasarım Şefliği)	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok
Park ve Bahçeler Müdürlüğü	Var	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Yok	Var
Kentsel Estetik Müdürlüğü	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Mimari Estetik Komisyonu	Yok	Yok	Estetik Kurul	Yok	Yok	Yok	Yok
Altyapı Projeler Müdürlüğü	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Üstayapı Projeler Müdürlüğü	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü	Var	Yok	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Var
Ulaşım Planlama Müdürlüğü	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Plan ve Proje Müdürlüğü	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Yok	Var	Yok	Plan ve Proje Şefliği	Var (Planlama Birimi, Kentsel Tasarım Birimi, Etüt Proje Birimi).	Var	Var	Var (kentsel dönüşüm birimi, kentsel tasarım birimi, plan ve proje birimi).	Var	Var	Yok
KUDEB	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok
Kentsel Tasarıma İlişkin Yönetmelik	İBB Kentsel Tasarım Birimi Yetki ve Sorumlulukları.	Yok.	Arnavutköy Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.	Ataşehir Belediye Başkanlığı Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.	Avcılar Belediye Başkanlığı Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.	Kentsel Tasarım Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.	Yok.	Yok.	Başakşehir Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.	Kentsel Tasarım Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.	Beşiktaş Belediyesi Mimari Estetik Komisyonu Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik.	Yok (Kentsel Tasarım Birimi Görev, Yetki ve Sorumlulukları).	Beylikdüzü Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Çalışma Yönetmeliği.	Beyoğlu Belediyesi Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.	Yok (Kentsel Tasarım Birimi Görev, Yetki ve Sorumlulukları).	Yok.	Çekmeköy Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Yönetmeliği.	Esenler Belediye Başkanlığı Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği.

Çizelge 4.1 (devam) : İstanbul belediyelerinin kentsel tasarıma ilişkin birimleri ve hukuki altyapısı.

	Esenyurt Belediyesi	Eyüpsultan Belediyesi	Fatih Belediyesi	Gaziosmanpaşa Belediyesi	Güngören Belediyesi	Kadıköy Belediyesi	Kağıthane Belediyesi	Kartal Belediyesi	Küçükçekmece Belediyesi	Maltepe Belediyesi	Pendik Belediyesi	Sancaktepe Belediyesi	Sarıyer Belediyesi	Silivri Belediyesi	Sultanbeyli Belediyesi	Sultangazi Belediyesi	Şile Belediyesi	Şişli Belediyesi	Tuzla Belediyesi	Ümraniye Belediyesi	Üsküdar Belediyesi	Zeytinburnu Belediyesi
	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var	Var	Var	Yok
	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Var	Var
	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
	Var	Var	Var	Yok	Yok	Var	Var	Var	Var (Kentsel Dönüşüm Şefliği, Plan ve Proje Şefliği)	Var	Var	Var	Yok	Var	Yok	Var	Var	Var	Var	Var (Numarataj ve Kentsel Tasarım Şefliği)	Var	Yok
	Yok	Var	KUDEB Şefliği	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok
Yok		Eyüpsultan Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Plan ve Proje Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	Fatih Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği	Yok	Yok	Kadıköy Belediye Başkanlığı Plan ve Proje Müdürlüğü Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik	İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği	Kartal Belediyesi Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Çalışma Yönetmeliği	Küçükçekmece Belediye Başkanlığı Plan ve Proje Müdürlüğü Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik	Yok	Pendik Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik	Sancaktepe Belediye Başkanlığı Plan ve Proje Müdürlüğü Teşkilat Görev ve İşleyişi Hakkında Çalışma Yönetmeliği	Kentsel Tasarım Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönerge	Silivri Belediye Başkanlığı Kentsel Tasarım Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği	Yok	Sultangazi Belediye Başkanlığı Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği	Yok	Şişli Belediye Başkanlığı Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği	Yok	Ümraniye Belediyesi Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Görev Alanları.	Yok

4.1.1 6306 sayılı kanun ile elde edilen kentsel tasarım projeleri

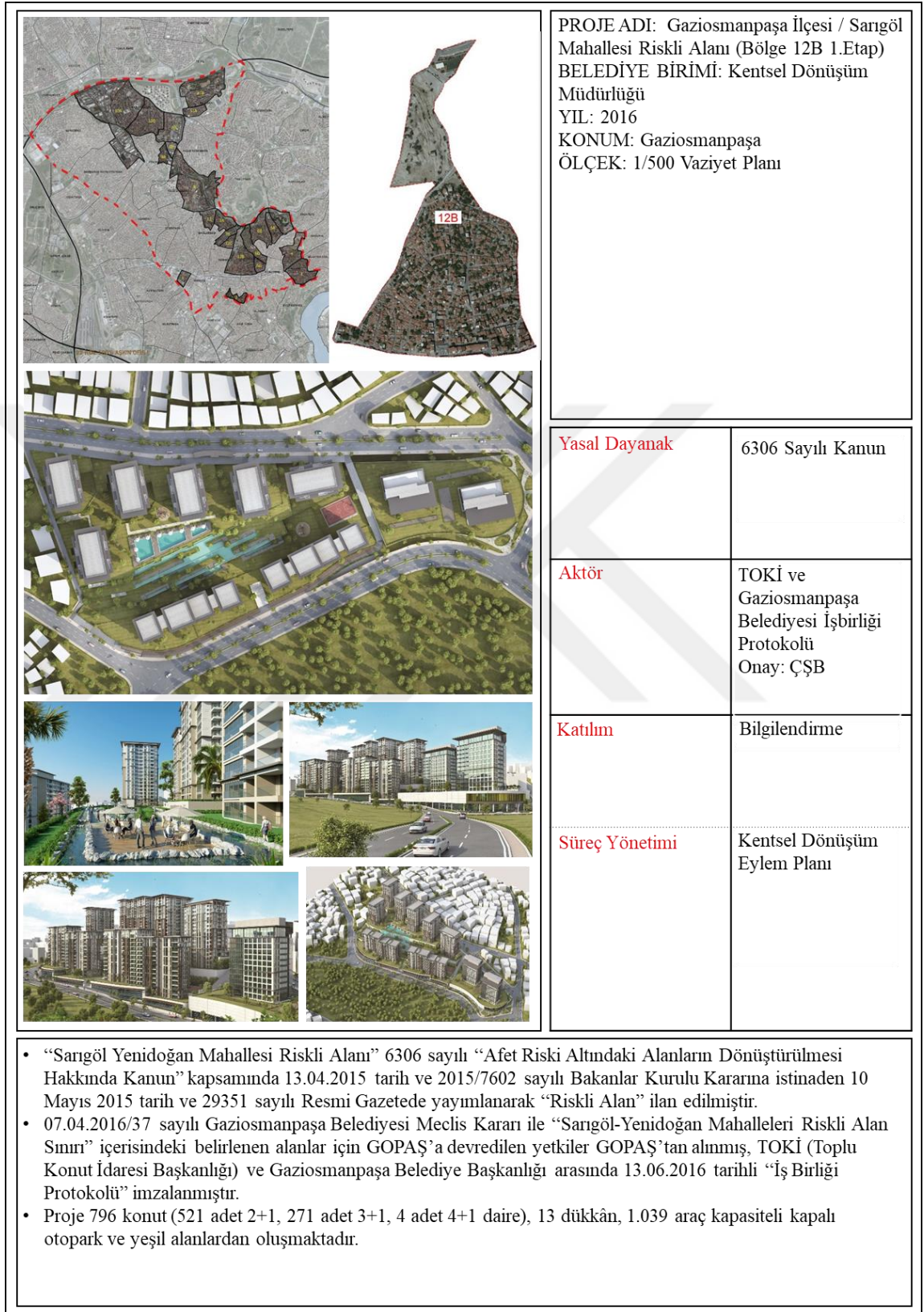
Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarının tanımlandığı 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. Maddesinde

“Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek, Bakanlığın görev alanı ile ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak.”

İbaresini yer almaktadır. Bu ibareye göre hazırlanmış Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği 10. Bölüm Kentsel tasarım projelerine dair esaslar bölümü 10. maddede “Kentsel tasarım projesine ilişkin Bakanlıkça usul ve esas belirlenir” ibaresi yer almaktadır. Bu yönetmeliğe dayanarak çıkarılmış olan “Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca Onaylanacak Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge” de “6306 sayılı kanun” ile hazırlanan kentsel tasarım projelerinin incelenme, değerlendirilme ve onaylanma yetkisi Çevre ve Şehircilik bakanlığı tarafından Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonunca sağlanmaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2011).

6306 Sayılı Kanun ile İstanbulda Yapılan Projeden Örneklerin Alınması

Tezin metodolojisinin 2. Aşaması olan bu bölümde, İstanbuldaki kentsel tasarım örneklerinden “Gaziosmanpaşa İlçesi Sarıgöl Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 12B – 1. Etap)” ve “Beyoğlu İlçesi Sütlüce ve Örnektepe Mahallesi 1. Etap (Kentsel Yenileme) Riskli Alan projesi Bölüm 3’deki Avrupa örneklerinden baz alınarak hazırlanmış ve değerlendirme parametrelerince incelenmektedir. Örnekler altlık kullanılarak Şekil 4.1 ve Şekil 4.2’de gösterilmektedir. Sonrasında ise değerlendirme parametreleri kullanılarak Çizelge 4.2’de 2 örnek incelenmiştir.

Şekil 4.1 : Gaziosmanpaşa kentsel dönüşüm projesi.

PROJE ADI: Beyoğlu İlçesi Sütluce ve Örnektepe Mahallesi 1. Etap Kentsel Yenileme (Riskli Alan) Projesi
BELEDİYE BİRİMİ: Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Müdürlüğü
YIL: 2015
KONUM: Sütluce/Beyoğlu
ÖLÇEK: 1/500 Vaziyet Planı

Yasal Dayanak	6306 Sayılı Kanun
Aktör	TOKİ ve Beyoğlu Belediyesi İşbirliği Protokolü Proje Hazırlanması: Beyoğlu Belediyesi Uygulama: TOKİ ihalesi ile 397 adet Konut (+3KD), 16 Dükkan , 1 adet Dini Tesis ve otopark inşaatı ile altyapı ve çevre düzenlemesi. Onay: ÇŞB
Katılım	Bilgilendirme, Vatandaş-Başkan Buluşmaları

- Örnektepe ve Sütluce Mahalleleri sınırları içerisinde bulunan ve 2751, 3256, 3258, 3259 ve 3260 sayılı adaları kapsayan bölge, 24.09.2012 tarih 2012/3786 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca "Riskli Alan" ilan edilmiş olup, söz konusu alana ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 06.02.2015 tarih 924 sayılı Yetkilendirme oluru ile Beyoğlu Belediye Başkanlığına uygulama yapma hususunda yetkilendirmiştir.
- 17.11.2015 tarihli oluru ile onaylanan Beyoğlu İlçesi Örnektepe ve Sütluce Mahalleleri Riskli Alan'a İlişkin hazırlanan Revizyon Uygulama İmar Planı doğrultusunda kentsel tasarım projesi hazırlanmıştır.
- 'İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi Sütluce ve Örnektepe Mahallesi 1. Etap Kentsel Yenileme (Riskli Alan) Projesine İlişkin Protokol Taslağı' ile 'İstanbul ili Beyoğlu İlçesi 397 adet Konut (+3KD), 16 Dükkan , 1 adet Dini Tesis ve otopark inşaatı ile altyapı ve çevre düzenlemesi' yapımı işi Toki tarafından yapılacaktır.

Şekil 4.2 : Beyoğlu kentsel dönüşüm projesi.

Çizelge 4.2 : 6306 Sayılı kanun ile hazırlanan kentsel tasarım projelerinin değerlendirme parametresi tablosu.

Parametreler	Alt Parametreler	6306 Sayılı Kanunun İle Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri		Parametreler	Alt Parametreler	6306 Sayılı Kanunun İle Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri	
		Gaziosmanpaşa İlçesi / Sarıgöl Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 12b 1.Etap)	Beyoğlu İlçesi Sıtlüce Ve Örnektepe Mahallesi 1. Etap Kentsel Yenileme (Riskli Alan) Projesi			Gaziosmanpaşa İlçesi / Sarıgöl Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 12b 1.Etap)	Beyoğlu İlçesi Sıtlüce Ve Örnektepe Mahallesi 1. Etap Kentsel Yenileme (Riskli Alan) Projesi
İlişkili Birim	Kentsel Tasarım Müdürlüğü	-	-	Proje Hazırlama ve Onay Süreci	Hazırlama	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü – TOKİ İşbirliği Protokolü	Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Müdürlüğü
	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	-	-		Onay	ÇŞB	ÇŞB
	Kentsel Estetik Müdürlüğü	-	-		Uygulama	TOKİ - İhale	TOKİ - İhale
	Altyapı Projeler Müdürlüğü	-	-	Proje Teslim Formatı	İlişkili Plan	Var*	Var*
	Üstayapı Projeler Müdürlüğü	-	-		Ölçek	1/500*	1/500*
	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü	Belediye: Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Bakanlık: Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonu	Belediye: Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Müdürlüğü Bakanlık: Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonu		Kesit	Var*	Var*
	Ulaşım Planlama Müdürlüğü	-	-		Proje 3d Modeli	Var*	Var*
	Plan ve Proje Müdürlüğü	-	-	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı	Şemalar (Ulaşım, Yapı Yoğunluk, Yapı Fonksiyon, Doğal Yapı ve Peyzaj Şeması, Altyapı Şeması, Detay Şemalar(Cephe Tipolojisi, Kent Mobilyası)	Yok	Yok
	KUDEB	-	-		Malzeme Şeması	Yok	Yok
					Yapı Tipografileri	Var*	Var*
Uygulama, Program ve Bütçe	Süreç Programlanması	Mevcut (Kentsel Dönüşüm Eylem Planı)	Mevcut (Kentsel Dönüşüm Eylem Planı)	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı		Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca Onaylanacak Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca Onaylanacak Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge.
	Bütçe Programlanması	Mevcut (Kentsel Dönüşüm Eylem Planı)	Mevcut (Kentsel Dönüşüm Eylem Planı)				
	Rapor (Ölçek, Düzen)	Var*	Var*				
Projedeki Değerlendirilen Hususlar	Ulaşım	Var*	Var*	Proje Hukuki Olarak Değerlendirme Kriterleri		Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge - 3194 sayılı Kanun, 6306 sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği, Onaylı İmar Planı ve plan notları.	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge - 3194 sayılı Kanun, 6306 sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği, Onaylı İmar Planı ve plan notları.
	Otopark	Var*	Var*		* Hukuki Dayanak Mevcudiyeti		
	Yapı Fonksiyonları	Var*	Var*				
	Yapı Yoğunlukları	Var*	Var*				
	Doğal Çevre/Spor Alanı/Peyzaj Düzenlemesi/Kent Mobilyaları	Var	Var				
	Altyapı	Var*	Var*				
	Malzeme	Yok	Var				
	Estetik	Yok	Var (Malzeme: ahşap, taş, sıva, metal; Mimari Bütünlük: cumba, saçak, payanda; Kotlandırma: Halice Yönelik Perspektif Oluşturma, Teras Bahçe).				

4.1.2 “ÖPA” tanımlı alanda yapılan kentsel tasarım projeleri

Cumhurbaşkanlığı 1 numaralı Kararnamesinin 97. Maddesinin 1. Fıkrasının (ğ) bendinde

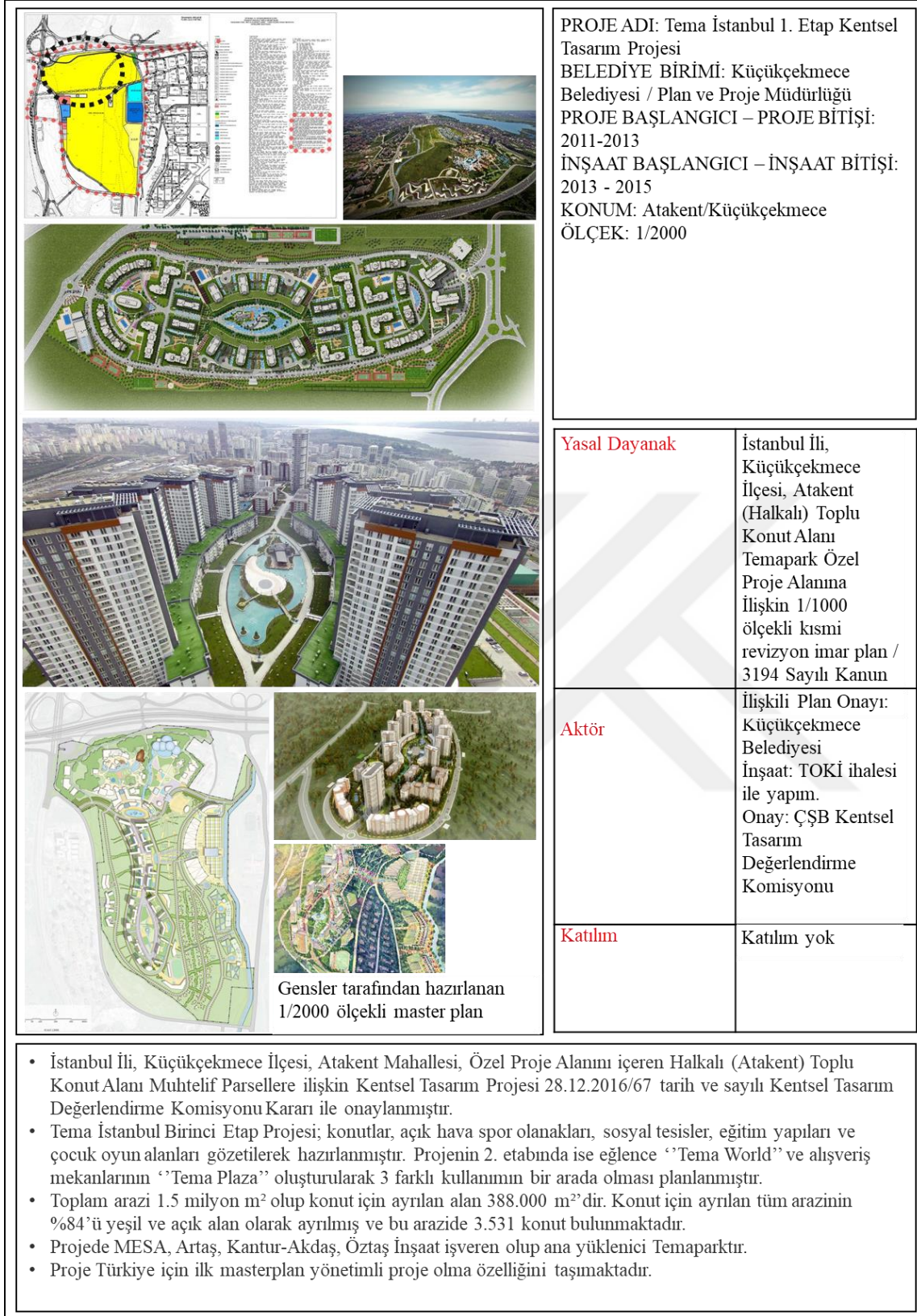
“şehrin gelişmesine katkı sağlayacak özel proje alanlarına dair her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ve yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma, ruhsat ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyeti kurulmasını temin etmek”

Görevi Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yetki ve sorumluluğundadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2018).

Bu Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kapsamında hazırlanan kentsel tasarım projeleri Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonu tarafından bakanlıkça değerlendirilmektedir.

İmar Planında “Özel Proje Alanı” Olarak Tanımlanan Alanda Yapılan Projeden Örneklerin Alınması

Tezin metodolojisinin 2. Aşaması olan bu bölümde; İstanbul Küçükçekmece ilçesinde Atakent (Halkalı) Toplu Konut Alanında Temapark Özel Proje Alanına ilişkin kısmı revizyon planında tanımlanmış alanda yapılan Temapark 1. Etap Konut Projesi ve Arnavutköy Boğazköy 4845-4848-4849 Adalara İlişkin 1/1000 Ölçekli İmar Planı Tadilatıyla tanımlanmış “ÖPA” alanında yapılan Boğazköy Kültür ve Spor Tesisi Projesi Bölüm 3’deki Avrupa örneklerinden baz alınarak hazırlanmış çizelge 1.2’de sistemi tanımlanan değerlendirme parametrelerince incelenmektedir. Örnekler altlık kullanılarak Şekil 4.3 ve Şekil 4.4’de gösterilmektedir. Sonrasında ise değerlendirme parametreleri kullanılarak Çizelge 4.3’de 2 örnek incelenmiştir.

Şekil 4.3 : Temapark İstanbul 1. Etap kentsel tasarım projesi.

Çizelge 4.3 : "ÖPA" ilan edilen alanda hazırlanan kentsel tasarım projeleri.

Parametreler	Alt Parametreler	"ÖPA" İlan Edilen Alanda Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri		Parametreler	Alt Parametreler	"ÖPA" İlan Edilen Alanda Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri	
		Atakent/Küçükçekmece	Arnavutköy/Boğazköy Kültür Ve Spor Tesisi Projesi			Atakent/Küçükçekmece	Arnavutköy/Boğazköy Kültür Ve Spor Tesisi Projesi
İlişkili Birim	Kentsel Tasarım Müdürlüğü	-	-	Proje Hazırlama ve Onay Süreci	Hazırlama	TOKİ İhalesi	İBB İhalesi
	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	-	-		Onay	ÇŞB - Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonu	ÇŞB - Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonu
	Kentsel Estetik Müdürlüğü	-	-		Uygulama	TOKİ Gelir Paylaşımli Proje - İhale	İBB İhalesi
	Altyapı Projeler Müdürlüğü	-	-	Proje Teslim Formatı	İlişkili Plan	Yok	Yok
	Üstyapı Projeler Müdürlüğü	-	-		Ölçek	1//2000	1/500
	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü	-	-		Kesit	Yok	Var
	Ulaşım Planlama Müdürlüğü	-	-		Proje 3d Modeli	Var	Var
	Plan ve Proje Müdürlüğü	Belediye: Küçükçekmece Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Bakanlık: Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonu	Belediye: Arnavutköy Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Bakanlık: Kentsel Tasarım Değerlendirme Komisyonu		Şemalar (Ulaşım, Yapı Yoğunluk, Yapı Fonksiyon, Doğal Yapı ve Peyzaj Şeması, Altyapı Şeması, Detay Şemalar(Cephe Uyuumu, Kent Mobilyası, Kotlandırma))	Yok	Yok
	KUDEB	-	-				
Uygulama, Program ve Bütçe	Süreç Programlanması	Belediye İmar Programı	Belediye İmar Programı	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı	Malzeme Şeması	Yok	Yok
	Bütçe Programlanması	Belediye İmar Programı	Belediye İmar Programı		Yapı Tipografleri	Var	Yok (Kamu Binası)
	Rapor (Ölçek, Düzen)	Yok (Proje Açıklaması)	Yok (Proje Açıklaması)			Yok	Yok
Projedeki Değerlendirilen Hususlar	Ulaşım	Var	Var	Projeyi Hukuki Olarak Değerlendirme Kriterleri		3194 Sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.	3194 Sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.
	Otopark	Var	Var				
	Yapı Fonksiyonları	Var	Var				
	Yapı Yoğunlukları	Var	Yok (Sosyal Tesis)				
	Doğal Çevre/Spor Alanı/Peyzaj Düzenlemesi/Kent Mobilyaları	Doğal Çevre (Var) Spor Alanı (Var) Peyzaj Düzenlemesi (Var) Kent Mobilyaları (Yok)	Doğal Çevre (Yok) Spor Alanı (Yok) Peyzaj Düzenlemesi (Var) Kent Mobilyaları (Yok)				
	Altyapı	Yok	Yok				
	Malzeme	Yok	Yok				
	Kentsel Estetik	Var (Suya Erişim)	Yok				

4.1.3 5366 sayılı kanun ile yapılan kentsel tasarım projeleri

5366 Sayılı Kanuna göre, alanlar belirlenirken ‘‘il özel idarelerinde il genel meclisince, belediyelerde belediye meclisinin salt çoğunluğu, Büyükşehirlerde ise büyükşehir belediye meclisi’’ ile karar alınıp cumhurbaşkanlığına sunularak proje uygulama alanları belirlenmektedir. Cumhurbaşkanlığı tarafından 3 aylık zaman diliminde olumlu veya olumsuz görüş verilmek durumunda olup proje alanı onaylandıktan sonra proje uygulaması için etaplandırma ve projelendirme meclisin çoğunluğunun yanı sıra belediyelerde belediye başkanı, il özel idare kapsamına giren alanlarda valinin onayıyla uygulamaya geçmektedir. Ayrıca, kanunun uygulama başlığı altında; projenin belediye, il özel idare ve TOKİ ile işbirliği yapılarak projeyi uygulayabileceği tanımlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2005).

Kanunda, etap kavramına vurgu yapılarak yenileme alanları içerisinde yapılacak projelendirme ve uygulamaların öncelik sırası ve zamanlamasının belirlenebileceği ifade edilirken bütçe programlamasına yönelik bir ibare bulunmaması fizibilite eksikliğini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca, kanun ile birlikte kentsel tasarım projesi oluşturma araçlarında ilk defa ‘‘bölge halkı veya hak sahiplerinin’’ katılımına vurgu yapılmıştır. Kanunun uygulama yönetmeliğinde ise yetkili idarenin ilişkili kuruluşlar ve STK’lar ile gerektiğinde toplantı düzenleyebileceği belirtilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2005).

5366 Sayılı Kanun Kapsamında Yenileme Alanlarında Yapılan Projeden Örneklerin Alınması

Tezin metodolojisinin 2. Aşaması olan bu bölümde; Tarlabası 1. Etap Yenileme Projesi ve Ayvansaray Yenileme Projesi örnek proje olarak değerlendirmeye alınmıştır. 5366 sayılı kanunun 3. Maddesinin son fıkrasında ‘‘yenileme projeleri, uygulama alanı içerisinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile onarılacak veya yeniden inşa edilecek yapıların imar mevzuatında öngörülen projelerinden oluşur’’ maddesi ile parsel ölçeğindeki uygulamalara dikkat çekilmiş ve kentsel tasarıma ilişkin atıfta bulunulmamıştır. Buna rağmen Tarlabası yenileme projesinde 20.000 m² alan, Ayvansaray yenileme projesinde ise 19.440 m² alan proje alanı ilan edilmiştir.

Taksim 1. Etap Yenileme Projesi; Beyoğlu Belediyesi ve özel sektör ortaklığı ile gerçekleştirilmiştir. Projenin içeriğinde; 659 daire, 165 mağaza ve 128 ofis bulunup 9 yapı

adasını kapsamaktadır. Proje alanı içerisinde 1,4 km uzunluğunda trafiğe kapalı alan oluşturularak araç girişi sınırlandırılmıştır. Projede, alışveriş alanları, cafe, restoranlar ve fitness salonları gibi kapalı rekreasyon alanları; yeşil alanlar ve yürüyüş alanları gibi açık rekreasyon alanları bulunmaktadır. Proje kapsamında mülk sahipleri ve kiracıları kapsayan ‘‘Tarlabaşı Mülk Sahipleri ve Kiracıları Sosyal Yardımlaşma ve Kalkındırma Derneği’’ kurulmuş olup alandaki ihtiyaçlar gözetilerek ‘‘Stratejik Sosyal Plan’’ oluşturulmuştur. Bu plan ile bu bölgede yaşayan ve projeden etkilenen grupların sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümlenmesine yönelik çalışmalar hedeflenmiştir (3d konut, 2010).

Ayvansaray Yenileme Projesi 4 adet yapı adasından ve 52 parselden oluşmaktadır. Bu 4 yapı adasından biri tamamen ofis binalarından, biri tamamen otel, diğer 2 ada ise konuttan oluşmaktadır. Proje alanı içerisi yayalaştırılarak araç girişi bariyerlerle kısıtlanmıştır. Acil durum araçları (İtfaiye, Ambulans) ve atık toplanması için çöp araçlarının girişi sağlanacak şekilde düzenlenmiştir. Surların yıkık olduğu alanda geçiş için kullanılacak alanlar oluşturularak deniz ile iletişim kurulması da ayrıca hedeflenmiştir. Projede aynı zamanda sokak sürekliliği ve kot ilişkilerini sağlayarak meydan yapılması da hedeflenmiştir (Arkitera, 2007).

Örnekler altlık kullanılarak Şekil 4.5 ve Şekil 4.6’da gösterilmektedir. Sonrasında ise değerlendirme parametreleri kullanılarak Çizelge 4.4’de 2 örnek incelenmiştir.

Şekil 4.5 : Tarlabası 1. etap kentsel yenileme projesi.

Şekil 4.6 : Ayvansaray kentsel yenileme projesi.

Çizelge 4.4 : 5366 Sayılı kanun ile hazırlanan kentsel tasarım projeleri değerlendirme parametreleri tablosu.

Parametreler	Alt Parametreler	5366 Sayılı Kanun İle Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri		Parametreler	Alt Parametreler	5366 Sayılı Kanun İle Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri	
		Tarlabaşı Kentsel Yenileme Projesi	Ayvansaray Kentsel Yenileme Projesi			Tarlabaşı Kentsel Yenileme Projesi	Ayvansaray Kentsel Yenileme Projesi
İlişkili Birim	Kentsel Tasarım Müdürlüğü	-	-	Proje Hazırlama ve Onay Süreci	Hazırlama	Fatih Belediyesi Tarafından Açılan İhale ile GAP İnşaat	Beyoğlu Belediyesi Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Müdürlüğü - GAP İnşaat İşbirliği
	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	-	-		Onay	Yenileme Alanı Onayı (Sırasıyla İlçe Belediyesi, Büyükşehir Belediyesi, Bakanlar Kurulu) Etap Onayı (Belediye Meclisinin Çoğunluğu ile Belediye Başkanı Onayı) Proje Onayı (Belediye Meclisinin Çoğunluğu ile Beyoğlu Belediye Başkanı Onayı)	Yenileme Alanı Onayı (Sırasıyla İlçe Belediyesi, Büyükşehir Belediyesi, Bakanlar Kurulu) Proje Onayı (Belediye Meclisinin Çoğunluğu ile Fatih Belediye Başkanı Onayı)
	Kentsel Estetik Müdürlüğü	-	-		Uygulama	Yenileme Projeleri İçin Oluşturulan Uygulama Birimi	Yenileme Projeleri İçin Oluşturulan Uygulama Birimi
	Altyapı Projeler Müdürlüğü	-	-	Proje Teslim Formatı	İlişkili Plan	Yok	Yok
	Üstyapı Projeler Müdürlüğü	-	-		Ölçek	1/500	1/500
	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü	Beyoğlu Belediyesi Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Tasarım Müdürlüğü	Fatih Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü		Kesit	Yok	Var
	Ulaşım Planlama Müdürlüğü	-	-	Proje 3d Modeli		Var	Var
	Plan ve Proje Müdürlüğü	-	-		Şemalar (Ulaşım, Yapı Yoğunluk, Yapı Fonksiyon, Doğal Yapı ve Peyzaj Şeması, Altyapı Şeması, Detay Şemalar(Cephe Uyuumu, Kent Mobilyası, Kotlandırma))	Yok	Var (Kot ve Cephe Uyuumu)
	KUDEB	-	-		Malzeme Şeması	Yok	Yok
					Yapı Tipografileri	Var	Var
Uygulama, Program ve Bütçe	Süreç Programlanması	Mevcut (Etaplama)*	Mevcut	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı		Yok	Yok
	Bütçe Programlanması	Mevcut	Mevcut			Var	Var
	Rapor (Ölçek, Düzen)	Bina Ölçeğinde Rapor Mevcut* Kentsel Tasarım Ölçeğinde Rapor Mevcut Değil	Bina Ölçeğinde Rapor Mevcut* Kentsel Tasarım Ölçeğinde Rapor Mevcut Değil			Yok	Yok
Projedeki Değerlendirilen Hususlar	Ulaşım	Var*	Var*	Proje Hukuki Olarak Değerlendirme Kriterleri		Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ve Plan Notları - 3194 Sayılı Kanun, 5366 Sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliği, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.	Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ve Plan Notları - 3194 Sayılı Kanun, 5366 Sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliği, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.
	Otopark	Var	Var		* Hukuki Dayanak Mevcudiyeti		
	Yapı Fonksiyonları	Var	Var				
	Yapı Yoğunlukları	Var	Var				
	Doğal Çevre/Spor Alanı/Peyzaj	Doğal Çevre (Var) Spor Alanı (Yok)	Doğal Çevre (Var) Spor Alanı (Yok)				
	Düzenlemesi/Kent Mobilyaları	Peyzaj Düzenlemesi (Yok) Kent Mobilyaları (Yok)	Peyzaj Düzenlemesi (Yok) Kent Mobilyaları (Yok)				
	Altyapı	Var*	Var*				
	Malzeme	Yok	Yok				
	Kentsel Estetik	Var (Cephe Estetiği ve Uyuumu)	Var (Parsel Büyüklüklerinin Korunması)				

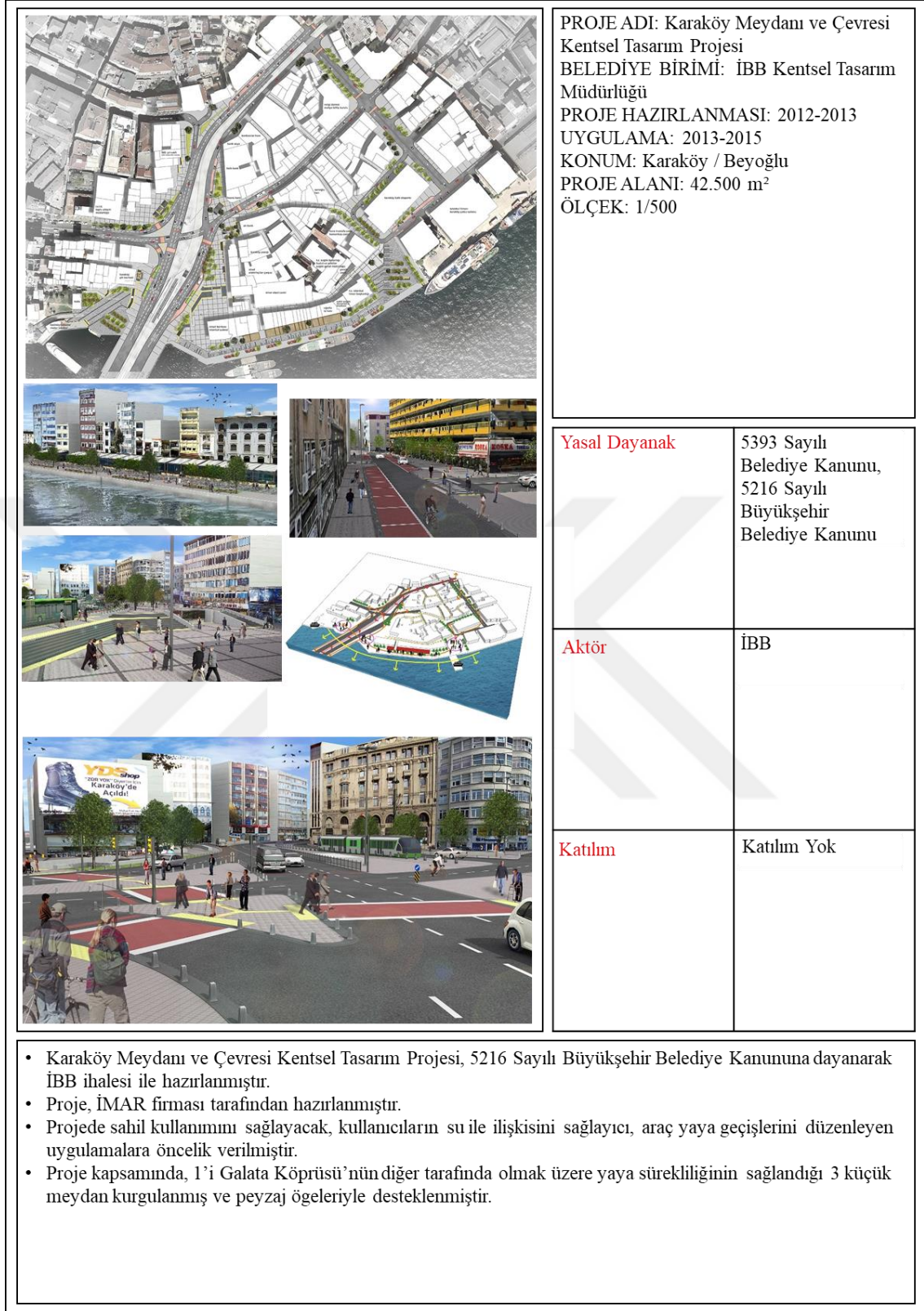

4.1.4 Belediye kanunu ile yapılan kentsel tasarım projeleri

5216 Büyükşehir Belediye Kanununun 3. Bölümü 7. madde (g) bendine göre, “Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak” Büyükşehir Belediyesi sorumluluğundadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2007).

5216 Büyükşehir Belediye Kanunu ile İstanbulda Yapılan Projeden Örneklerin Alınması

Tezin metodolojisinin 2. Aşaması olan bu bölümde, istanbuldaki kentsel tasarım örneklerinden “Karaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Uygulama Projesi” ve “Sultanbeyli Meydanı Kentsel Tasarım Uygulama Projesi” Bölüm 3’teki Avrupa örneklerinden baz alınarak hazırlanmış çizelge 1.2’de sistemi tanımlanan değerlendirme parametrelerince incelenmektedir. Örnekler altlık kullanılarak Şekil 4.7 ve Şekil 4.8’de gösterilmektedir. Sonrasında ise değerlendirme parametreleri kullanılarak Çizelge 4.5’de 2 örnek incelenmiştir.

Şekil 4.7: Karaköy meydanı ve çevresi kentsel tasarım projesi.

    	PROJE ADI: Sultanbeyli Meydanı Kentsel Tasarım Projesi BELEDİYE BİRİMİ: Altyapı ve Projeler Müdürlüğü YIL: 2017 KONUM: Sultanbeyli İlçesi ALAN: 17.750 m² ÖLÇEK: 1/500						
- Sultanbeyli Meydanı Kentsel Tasarım Projesi, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanununa dayanarak İBB ihalesi ile hazırlanmıştır. - Proje Metropol Kentsel Tasarım firması tarafından hazırlanmıştır. - Proje alanı; İstanbul İlinin Anadolu yakasında, Sultanbeyli İlçesi, Mehmet Akif Mahallesi içerisinde yer almaktadır. - Alan; 20 metre genişliğinde, 270 metre uzunluğundadır. - Meydanda kullanılan döşemelerde; gri ve yeşil renkler kullanılmıştır. Yeşil renkli düz aksta tasarlanan döşemeyi takip eden kullanıcı cami meydanına direkt olarak ulaşmaktadır. Gri renkli kıvrımlı olarak tasarlanan döşeme aksını takip eden kullanıcı alanı dolaşarak cami meydanına ulaşmaktadır. - Mevcutta bulunan Atatürk Heykeli 3 farklı döşemenin ortasında kalmakta, alanın odak noktasını oluşturmaktadır.	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="847 696 1082 954">Yasal Dayanak</td><td data-bbox="1082 696 1302 954">5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu</td></tr> <tr> <td data-bbox="847 954 1082 1200">Aktör</td><td data-bbox="1082 954 1302 1200">İstanbul Büyükşehir Belediyesi / Altyapı ve Projeler Müdürlüğü</td></tr> <tr> <td data-bbox="847 1200 1082 1442">Katılım</td><td data-bbox="1082 1200 1302 1442">Katılım Yok</td></tr> </table>	Yasal Dayanak	5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu	Aktör	İstanbul Büyükşehir Belediyesi / Altyapı ve Projeler Müdürlüğü	Katılım	Katılım Yok
Yasal Dayanak	5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu						
Aktör	İstanbul Büyükşehir Belediyesi / Altyapı ve Projeler Müdürlüğü						
Katılım	Katılım Yok						

Şekil 4.8 : Sultanbeyli meydanı kentsel tasarım projesi.

Çizelge 4.5 : 5216 belediye kanunu ile hazırlanan kentsel tasarım projeleri değerlendirme parametreleri tablosu.

Parametreler	Alt Parametreler	Belediye Kanunu İle Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri		Parametreler	Alt Parametreler	Belediye Kanunu İle Hazırlanan Kentsel Tasarım Projeleri	
		Karaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi	Sultanbeyli Meydanı Kentsel Tasarım Projesi			Karaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi	Sultanbeyli Meydanı Kentsel Tasarım Projesi
İlişkili Birim	Kentsel Tasarım Müdürlüğü	İBB Kentsel Tasarım Müdürlüğü	-	Proje Hazırlama ve Onay Süreci	Hazırlama	İBB İhalesi	İBB İhalesi
	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	-	-		Onay	İBB Kentsel Tasarım Müdürlüğü	İBB Altyapı Projeler Müdürlüğü
	Kentsel Estetik Müdürlüğü	-	-		Uygulama	İMAR	Metropol
	Altyapı Projeler Müdürlüğü		İBB Altyapı Projeler Müdürlüğü	Proje Teslim Formatı	İlişkili Plan	Yok	Yok
	Üstyapı Projeler Müdürlüğü	-	-		Ölçek	1/500	1/500
	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü	-	-		Kesit	Yok	Yok
	Ulaşım Planlama Müdürlüğü	-	-		Proje 3d Modeli	Var	Var
	Plan ve Proje Müdürlüğü	-	-		Şemalar (Ulaşım, Yapı Yoğunluk, Yapı Fonksiyon, Doğal Yapı ve Peyzaj Şeması, Altyapı Şeması, Detay Şemalar(Cephe Uyuumu, Kent Mobilyası, Kotlandırma))	Var (Ulaşım Şeması)	Yok
	KUDEB	-	-		Malzeme Şeması	Yok	Yok
Uygulama, Program ve Bütçe	Süreç	Mevcut	Mevcut				
	Programlanması	Mevcut	Mevcut				
	Bütçe Programlanması Rapor (Ölçek, Düzen)	Yok - Proje Açıklaması	Yok - Proje Açıklaması	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı	Yapı Tipografileri	Yok (Meydan)	Yok (Meydan)
Projedeki Değerlendirilen Hususlar	Ulaşım	Var	Var	Projeyi Hukuki Olarak Değerlendirme Kriterleri		3194 Sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.	3194 Sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.
	Otopark	Yok	Yok	* Hukuki Dayanak Mevcudiyeti			
	Yapı Fonksiyonları	Var	Var				
	Yapı Yoğunlukları	Yok (Meydan)	Yok (Meydan)				
	Doğal Çevre/Spor Alanı/Peyzaj	Doğal Çevre (Var) Spor Alanı (Yok)	Doğal Çevre (Var) Spor Alanı (Yok)				
	Düzenlemesi/Kent Mobilyaları	Peyzaj Düzenlemesi (Var) Kent Mobilyaları (Yok)	Peyzaj Düzenlemesi (Var) Kent Mobilyaları (Var - Aydınlatma)				
	Altyapı	Yok	Yok				
	Malzeme	Yok	Var (Malzeme Rengi)				
	Kentsel Estetik	Var (Suya Erişim)	Yok				

4.1.5 Mimarlık, peyzaj mimarlığı, mühendislik, kentsel tasarım projeleri, şehir ve bölge planlama ve güzel sanat eserleri yarışmaları yönetmeliği ile elde edilen kentsel tasarım projeleri

Türkiye’de ‘‘Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği’’ne göre hazırlanan projeler; formatı (mimarlık yarışmaları, mühendislik proje yarışmaları, şehir ve bölge planlama araştırmaları, peyzaj mimarlığı proje yarışmaları, kentsel tasarım proje yarışmaları, güzel sanat eserleri yarışmaları, fikir yarışmaları, ortakçıl yarışmalar), süreci (tek aşamalı veya iki aşamalı), ilişkili kitle (toplum katılımına, öğrencilere yada profesyonellere yönelik) ve coğrafya (uluslararası, ulusal veya bölgesel) açısından tanımlanması gerekmektedir.

Yönetmelikte teslim için gerekli belgeler için kesin tanımlar yapılmamış olup; mimarlık, şehir ve bölge planlama ve peyzaj mimarlığı yarışmaları için istenen evraklar jürinin tanımlamasına bırakılmıştır. Yönetmeliğin 6. Bölümünde jüri çalışmaları ve yarışmaların sonuçlandırılması bölümünde; jüriye yönelik çalışma yöntemi, hazırlık çalışmaları, soruların sorulması ve yanıtlanması çalışmaları, değerlendirme ve proje seçme usulüne yönelik yöntemler tanımlanmıştır.

Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği ile İstanbulda Yapılan Projeden Örneklerin Alınması

Tezin metodolojisinin 2. Aşaması olan bu bölümde, istanbuldaki kentsel tasarım yarışma projelerinden ‘‘Beylikdüzü Belediyesi Yaşam Vadisi Uluslararası Fikir Yarışması’’ ve ‘‘Beylikdüzü Köprü ve Bağlantıları Tasarım Yarışması’’ incelenmiştir. ‘‘Beylikdüzü Belediyesi Yaşam Vadisi Uluslararası Fikir Yarışması’nda’’ yarışma birincisi olan projede, proje 3 temel başlıkta değerlendirilmiştir. Birinci bölümde Beylikdüzü planlama pratiği temel olarak incelenmiştir. Analiz ve Potansiyeller olarak tanımlanan 2. bölümde Beylikdüzünün mekansal hiyerarşisi, kentsel entegrasyon, fiziksel morfoloji, tarih-kimlik ve ekoloji ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmiştir. 3. bölümde projenin temel fikri, katmanlı sistemi (yapılı çevre vadi arasında bağ kuran kentsel arayüzü, çeşitli aktivitelerin birbirlerine bağlandıkları noktaları, vadi içerisindeki doğal parçaları, bağlantı noktalarını, konut-turizm ilişkisi, konut-ticaret ilişkisini, konut-kültürel alanlar ilişkisini, konut-eğitim ve endüstri-

eğitim alanları ilişkisini), 4. Bölümde ise 5 bölüme (çekirdek, merkez, komün, aşama ve geri kazanım) ayrılan arazilerin parçaları tanıtılmaktadır. 1 milyon m² ve 6. Etapıtan oluşan proje uygulamaya geçmiş olup projenin 1. ve 2. Etabı tamamlanmış 3. Etabı yapım aşamasındadır.

Yarışma önseçimli olup ilk aşaması için yarışmacılardan; proje ekibinin ilgili meslek odalarına kayıtlı olduğunu belirten kimlik dosyası, yılı, konumu, tasarım içeriği ve fonksiyonlarını belirten A3 formatında referans 3 farklı proje, başvuru ücretinin yatırıldığı gösteren belge talep edilmektedir. Ön seçimi geçen ekiplerden teslimde istenen paftalar şartnamede açık bir biçimde tanımlanmamıştır (Arkitera, 2016).

‘‘Beylikdüzü Köprü ve Bağlantıları Tasarım Yarışması’’nda 3.’lük ödülü alan Aboutblank+BOOM Landscape projeyi proje raporunda 5 başlıkta değerlendirmeye almıştır. Bunlar: Taşıt Köprüsü (Taşıt Köprüsü Tasarımı, Ana Köprü Strüktürü, Köprü Altı Kamusal Alanlar),

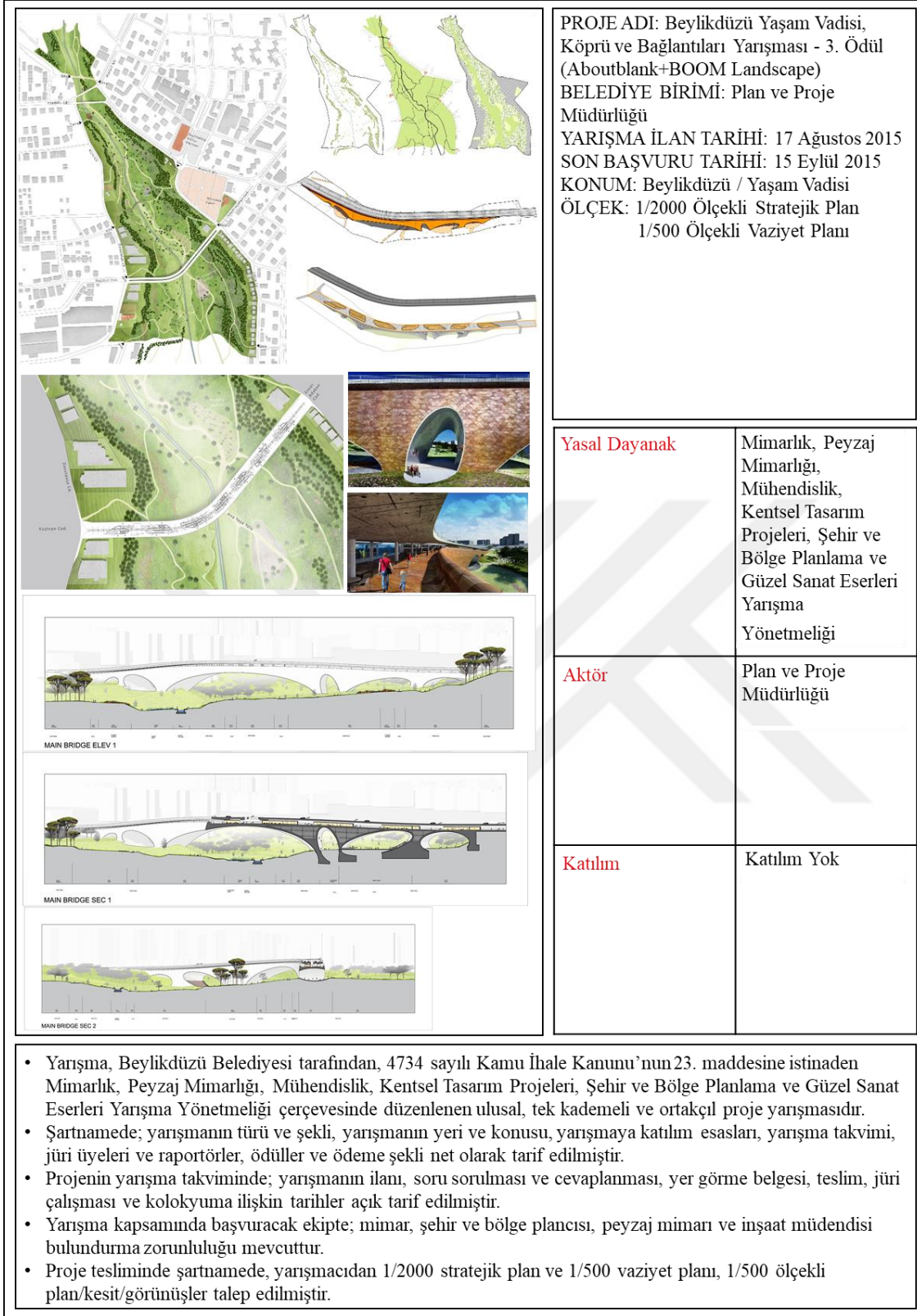
- Taşıt Köprüsü Taşıyıcı Sistem Tasarımı (Yapısal Taşıyıcı Sistem, Ard-Germeli Betonarme Kemer Plak, Çelik Ağ, Karayolu Katmanı),
- Yaya Köprüsü (Yaya Geçişi, Peyzaj Elemanı Olarak Yaya Köprüsü, Strüktür/Malzeme),
- Kavşak Tasarımı (Kavşağın Eşik Görevinde Tasarlanması, Orta Refüjün Genişletilmesi, Vadi Peyzaj Devamlılığı)
- Peyzaj Tasarımı (Park Tasarımı, Parkın Kamusal Boşluk olarak Tanımlanması, Vadideki Bağlantı Sistematiği, Yeşil Elemanların Vadi İçerisinde Konumlandırılması, Farklı Kullanıcı Profilleri İçin Çeşitli Fonksiyonlara İmkan Veren Program Oluşturulması) (Arkiv, 2015).

Yarışmada projenin teslim formatı açık bir şekilde ifade edilmiş olup yarışmacılardan; Tasarım kararlarının sözlü ve şematik anlatımı, 1/2000 ölçekli stratejik plan, 1/500 ölçekli vaziyet planı, 1/500 ölçekli plan/kesit/görünümler, Köprünün karaya oturmuna yönelik 1/50 ölçekli sistem detayı ve taşıyıcı sistem önerisi, mimari rapor, şehir planlama raporu, peyzaj raporu, inşaat mühendisliği raporu, 1/750 ölçekli verilen sınırlara uygun proje maketi talep edilmiştir (Arkitera, 2015).

Örnekler altlık kullanılarak Şekil 4.9 ve Şekil 4.10’de gösterilmektedir. Sonrasında ise değerlendirme parametreleri kullanılarak Çizelge 4.6’da 2 örnek incelenmiştir.

	PROJE ADI: Beylikdüzü Belediyesi Yaşam Vadisi Uluslararası Fikir Yarışması – Yarışma Birincisi Proje BELEDİYE BİRİMİ: Plan ve Proje Müdürlüğü ÖN SEÇİM ŞARTNAMESİ İLANI: 20 Ocak 2016 ÖN SEÇİM BAŞVURUSU SON TARİH: 25 Şubat 2016 SON TESLİM TARİHİ: 3 Haziran 2016 KONUM: Beylikdüzü ALAN: 1 Milyon m² ÖLÇEK: 1/5000
	Yasal Dayanak Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışma Yönetmeliği çerçevesinde uluslararası, ön seçimli, ortakçıl proje yarışması
	Aktör Beylikdüzü Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü
MAIN IDEA MULTILAYERING urban interface connection urban identity figure natural identity ground patches rooms	Katılım Katılım Yok
- Yarışma, Beylikdüzü Belediyesi tarafından, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 23. maddesine istinaden Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışma Yönetmeliği çerçevesinde uluslararası, ön seçimli, ortakçıl proje yarışması olarak düzenlenmiştir. - Proje ilan edildiğinde şartnamede; yarışmanın türü ve şekli, yarışmanın yeri ve konusu, yarışmaya katılım esasları, yarışma takvimi, jüri üyeleri ve raportörler, ödüller ve ödeme şekli net olarak tarif edilmiştir. - Şartnamede ayrıca, "Birincilik Ödülünü Kazanana Uygulama Projesinin Yapımı İşinin Nasıl Verileceği'ne" ilişkin bölüm açılarak uygulama ve ücretlendirmeye yönelik detaylar tarif edilmiştir. - Yarışma kapsamında başvuracak ekipte; mimar, şehir ve bölge plancısı, peyzaj mimarı ve inşaat mühendisi bulundurma zorunluluğu mevcuttur.	

Şekil 4.9 : Beylikdüzü Belediyesi yaşam vadisi uluslararası fikir yarışması.

Şekil 4.10 : Beylikdüzü Yaşam Vadisi, köprü ve bağlantıları yarışması.

Çizelge 4.6 : Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği ile hazırlanan projeler.

Parametreler	Alt Parametreler	Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği ile Elde Edilen Kentsel Tasarım Projeleri		Parametreler	Alt Parametreler	Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği ile Elde Edilen Kentsel Tasarım Projeleri	
		Beylikdüzü Belediyesi Yaşam Vadisi Uluslararası Fikir Yarışması	Beylikdüzü Köprü ve Bağlantıları Yarışması			Beylikdüzü Belediyesi Yaşam Vadisi Uluslararası Fikir Yarışması	Beylikdüzü Köprü ve Bağlantıları Yarışması
İlişkili Birim	Kentsel Tasarım Müdürlüğü	-	-	Proje Hazırlama ve Onay Süreci	Hazırlama	Yarışma Sonucunda 1. Seçilen Projeyi Üreten Ekip	Yarışma Sonucunda 1. Seçilen Projeyi Üreten Ekip
	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	-	-		Onay	Yarışma Jürisi	Yarışma Jürisi
	Kentsel Estetik Müdürlüğü	-	-		Uygulama	Yarışma Birincisi Tarafından - 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 22. maddesi (b) bendi esasları gereğince doğrudan temin usulüne göre	Yarışma Birincisi Tarafından - 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 22. maddesi (b) bendi esasları gereğince doğrudan temin usulüne göre
	Altyapı Projeler Müdürlüğü	-	-	Proje Teslim Formatı	İlişkili Plan	Yok	Yok
	Üstyapı Projeler Müdürlüğü	-	-		Ölçek	1/2000	1/2000 Stratejik Plan* 1/500 Vaziyet Planı*
	Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü	-	-		Kesit	Var	Var*
	Ulaşım Planlama Müdürlüğü	-	-		Proje 3d Modeli	Var	Var*
	Plan ve Proje Müdürlüğü	Beylikdüzü Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü	Beylikdüzü Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü		Şemalar (Ulaşım, Yapı Yoğunluk, Yapı Fonksiyon, Doğal Yapı ve Peyzaj Şeması, Altyapı Şeması, Detay Şemalar(Cephe Uyuumu, Kent Mobilyası, Kotlandırma))	Var (Ulaşım Şeması, Doğal Yapı Şeması, Peyzaj Şeması)	Var (Ulaşım Şeması, Doğal Yapı Şeması, Peyzaj Şeması)
	KUDEB	-	-		Malzeme Şeması	Yok	Yok
	Süreç Programlanması	Mevcut (Şartname ile)*	Mevcut (Şartname ile)*		Yapı Tipografileri	Yok (Kent Parkı)	Yok (Köprü - Bağlantılar)
	Bütçe Programlanması	Mevcut (Şartname ile)*	Mevcut (Şartname ile)*	Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı		Projenin Hazırlanmasına İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı: Yarışmaya yönelik belediye tarafından hazırlanan Şartname	Projenin Hazırlanmasına İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı: Yarışmaya yönelik belediye tarafından hazırlanan Şartname
	Rapor (Ölçek, Düzen)	Var	Var (Mimari Rapor, Planlama Raporu, Peyzaj Raporu, İnşaat Mühendisliği Raporu)*			Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı - Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği 6. Bölüm Hususlarına Göre Yapılır (Asli Üyelerin Değerlendirme Yöntemi Belirlemesi ile)	Değerlendirilmesine İlişkin Hukuki Altyapı Varlığı - Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği 6. Bölüm Hususlarına Göre Yapılır (Asli Üyelerin Değerlendirme Yöntemi Belirlemesi ile)
Uygulama, Program ve Bütçe						3194 Sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.	3194 Sayılı Kanun, 644 sayılı KHK ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği.
Projedeki Değerlendirilen Hususlar	Ulaşım	Var*	Var*	Projeyi Hukuki Olarak Değerlendirme Kriterleri			
	Otopark	Yok*	Yok*				
	Yapı Fonksiyonları	Var	Var*				
	Yapı Yoğunlukları	Yok (Kent Parkı)	Yok (Köprü - Bağlantılar)				
	Doğal Çevre/Spor Alanı/Peyzaj Düzenlemesi/Kent Mobilyaları	Doğal Çevre (Var)* Spor Alanı (Var)* Peyzaj Düzenlemesi (Var)* Kent Mobilyaları (Yok)	Doğal Çevre (Var)* Spor Alanı (Yok) Peyzaj Düzenlemesi (Var)* Kent Mobilyaları (Yok)				
	Altyapı	Yok	Var (Hidroloji ve Taşkınlar)* (Kirlı Su, Temiz Su, Yağmur Suyu, Elektrik, Aydınlatma sadece uygulama kısmında belediye ile görüşülerek)				
	Malzeme	Yok	Yok (Mimari Malzeme Mevcut*)				
	Kentsel Estetik	Var (Suya Erişim, Manzara Noktaları)	Yok				

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Avrupa örneklerinden İngiltere, Almanya, Hollanda ve İsveç'e bakıldığında ülkelerde merkezi düzeyde, bölge düzeyinde ve yerel düzeyde kentsel tasarıma yönelik çerçeveler için tanımlama yapılmış yada her düzey için kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmuştur. Bu durum ise planlama ve kentsel tasarımın her düzeyde tutarlılığını sağlamıştır. Türkiye içinde kentsel tasarıma yönelik ülke düzeyinde, bölge düzeyinde ve yerel düzeyde tasarımla ilgili beklentilerin tanımlandığı ve hukuki olarak nitelik taşıyan bir çerçeve tanımlanması gerekmektedir.

Belediyeler için ise, hangi projelerin kentsel tasarım projesi olduğunu ifade eden bir kentsel tasarım yönetmeliği çıkarması projelerin süreçlerinin benzer devam ettirilmesi açısından kritiktir. Ayrıca projeler değerlendirilirken dikkat edilecek kanunların ve değerlendirme yaklaşımının tariflendiği yönerge hazırlanarak proje hazırlanması, ilk başvuruların yapılması, sürecin izlenmesi, değerlendirme yaklaşımının açıklanması ve projelerin kalite düzeyinin benzer olması açısından gerekmektedir. Ayrıca bu yönerge kapsamında planlama ölçeğinde, kentsel tasarım ölçeğinde ve mimari ölçekte dikkat edilecek ve değerlendirilecek hususların açık ve detaylı tarifinin yapılması gerekmektedir.

Türkiye'de kentsel tasarımı yönlendiren temel yönetmelik ve kanunlar, kentsel tasarıma destek veren yönetmelikler ve bina ölçeğinde kentsel tasarımı destekleyen yönetmelikler incelenmiş fakat içeriklerindeki kentsel tasarıma yönelik yaklaşımları yetersiz olmakla birlikte uygulama söz konusu olduğunda tüm bu yönetmeliklerin değerlendirmeye alınabileceği bir hukuki altyapı sağlanmamış olması projelerin dağınık ve parçalı ilerlemesine sebebiyet vermektedir. Şuanki mevzuatlar için bir tasarım dosyası yaklaşımı oluşturularak ilgili yönetmelikler ve ilgili projelerin bir araya getirilip beraber değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Avrupa örneklerinden Hollanda, plan bazlı sisteme sahiptir ve bağlacı bir arazi kullanım planlamasından sonra kentsel tasarım projesi hazırlamaktadır. Kentsel tasarım; master planla birlikte hazırlanmış arazi kullanımı planından sonra sırasıyla, Kentsel Plan, Kentsel Planların Özelleştirilmesi Programı ve Mimari Kalite Planıyla

sağlanmaktadır. Planlamanın her aşaması için katılım Mekansal Planlama Kanunu ile güvence altına alınmıştır. Türkiye’de de planlama, kentsel tasarım ve mimari ölçekte kalitenin güvence altına alınması için plan, plana bağlı master plan, proje, proje detayı ve mimari detay içeren 5 aşamalı sistem sağlanması, sürecin takip edilmesi ve her ölçekte detayların korunması için gerekmektedir.

Türkiye’de en çok kentsel tasarım projesi hazırlanan İstanbul için;

Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde kentsel tasarım ile ilişkili birimlerin varlığı değerlendirilmiş ve içerisinde kentsel tasarımı refere eden mevzuat incelenmiştir. İstanbul belediyelerinde 1 büyükşehir ve 7 ilçe belediyesi olmak üzere sadece 8 belediyede kentsel tasarım müdürlüğü mevcut olup diğer belediyelerde kentsel tasarım ile ilgili sorumlu birim; genellikle plan ve proje müdürlükleri ve kentsel dönüşüm müdürlükleri olarak ön plana çıkmaktadır. Belediyeler tarafından çıkarılmış olan görev ve çalışma yönetmelikleri içerisinde kentsel tasarım ile ilgili proje hazırlanması ve onayını sağlayacak birim, bu onayı sağlayacak teknik personel ve unvanı tanımı açık bir şekilde yapılmamıştır. Bu durumdan dolayı; belediyelerde kentsel tasarımı sağlayan birimlerin yetki karmaşasına sebebiyet vermemesi için; görev ve çalışma yönetmeliğinin hazırlanmasına ilişkin yönetmelik çıkarılarak kentsel tasarımdan sorumlu birim tanımı, kentsel tasarım projesi onayını verecek teknik personel unvanlarının tanımlanması gerekmektedir.

Türkiye’de kentsel tasarım projesinin planla birlikte teslim edilmesine yönelik yaklaşım, ilk defa “6306 Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi” ile ilgili Yasal Altyapı hazırlanırken eklenmiş olup kanunda kentsel tasarım projesinin ölçeği, detayı ve planla ilişkisinin açık tanımı bulunmamaktadır. “6306 Sayılı Kanun” ile “Gaziosmanpaşa İlçesi Sarıgöl Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 12B – 1. Etap)” ve “Beyoğlu İlçesi Söğütözü ve Örnektepe Mahallesi 1. Etap (Kentsel Yenileme) Riskli Alan Projesi” değerlendirmeye alınmıştır. 6306 sayılı kanun ile hazırlanan projeler “Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca Onaylanacak Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge”ye tabi oldukları için projelerin süreç programlaması bakanlık tarafından sağlanan Kentsel Dönüşüm Eylem Planı ile sağlanmaktadır. Projeye ilgili Gaziosmanpaşada ilgili birim Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü iken Beyoğlunda Kentsel Tasarım Müdürlüğüdür. Projenin hazırlanması ve değerlendirilmesi sorumluluğu “Kentsel Tasarım Projelerinin

Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge’’ ile sağlanıp hazırlanan proje teslim formatına göre teslimi yapılmaktadır.

‘‘ÖPA’’ ilan edilmiş alanda yapılan iki proje ‘‘Temapark 1. Etap Konut Projesi’’ ve ‘‘Boğazköy Kültür ve Spor Tesisi Projesi’’ de Cumhurbaşkanlığı kararnamesine göre bakanlıkça değerlendirilmesi öngörülmüştür. Her iki projede de belediyede ilgili birim Plan ve Proje Müdürlüğü olup süreç programlaması belediye imar programı ile sağlanmaktadır. Kanunen ‘‘ÖPA’’ ilan edilen alanda değerlendirilecek hususların (ulaşım, otopark, yapı fonksiyonları, yoğunlukları, açık alan düzenlemeleri, altyapı, malzeme, kentsel estetik) açık tanımının yapılmamış olması hazırlanan projelerde farklılıklara sebebiyet vermektedir. ‘‘ÖPA’’ tanımlı alanda hazırlanan projeler için ayrıca hazırlanması ve değerlendirilmesine ilişkin hukuki altyapı bulunmaması projenin teslimi ile ilgili de farklılıklara mahal vermektedir.

5366 Sayılı Kanunda, etap kavramına vurgu yapılarak yenileme alanları içerisinde yapılacak projelendirme ve uygulamaların öncelik sırası ve zamanlamasının belirlenebileceği ifade edilirken bütçe programlamasına yönelik bir ibare bulunmaması fizibilite eksikliğini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca, kanun ile birlikte kentsel tasarım projesi oluşturma araçlarında ilk defa ‘‘bölge halkı veya hak sahiplerinin’’ katılımına vurgu yapılmıştır. Fakat katılımın proje hazırlanmasının, uygulamasının, onay sürecinin nerelerinde, ne şekilde ve hangi zaman diliminde sağlanacağına yönelik açık ifade bulunmamaktadır. Kanun kapsamında, Tarlabası 1. Etap Yenileme Projesi ve Ayvansaray Yenileme Projesi örnek proje olarak değerlendirmeye alınmıştır. Tarlabası projesinde sorumlu birim kentsel tasarım müdürlüğü iken, Ayvansaray projesinde ilgili birim Plan ve Proje Müdürlüğü olmuştur. Her iki projede de süreç ve bütçe programlaması mevcuttur. Fakat alanların biri 20.000 diğeri 26.000 metrekarelik alanda yapılmış ve kentsel tasarım projesi olmasına rağmen bina ölçeğinde proje raporları mevcutken, kentsel tasarım ölçeğinde rapor teslimi yapılmamıştır. Projelerde yenileme alanı onayının önce ilçe sonra büyükşehir sonra bakanlar kurulu tarafından onayını gerektirmesi kentsel ölçekte hazırlanan bir projenin merkezi hükümete bağlı olduğunu göstermektedir. Fakat daha sonraki süreçte projenin etaplanması ve onayı için gerekli karar belediye meclisi çoğunluğu ve belediye başkanı tarafından sağlanmaktadır. Proje için hazırlanmasına ve değerlendirilmesine yönelik hukuki altyapının bulunmaması proje teslim formatının içeriğinde (ilişkili planın mevcudiyeti, ölçek, kesit, 3d model, projeye

ilişkin şemalar, malzeme şeması, yapı tipografileri) ve projede değerlendirilen hususlar açısından farklılığa sebep olmaktadır.

Belediye kanunu ile hazırlanan kentsel tasarım projelerine örnek alan olarak ‘‘Karaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi’’ ve ‘‘Sultanbeyli Meydanı Kentsel Tasarım Projesi’’ seçilmiş olup, Karaköy projesinde İBB Kentsel Tasarım Müdürlüğü ilişkili birimken, Sultanbeyli projesi için yetkili birim Altyapı Projeler Müdürlüğü olmuştur. İki proje alanı için süreç ve bütçe planlaması mevcutken, proje raporuyla değil sadece proje açıklaması ile teslim edilmiştir. Belediye kanunu ile hazırlanan projeler içinde değerlendirilecek hususların ve teslim formatının tanımlandığı bir mevzuat olmaması proje içeriklerinin farklılaşmasına sebebiyet vermiştir.

Son olarak ‘‘Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği’’ne göre hazırlanan projelerden ‘‘Beylikdüzü Belediyesi Yaşam Vadisi Uluslararası Fikir Yarışması’’ ve ‘‘Beylikdüzü Köprü ve Bağlantıları Tasarım Yarışması’’ seçilmiştir. Her iki proje içinde sorumlu birim Plan ve Proje Müdürlüğü olmuştur. Projenin süreç ve bütçe programlaması mevcut şartname ile yapılmış olup ‘‘Beylikdüzü Belediyesi Yaşam Vadisi Uluslararası Fikir Yarışması’’nda kentsel tasarım ölçeğinde rapor teslimi yapılmış, ‘‘Beylikdüzü Köprü ve Bağlantıları Tasarım Yarışması’’nda Mimari Rapor, Planlama Raporu, Peyzaj Raporu ve İnşaat Mühendisliği Raporu beklenmiştir. Projenin hazırlanmasına ilişkin hukuki altyapı, yarışmaya yönelik belediye tarafından hazırlanan Şartname; Değerlendirilmesine ilişkin hukuki altyapı ise ‘‘Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği’’ 6. Bölüm hususlarına göre asli üyelerin değerlendirme yöntemi belirlemesi ile yapılmaktadır. Yarışma projeleri, belediyeler için ayrıca cüzi fiyat ile kaliteli fikir sağlamaktadır. Fakat, kentsel tasarım projesi elde etmenin diğer araçlarına göre yarışma yönetmeliği ile elde edilen projeler en az uygulamaya geçen projeler olmaktadır. Bu yüzden yarışma yönetmeliğine, özellikle projenin uygulanmasına yönelik etap yaklaşımı ve fizibilitesine yönelik yaklaşım içeren bir bütçe raporu ile teslim edilmesi gerekliliği eklenmelidir.

Kentsel tasarım projesi elde etmenin hukuki 5 aracından 3’ü ‘‘6306 Sayılı Kanun’’, ‘‘5366 Sayılı Kanun’’ ve ‘‘ÖPA tanımlı alanda’’ hazırlanan projeler merkezi hükümet ile koordineli yönetilip; ‘‘5216 Sayılı Belediye Kanunu’’ ve ‘‘Yarışma Yönetmeliği’’ ile elde edilen projeler sadece belediyelerce yürütülmektedir.

KAYNAKÇA

Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik. (2007). T. C. Resmi Gazete, 26582, 14 Temmuz 2007.

Akkaş Çağlar, Z. (2016). Karşılaştırmalı Hukukta İmar Hukukuna Hakim Olan Temel İlkeler. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*.

Atık Yönetimi Yönetmeliği. (2015). T. C. Resmi Gazete, 29314, 2 Nisan 2015.

Aydemir, E., & Aydemir, Ş. (2002). Avrupa Birliğinde Mekansal Planlama ve Türkiye. *10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi*. İstanbul.

Bilgen, H., & Özcan, B. G. (1989). *İmar ve Planlama Mevzuatının Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığına ve Şehir Planlamasına Etkileri*. Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:40.

Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik. (2007). T. C. Resmi Gazete, 26735, 27 Kasım 2007.

Bisiklet Yolları Yönetmeliği. (2019). T. C. Resmi Gazete, 30976, 12 Aralık 2019.

Booth, P. (2003). *The Origins and Nature of British Development Control*. London: Routledge.

BOVERKET / National Board of Housing, Building and Planning. (2018). <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2018/legislation-edition-3.pdf> adresinden alındı

BOVERKET / National Board of Housing, Building and Planning. (2018). <https://www.boverket.se/en/start/>: <https://www.boverket.se/en/start/building-in-sweden/developer/project-planning/> adresinden alındı

BOVERKET / National Board of Housing, Building and Planning. (2020). <https://www.boverket.se/en/start/>: <https://www.boverket.se/en/start/building-in-sweden/developer/planning-process/> adresinden alındı

DETR / Department of The Environment, Transport And The Regions (2000). *By Design / Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice*. <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118121743/http://www.cabe.org.uk/files/by-design-urban-design-in-the-planning-system.pdf> adresinden alındı

CABE. (2003). *The Councillor's Guide to Urban Design*. Wethersfield: CABE.

Chorus, J., Hondius, E., & Voermans, W. (2006). *Introduction to Dutch Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2017). *Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlama El Kitabı*. <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/kt-rehber--hazirlama-el-k-tabi-kasim-2017-20180322122217.pdf> adresinden alındı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). T. C. Resmi Gazete, 27984, 4 Temmuz 2011.

Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği. (2010). T. C. Resmi Gazete, 27601, 4 Haziran 2010.

Duygulu, F. (1989). *İmar ve Şehir Planlama Mevzuatının Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığına ve Şehir Planlamasına Etkileri*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği. (2013). T. C. Resmi Gazete, 28713, 20 Temmuz 2013.

Ersoy, M. (2011). Yerelden Ulusala Merkezileşerek Aynılan Planlama Anlayışı. SBF Yerel Yönetimler Kurultayı'nda Sunulan Bildiri.

Faludi, A. (1987). *A Decision-centred View of Environmental Planning, Volume 38*. Pergamon.

Genel Aydınlatma Yönetmeliği. (2013). T. C. Resmi Gazete, 28720, 27 Temmuz 2013.

Gielen, D. M., & Tasan-Kok, T. (2010, Haziran 7). Flexibility in Planning and the Consequences for Public-value Capturing in UK, Spain and the Netherlands. s. 1097-1131.

Heurkens, E. (2012). E. Heurkens içinde, *Private Sector-Led Urban Development Projects: Management, Partnerships and Effects in the Netherlands and the UK* (s. 135-136). Delft: TU Delft Publish.

Kayıkçı, S. (2003). Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Mekan Planlama Sistemi.

Kibria, M. (2008). *The Urban Design Phases in Netherlands*. Delft: TU Delft Publish.

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği. (2014). T. C. Resmi Gazete, 29030, 16 Haziran 2014.

Mertins, G., & Paal, M. (2009). Regional Planning in Germany: Institutional Framework, Instruments and Effectiveness. *Investigación & Desarrollo*, 242-267.

Minister for Housing and Digital Development. (2013) *Sweden's National Report for the third United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development(Habitat III)*. Sweden: Minister for Housing and Digital Development.

Ministry of Environment, Forest and Nature Agency. (2004). *Regional Planning in The United Kingdom*. Denmark: Ministry of Environment, Forest and Nature Agency.

Ministry of Housing, Communities & Local Government. (2019). *National Design Guide*. London: Ministry of Housing, Communities & Local Government.

Ministry of Housing, Communities & Local Government. (2019). *National Planning Policy Framework NPPF*. London: Ministry of Housing, Communities & Local Government.

Nadin, V., & Stead , D. (2008). European spatial planning systems, social models and learning. s. DISP 44(172):35-47.

Newman, P., & Thornley, A. (1996). *Urban Planning in Europe: International Competition, National Systems and Planning Projects*. New York: Routledge.

OECD. (2017). *National Urban Policy in OECD Countries*, OECD Publishing, Paris. DOI:<https://dx.doi.org/10.1787/9789264271906-en>

OECD. (2010). *Regional Development Policies in OECD Countries*. Paris: OECD. <https://www.oecd.org/>. adresinden alındı

OECD. (2017). *Regional Land Use Policy in Sweden*. Sweden: Ministry of Environment.

Oxley, M. (2009). *Review of European Planning Systems*. Leicester: De Monfort University.

Otopark Yönetmeliği. (2018). T. C. Resmi Gazete, 30340, 22 Şubat 2018.

Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği. (2018). T. C. Resmi Gazete, 30364, 18 Mart 2018.

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği. (2017). T. C. Resmi Gazete, 30113, 3 Temmuz 2017.

Sığınak Yönetmeliği. (1988). T. C. Resmi Gazete, 19910, 25 Ağustos 1988.

Tekeli, İ. (1980). *Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri*. Academia: https://www.academia.edu/32920719/T%C3%BCrkiyede_Kent_Planlamas%C4%B1n%C4%B1n_Tarihsel_K%C3%B6kleri adresinden alındı

Ural, E., Keleş, R., & Aliefendioğlu, Y. (2019). Planlamada Karşılaşılan Sorunlar Açısından Türkiye ve İngiltere Örneğinin Karşılaştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 100-112.

Weber, E., & Henckel, D. (2008). *The Planning System and Planning Terms in Germany*. Hannover: Akademie für Raumforschung und Landesplanung (ARL).

Whitehouse, C. (2018). *Local Government in the Netherlands*. Den Haag: VNG .
www.oecd.org. (2017). OECD: <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/land-use-Sweden.pdf> adresinden alındı

Yin, C. (2008). *Comparative Research of Spatial Control in Urban Detailed Planning in China and Germany*.

Url-1 <<https://www.gov.uk/government/publications/national-planning-policy-framework--2>>, erişim tarihi 20.04.2020.

Url-2 <<https://www.gov.uk/guidance/local-plans#introduction>>, erişim tarihi 21.04.2020.

Url-3 <<https://www.boschalumni.org/wp-content/uploads/2016/03/Burgess-Urban-Planning.pdf>>, erişim tarihi 22.04.2020.

Url-4 <<https://3dkonut.com/taksim-360/projesi/>>, erişim tarihi 24.04.2020.

Url-5 <<https://v3.arkitera.com/h16799-ayvansaray-kentsel-donusum-ve-yenileme-projesi.html>>, erişim tarihi 25.04.2020.

Url-6 <<https://www.arkitera.com/files/yarisma/641/sartname.pdf>>, erişim tarihi 30.04.2020.

Url-7 <<https://www.arkitera.com/>>, erişim tarihi 30.04.2020.

Url-8 <<http://www.arkiv.com.tr/proje/3-odul-beylikduzu-yasam-vadisi-kopru-ve-baglantilari-yarismasi/5273>>, erişim tarihi 30.04.2020.

Url-9 <<https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=649:https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=649#I3i>>, erişim tarihi 22.04.2020.

Url-10 <<https://www.boverket.se/en/start/building-in-sweden/developer/project-planning/>>, erişim tarihi 20.03.2020.

Url-11 <<https://www.mevzuat.gov.tr/https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130803-2.htm>>, erişim tarihi 10.02.2020.

Url-12 <<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/12/20081205-9.htm:https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.18568&MevzuatIlski=0&sourceXmlSearch=>>>, erişim tarihi 10.02.2020.

Url-13 <<https://www.mevzuat.gov.tr/https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141208-2.htm>>, erişim tarihi 11.02.2020.

Url-14 <<https://www.mevzuat.gov.tr/https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf>>, erişim tarihi 12.02.2020.

Url-15 <<https://www.mevzuat.gov.tr/https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/05/20190502-5.htm>>, erişim tarihi 12.02.2020.

Url-16 <<https://www.planninghelp.cpre.org.uk/planning-explained/sub-national-planning>>, erişim tarihi 10.01.2020.

Url-17 <<https://www.planninghelp.cpre.org.uk/planning-explained/local-planning>>, erişim tarihi 10.01.2020.

Url-18 <<https://www.planninghelp.cpre.org.uk/planning-explained/neighbourhood-planning>>, erişim tarihi 10.01.2020.

Url-19 <<https://mycommunity.org.uk/files/downloads/Understanding-the-Community-Right-to-Bid.pdf>>, erişim tarihi 20.05.2020.

Url-20 <https://www.mlit.go.jp/kokudokeikaku/international/spw/index_e.html>, erişim tarihi 20.05.2020.

3194 Sayılı İmar Kanunu. (1985). T. C. Resmi Gazete, 18749, 9 Mayıs 1985.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu. (2008). T. C. Resmi Gazete, 25531, 6 Haziran 2006.

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun. (2005). T. C. Resmi Gazete, 25866, 5 Temmuz 2005.

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Uygulama Yönetmeliği. (2012). T. C. Resmi Gazete, 28498, 15 Aralık 2012.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Aycan Nur Sayram
Doğum Tarihi ve Yeri : 22/05/1994 – Tavşanlı/Kütahya
E-posta : aycannursayram@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2017, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama
- **Yükseklisans** : 2020, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Disiplinler Arası Kentsel Tasarım Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2018 İstanbul Teknik Üniversitesi, Döner Sermaye Birimi / Ülke Mekansal Strateji Planı – Ön Hazırlık Projesi.